

1982/83:16

Onsdagen den 27 oktober fm.

Kl. 10.00

1 § Anmälan om kompletteringsval till utskott

Anf. 1 TALMANNEN:

Centerpartiets partigrupp har som suppleant i försvarsutskottet under Ulla Ekelunds ledighet anmält hennes ersättare Karl Erik Olsson.

Talmannen förklarade vald till

suppleant i försvarsutskottet

Karl Erik Olsson (c)

2 § Justerades protokollet för den 19 innevarande månad.

3 § Föredrogs och hänvisades

Propositionerna

1982/83:36 till näringsutskottet

1982/83:37 till finansutskottet

4 § Föredrogs och hänvisades

Förslag

1982/83:5 till finansutskottet

5 § Allmänpolitisk debatt

Anf. 2 ULF ADELSON (m):

Herr talman! Vårt moderata budskap i valrörelsen var kärvt och konsekvent. Vi sade – på varje möte, i varje diskussion, i varje framträdande – att vi *alla* kommer att tvingas till uppoffringar. Det finns ingen enkel väg, sade vi, och förordade en ekonomisk politik som skulle angripa orsakerna till vår ekonomiska obalans.

Mot oss stod socialdemokraterna, som bedrev lättsinnig löftespolitik. Med mer statliga utgifter skulle hjulen snabbt komma i gång. Allt från cement till kylskåp och gardiner skulle efterfrågas, och strax skulle alla nedåtgående kurvor peka uppåt. Mer bidrag och snabbt slut på den borgerliga sparpolitiken, hette det. "Inga smärtsamma besparingar", sade Olof Palme. "Det behövs mera svängrum och mindre svängrem", sade han också.

I dag, efter valet, möter vi en annan socialdemokratisk politik. Svängrummet har blivit en svängrem, som dras åt långt hårdare kring den enskilde än någon någonsin gjort i modern tid.

Den politik som socialdemokraterna förde fram i valrörelsen saknade anknytning till de problem som Sverige står inför. I dag vet vi också att dess enda syfte var att återföra socialdemokratien till kanslihuset. När den uppgiften var klar, kunde valrörelsens lättsinniga löftespolitik läggas åt sidan.

Det är naturligt att många nu ställer frågor om moralen hos politiker. Svek har blivit ett missbrukat och farligt ord, men nu vänds det av många människor mot just den man som förde in detta ord i vår politiska debatt. Var det – frågar man sig – hederligt att före den 19 september lova människorna svängrum, för att dagarna efter valet nyttja svängremmen?

Statsminister Palme kommer säkert att säga att han visst icke fört någon bakom ljuset. Han kommer att peka på små formuleringar här och var i sina yviga tal som kan anses försvara vad som senare hänt. Denna bisatsmoral är kanske tillräcklig för de ledande socialdemokraterna, men frågan är om den är tillräcklig för de många människor som kanske inte lyssnade till bisatserna i det socialdemokratiska budskapet, utan i stället satte sin lit till huvudsatserna.

Jag förväntar mig inte annat än att Olof Palme skall göra denna bisatsmoral till sin. Men alla ni andra som slogs för den socialdemokratiska svängrumspolitiken och som vunnit säte och stämma i riksdagen mot bakgrund av vad ni sade och skrev i valrörelsen, hur känns det i dag?

Hur många av er gjorde klart för väljarna att de 1983 skulle drabbas av den största sänkning av sin standard som vårt folk upplevt i fredstid?

Hur många av er förde ut att Sverige 1983 kommer att få en rekordinflation, när nästan alla våra viktiga konkurrentländer lyckas bemästra prisstegringarna och när det fanns goda möjligheter för Sverige att göra samma sak?

Hur många av er sade att en effekt av det ni skulle genomföra efter valet var en hårdhänt utslagning av många små och medelstora företag som är beroende av hemmamarknaden? Sade ni vad det skulle betyda för tryggheten i jobben?

Hur många av er sade att det svenska biståndet genom devalveringen skulle minskas med en sjättedel – 16 % – sett från biståndsländernas synpunkt? När vi moderater ville spara på biståndsanslaget och få mer effekt av våra satsade medel utvecklade Olof Palme stor moralisk indignation.

Hur många av er visste att den skatteuppgörelse som ingåtts med mittenpartierna och som dessa partier fäste en sådan enorm tilltro till, bara

några veckor efter valet skulle förvandlas till en dammig och rykande ruin, övergiven av alla och knappt försvarad av någon? ”Århundredets reform” blev punkterad redan innan den ens hunnit träda i kraft. Nästan varje dag i valrörelsen frågade ni mittenpartierna om de stod fast vid uppörelsen. Kjell-Olof Feldt frågade det så sent som i partiledardebatten. Och då visste han vad som planerades. Vilken moral!

Hur många av er talade om att hyresökningar, devalvering, momshöjning, höjd landstings- och kommunalskatt, dyrare kollektivtrafikkort och höjda kommunala taxor skulle sänka realinkomsterna efter skatt med 6–7 %. Det innebär 5 000–6 000 kr. mindre i köpkraft för vanliga hushåll. Sade någon av er detta – före valet? Socialdemokraternas valkampanj kommer tyvärr att påverka förtroendet för det politiska arbetet i dess helhet. Detta drabbar oss alla. Ni har skadat er själva, men ni har också skadat tilltron till moralen och hedern i vårt politiska system.

Herr talman! Nu har socialdemokraterna valt en åtstramningspolitik kombinerad med en chockdevalvering. Tyvärr måste vi rikta stark kritik mot denna politik. Den är *felaktig, farlig* och *osolidarisk*.

En devalvering rätt kombinerad med åtstramning kan ge positiva effekter, främst för näringslivet. Men den åtstramning som nu drivs är *felaktig*, därför att den drabbar fel delar av vår ekonomi.

Den snabba ökningen av de offentliga utgifterna under 1970-talet har skapat en ny fördelningskonflikt, som är mycket mer akut än den gamla konflikten mellan arbete och kapital. Jag tänker på fördelningskonflikten mellan offentligt och privat, mellan vad stat och kommun lägger beslag på och vad som blir över åt löntagare och skattebetalare, de enskilda människorna.

Vi moderater har ingen motvilja mot det arbete som sker inom den offentliga sektorn. Tvärtom! Mycket av det är både angeläget och viktigt. Jag kan nämna exempel som sjukvård, utbildningsväsende och försvar. Men själva grunden till obalansen i Sveriges ekonomi är att den offentliga sektorn fått växa nästan ohämmat i flera decennier.

Vi moderater är därför beredda att använda hårda nypor mot de snabbt växande utgifterna i stat, landsting och kommun.

Och här står vår och socialdemokraternas politik i bjärt kontrast mot varandra. Socialdemokraterna låter nu all åtstramning drabba de enskilda, för att ge det offentliga – säg gärna politikerna – mer utrymme.

Socialdemokraternas politik – som den presenterades i valrörelsen – var ett bestämt motstånd mot alla borgerliga besparingar och ett än mer kategoriskt motstånd mot att fortsätta det arbetet. Nu ser vi konsekvenserna av den politiken. Åtstramningen kommer man inte undan, men den skall endast, enbart och allena drabba de enskilda människorna. Den offentliga sektorn blir verkligen skyddad i alla avseenden. Denna politik innebär en kraftig omfördelning från de enskilda till den offentliga sektorn. Det är en felaktig politik.

Men den socialdemokratiska politiken är inte bara felaktig. Den är dessutom *farlig*.

Alla är överens om att inflationen är roten och upphovet till många av dagens problem. Kan vi inte bekämpa prisstegringarna, så kan vi inte heller bekämpa arbetslösheten. Med denna enkla sanning som grund utformar så gott som varje västeuropeisk regering i dag sin politik.

Mycket tyder på att denna mångåriga kamp mot inflationen håller på att lyckas i industriländerna. Inflationstakten avtar, och det ger vissa strimmor av optimism i en annars mörk bild. Även här i Sverige höll vi på att lyckas. Men nu förbyts allt detta – sedan den dystra morgonen där ute på Arlanda – i sin motsats. Chockdevalveringen leder till en prisexplosion under de kommande åren.

Nästa år beräknas inflationen i OECD-länderna ligga kring 4 à 5 %. I Sverige blir den kanske det tredubbla. Riskerna med denna politik är stora. En viss minskning av inflationen här hemma är kanske möjlig 1984 och 1985, men räcker den jämfört med andra länder? Gör den inte det, har chockdevalveringen nu i höst etablerat Sverige som ett höginflationsland, där konkurrenskraft och sysselsättning kommer att svikta i många år.

Denna roulett med vår framtid är farlig. Men devalveringspolitiken är inte bara felaktig och farlig. Den är också osolidarisk.

Trepartiregeringen devalverade 1977 för att neutralisera det kostnadsgap som genom den s. k. överbrygningspolitiken uppstod 1975 och 1976 mellan Sverige och övriga Europa. För detta hade man förståelse i våra grannländer, i Europa och i de internationella organisationerna.

Men nu genomförs en chockdevalvering i ett läge när det fanns alternativ. Nu väljer regeringen att egoistiskt försöka exportera en del av de problem den inte kan eller vill lösa själv.

Och orden har varit hårda. Från Oslo, Köpenhamn och Helsingfors har kommit uttalanden som vittnar om de skador som åsamkats det nordiska samarbetet. Från Västeuropa har kommentarerna varit mycket kritiska. Och nästa vecka får regeringen ta emot en delegation från den mäktiga Internationella valutafonden och förklara sitt uppträdande.

Jag säger detta, därför att detta osolidariska uppträdande riskerar att slå tillbaka hårt mot Sverige. Vår industri är starkt beroende av att andra länder respekterar de överenskommelser som omvärlden nu börjar tvivla på att den svenska regeringen lever upp till. Vi kan komma att få betala ett högt pris. I dag riskerar vi att få den första reaktionen i form av högre tull på svensk pappersexport till EG.

Vi moderater har sagt nej till denna felaktiga, farliga och osolidariska devalveringspolitik. Men då ställs också kravet på oss att kunna presentera ett alternativ – att kunna säga att vi har en politik som hade kunnat ge bättre resultat.

Den internationella konjunkturen sviktar. Utlandsupplåningen och budgetunderskottet fortsätter att öka. Avtalsrörelsen skulle bl. a. på grund av skatteuppgörelsen knappast kunna sluta i lönekostnadsökningar under 10–11 %. Att i det läget värna kronan hade inte varit lätt – även utan den brist på förtroende som marknaderna visade den socialdemokratiska löftespolitiken.

Det är därför vi sagt att skatteuppgörelsen var på kollisionskurs med verkligheten, och att verkligheten förr eller senare skulle ta överhanden.

Jag skall villigt erkänna att vi inte trott att skutan skulle kapsejsa redan innan den blev sjösatt. Men i hela valrörelsen hävdade vi det orimliga i att någon regering skulle kunna avhända sig ett så viktigt ekonomiskt-politiskt medel som skattepolitiken under en hel mandatperiod.

Med den moderata politiken – inga höjda arbetsgivaravgifter, ingen momshöjning, stora och smärtsamma besparingar i de offentliga utgifterna, kommunalt skattestopp och en marginalskattesänkning värd namnet – hade vi kunnat få lönekostnadsökningar som stärkt vår konkurrenskraft.

Samtidigt hade vi kunnat värna kronan, pressa ner inflationen och skapa förutsättningar för en bättre utveckling på arbetsmarknaden.

Herr talman! Regeringen står nu också mitt i budgetarbetet. Nu kommer krav på miljardbidrag från olika delar av den statliga företagsamheten. Inget statligt företag skall behöva gå i konkurs – men tydligen väl andra – säger Thage G. Peterson. Miljarderna kommer att rulla.

Vi moderater har sagt att budgetunderskottet inte får öka. Därför lade vi våra besparingsförslag före valet. Riksrevisionsverket säger nu att underskottet blir 78 miljarder kronor detta budgetår. Ett minimikrav på ett parti som i flera år anklagat de dåvarande regeringarna för de höga budgetunderskotten är att det nu inte höjer underskotten ytterligare.

Låt mig säga det redan i dag: Skulle underskottet detta budgetår öka från den nivå det har i dag och om det växer nästa år, då har den socialdemokratiska politiken gått i kvav på ännu ett område.

Jag tror att det innerst inne hos en del socialdemokrater finns en gryende insikt om att de kor som tidigare varit så heliga nu ganska snart måste föras till slaktbänken, att skattehöjningspolitiken är förödande och att det måste bli ett stopp på detta gödande av den offentliga sektorn, som har varit grundpelaren i socialdemokratisk politik i årtionden.

I A-pressen står det att det bildats en grupp i statsrådsberedningen för att ompröva den socialdemokratiska politiken. Och personer som nu – efter valet – skrivit skrifter om nödvändigheten att föra de heliga korna till slakt har utnämnts till sakkunniga i regeringskansliet.

Än vet vi inte vad denna ångergrupp under ledning av Ingvar Carlsson kan åstadkomma. Men att den finns – vill jag gärna säga – utgör ett hälsotecken. Ju förr de heliga korna slaktas, desto bättre för vår ekonomi, för vår välfärd och för Sverige.

Det som nu måste göras för att vårt land skall komma i balans är i all korthet följande.

För det första: Återupprätta tilltron till Sverige som en solidarisk medlem av den nordiska gemenskapen och av det europeiska och internationella ekonomiska samarbetet!

För det andra: Stoppa skattehöjningarna som är en följd av skatteöverenskommelsen! Om inte inflationskyddet av skatteskalorna återinförs nu, kommer svenska folket att drabbas av en långt högre skatt än ni lovat inte bara 1983 utan också 1984.

För det tredje: Sätt stopp för den lavin av kommunala och landstingskommunala skattechöjningar som kommer att skölja fram över Sverige 1983 och 1984!

För det fjärde: Skär ner de dyrbara industribidragen så snabbt som möjligt! Alla som av valrörelsen fått intrycket att det bara är att lyfta på telefonluren till Kjell-Olof Feldt för att få pengar måste få veta att de har fel.

För det femte: Återta de fyra löftena från valrörelsen! Det vore svindel mot väljarna, men en gåva för Sverige. Vi vet nu efter valet att både Ingvar Carlsson och Kjell-Olof Feldt var motståndare till att löftena gavs till pensionärerna. Själv är jag alldeles övertygad om att svenska folket också hellre hade tagit karensdagarna än den prisexplosion som socialdemokraterna nu ger det.

För det sjätte: Vi får inga trygga nya jobb genom att låta AMS få t. o. m. fler miljarder än verket begär. Låt oss äntligen inse att det bara är lönsamma företag som kan ge trygg sysselsättning.

Vari ligger logiken, frågar jag Sveriges regering, i att höja arbetsgivaravgifterna varje år med flera procent, stampa ut friska jobb i det svenska näringslivet, och sedan använda de pengar man får in till att ordna konstgjorda jobb i arbetsmarknadsstyrelsens regi?

För det sjunde: Lägg planerna på fonder eller vinstdelning eller liknande på hyllan! Själva avsikten med en devalvering är ju att ge ökade vinster i de företag som konkurrerar med utlandet. Vinsterna leder i sin tur till investeringar, som ger nya jobb.

All ekonomisk erfarenhet säger också att så sker, men det dröjer naturligt nog något år mellan vinsterna och investeringarna. Acceptera detta faktum och tala om det för svenska folket! Här har både socialdemokraterna och Landsorganisationen ett tungt ansvar.

Allt detta frestar naturligtvis på – speciellt för ett parti som ägnat månader och år åt att i falssett säga tvärtom. Men det är nödvändigt. Ingen kan springa runt verkligheten. Det hjälper inte hur många miljarder regeringen lånar utomlands om inte pengarna satsas i lönsamma projekt. Sverige kan betala igen sina skulder enbart genom att vi säljer mer av svenska varor och tjänster, och sådant kan bara presteras av vårt näringsliv.

När trepartiregeringen devalverade 1977 var Olof Palmes kritik gränslös. Han sade: "Allt fler förtvivlade barnfamiljer, ensamstående mödrar och pensionärer hör av sig till mig. De vet snart inte vad de ska sätta fram på matbordet – det blir mest gröt."

I dag är det långt värre. Nu slår devalveringen direkt mot de enskilda och mot familjerna medan de offentliga utgifterna – politikernas område – lämnas helt i fred och skyddas.

Jag läste vad en ung familj sade i Stockholms-Tidningen, sedan den räknat igenom vilka effekter den socialdemokratiska devalveringen på 16 %, momshöjningen, landstingsskattehöjningen och kommunalskattehöjningen skulle få på dess kassa. Hustrun sade: "Vi kanske kan dra ned lite på maten. Men vem vill kaka havregrynsgröt och blodpudding varje dag? Det här blir tufft!"

Hur känns det, Olof Palme, att på detta sätt möta sina egna ord?

Herr talman! Det är naturligt att ekonomin står i centrum för debatten. Socialdemokraternas omvändelse till svångremspolitik, deras devalveringspolitik gör det nödvändigt.

Men de gångna månaderna har varit dramatiska även på andra områden.

Under början av oktober utsattes Sverige för ännu en ubåtskränkning – denna gång mitt inne i vårt känsligaste marina basområde i Stockholms skärgård.

De här kränkningarna är en direkt utmaning mot Sveriges säkerhetspolitik och måste mötas med alla till buds stående medel. Vi hävdade det med kraft i våras och under valrörelsen, och vi fick finna oss i att utstå viss kritik för den saken – omedelbart efter valrörelsen.

Vi välkomnar nu regeringens besked att de som överväger att på detta flagranta sätt kränka Sveriges suveränitet riskerar att bli sänkta.

Misslyckandet på Hårsfjärden – för det var ett misslyckande – måste nu följas av prövning. Kommentarer i utlandet har varit mycket kritiska. Det är därför bra att regeringen tillsatt en speciell kommission för att ta reda på vad som hänt och föreslå vad som måste göras. Vi moderater kommer, inom ramen för den kommissionen, att fortsätta att driva de olika förslag vi fört fram under våren och i valrörelsen.

Herr talman! Under valrörelsen fick också en annan gammal moderat fråga – betygen – ny aktualitet. Elever demonstrerade nu *för* betyg. Vi känner alla till socialdemokraternas mångåriga och medvetna försök att få bort alla betyg ur skolan. Men vi skall inte lämna er en lugn sekund i skol- och betygsfrågan. Till att börja med måste blockbetygen bort.

Betygen är ingen fråga som vi driver isolerat. Vårt parti har den grundmurade övertygelsen att vi människor vill se resultat av vårt arbete, att vi gör bättre ifrån oss om vi själva, vår familj, våra närmaste får ta del av vad vi skapar. Vi tror inte att ett samhälle ostraffat kan urholka förhållandet arbete–ersättning hur länge som helst. Barnen skall i betygen få se resultat av vad de gör. Men också frågan om de fyra s. k. prioriterade löftena kan ses ur denna synvinkel. Ni socialdemokrater vill lägga all åtstramning på dem som förutsätts arbeta Sverige ur krisen. Den offentliga sektorn skyddas. De enskilda drabbas. Men även bland de enskilda vill ni göra en omfördelning. De fyra löftena betyder mer pengar till bidrag, till pensionärer, till sjuka och till arbetslösa. Det skall betalas av dem som arbetar, och de skall också bära bördan av höjd moms, höjda kommunalskatter, höjda landstingsskatter, höjd inflation på grund av chockdevalveringen osv.

Vi vill alla hjälpa. Men gränsen går där pengarna tar slut, och den gränsen har vi redan passerat. De besparingar vi borgerliga gjorde på dessa fyra områden ledde inte bara till bättre statsfinanser. Inga jobb försvann heller, och samtidigt kunde vi åtminstone i någon mån göra det relativt mer lönande att arbeta.

Herr talman! Valet innebar en kursomläggning. Många valde socialdemokratiskt – kanske därför att de lockades av löftena om hur bra allt skulle bli

med den "djärva expansiva politik" som skulle komma.

Somliga har nog börjat undra i dag, och fler lär det bli. Den socialdemokratiska politiken är på kollisionskurs både med den ekonomiska verkligheten och med den moderna människans önskemål.

Det är bara få som vill ha ett ständigt högre skattetryck, större offentlig sektor och minskat utrymme för den enskilde och hennes initiativ.

Det är bara få som vill se den utbyggnad av kontroller och regleringar som är så viktig för socialdemokratin.

Det är bara få som vill avskaffa alla betyg i skolan.

Det är bara få som vill att stat och kommun skall ta mer och familjen mindre ansvar för sina barn.

Detta är en kris för hela den västeuropeiska socialdemokratin – för den samhällsmodell som skapades på 1950- och 1960-talen men som inte duger i 1980-talets verklighet.

I Västtyskland och Danmark tvingades socialdemokraterna nyligen att avgå – i Norge förra året. I Storbritannien brottas de med interna problem. I Holland och Belgien går det dåligt. Och i Frankrike har socialisterna tvingats på reträtt i sin ekonomiska politik.

Samtidigt växer tilltron här hemma till den moderata politiken. Det gäller ekonomin, skolan, försvaret, sparandet, underskotten i bytesbalansen och i budgeten, sysselsättningen och familjepolitiken. Människorna vet vad vi vill, och de vet att vi står för vad vi säger.

Vi blev det klart största oppositionspartiet i valet. Det lägger ett tungt ansvar på oss att föra en konstruktiv och konsekvent oppositionspolitik: att visa människorna att det finns ett alternativ, att hålla hoppet om en bättre politik levande under den mandatperiod som ligger framför oss.

Den uppgiften skall vi nu ta oss an. Med ansvar, moderation och tillförsikt skall vi driva vår politik.

Anf. 3 THORBJÖRN FÄLLDIN (c):

Herr talman! Socialdemokraterna vann i årets val en klar och odiskutabel seger, även om ökningen i valmanskåren inte blev så stor. Den nya regeringen blir dock inte helt oberoende av andra partiers röster här i riksdagen. Vänsterpartiet kommunisterna kommer på samma sätt som tidigare att fungera som socialdemokratisk stödtrupp och kan alltså sätta streck i räkningen för den nya regeringen.

Som helhet följer valutslaget samma mönster som vid senare års val i Västeuropa och USA. Där har nu regering efter regering fått vidkännas förluster. Politiska och ekonomiska svårigheter i den ekonomiska krisens spår har bäddat för de många maktskiftena. Det har gällt oberoende av vilken partipolitisk profil som de sittande regeringarna haft.

Dessa val har också kännetecknats av den ökande polariseringen. Väljarströmmarna har gått från politikens mittfält ut mot ytterkanterna, trots att alla vet att en sådan utveckling alltid gör det svårare att hitta samlande lösningar.

I medvetande om dessa vindar gjorde socialdemokraterna det lätt för sig i

årets valrörelse. Något egentligt program för den kommande valperioden eller för längre tid fick väljarna aldrig ta del av. Den vilja att medverka till konstruktiva lösningar som socialdemokraterna demonstrerade i samband med skatteuppgörelsen förbyttes redan för ett år sedan i en steril opposition mot allt vad mittenregeringen företog sig. Det egna krisprogrammet lades också snart åt sidan. Valbudskapet fylldes i stället med frikostiga löften, men framför allt av en hämningslös missnöjespropaganda utan hänsyn till de verkningar som den internationella krisen har haft på svensk ekonomi.

Därför var det nog följdriktigt att den nya regeringen inte ens hann sätta sig på taburetterna innan den kände behov av att än en gång signalera en ny kurs. Jag kritiserar naturligtvis inte socialdemokraternas ambitioner att snabbt ta sig an problemen. Men jag är övertygad om att genom att socialdemokraterna sagt *ett* före valet och *ett annat* efteråt, sår den nya regeringen vind för att senare få skörda storm. Den utvecklingen förutspåddes ju f. ö. redan i vintras av sex socialdemokratiska ekonomer.

Centerpartiet fick i detta val vidkännas en röstförlust och tappade åtta riksdagsmandat. Vi har naturligtvis också i minnet de förluster som vi gjorde 1979. Det finns bara ett sätt att ta igen förlorad mark och vinna ny, och det är genom hårt och metodiskt arbete i centerrörelsens alla led. För detta finns det goda förutsättningar.

Centerrörelsen genomsyrades under hela valrörelsen av en stark kampanja. Opinionsinstitutens och andras självsäkra profetior om att centern skulle göra ett katastrofval och helt enkelt raderas ut i storstäderna slog fel. De tusentals valarbetarna inspirerades av att centern kunde visa upp ett framtidsprogram inriktat både på att ta itu med de ekonomiska svårigheterna och på att förbättra livskvaliteten. Socialdemokraternas sätt att nu i regeringsställning angripa problemen har ytterligare befast denna kampanja inom hela centerrörelsen.

Herr talman! Den kurs som socialdemokraterna nu är i färd med att slå in på i den ekonomiska politiken kommer att innebära mycket stora påfrestningar för nästan alla grupper. De yrkesverksamma, löntagarna och egenföretagarna, kommer att få vidkännas kraftiga sänkningar av sina realinkomster. Åtskilliga serviceföretag kommer att få stora svårigheter att över huvud leva vidare.

Men framför allt kommer devalveringen, momshöjningen och de ytterligare höjningar av arbetsgivaravgifterna, som den nya regeringen har signalerat, att tillsammans medföra mycket stora prishöjningar. Oljepriserna påverkar på vanligt sätt både hyror och småhuskostnader. Transporterna fördyras – inte minst i glesbygderna. Vi kommer också att få extra stora prishöjningar på mat nästa år som en direkt följd av devalveringen.

Denna häftiga åtstramning av den privata konsumtionen genom de stora prishöjningarna riskerar dessutom att leda till högre arbetslöshet än vad som skulle blivit fallet med en mer balanserad politik. Efterfrågeökningen på våra exportvaror kommer knappast att uppväga det köpkraftsbortfall som uppstår här hemma. Och sker inte detta är en ytterligare ökad arbetslöshet ett faktum.

Mycket tyder dessutom på att devalveringen inte får de positiva verkningar på sikt som regeringen har räknat med. Norge och Finland har redan vidtagit direkta motåtgärder. Skall ett land lyckas med en s. k. konkurrensdevalvering måste det finnas en stabil och helst växande efterfrågan på detta lands exportvaror. Så förhåller det sig inte i dag – och det beror på förhållandena ute i världen.

Till en del beror det på att även andra regeringar fortsätter att strama åt. Sverige skulle ha allt att vinna på att länderna gjorde gemensam sak i stället för att försöka övervältra problemen på varandra.

Särskilt allvarliga framstår de motsättningar som den svenska devalveringen har orsakat i den nordiska länderkretsen.

Jag delar den norske statsministerns uppfattning att den svenska åtgärden står i strid med andan i det ekonomiska samarbetsavtal som Sverige förra året träffade med Norge. Jag ser också mycket allvarligt på den nonchalans som den nya svenska regeringen har behandlat övriga nordiska länder med. Sverige har enligt min mening inte råd med att äventyra de ekonomiska samarbetsmöjligheter som bevisligen finns i Norden. Ett nära samarbete med våra grannländer är en av de viktigaste förutsättningarna för att kunna lösa våra egna problem och även för att kunna bidra till att häva den ekonomiska stagnation som i dag sätter sin prägel på hela världssamfundet.

Det svenska kostnadsläget hade redan genom mittenregeringens åtgärder återställts till vad som gällde i början av 1970-talet. Även om kostnaderna får allt större betydelse för den internationella konkurrenskraften, kommer en ytterligare prissänkning på svenska varor utomlands knappast att i nuläget leda till några stora ökade försäljningsvolymerna. På den punkten verkar industrins företrädare vara ganska samstämda.

Skall vi i Sverige kunna försvara vår, i förhållande till andra länder, höga levnadsstandard måste vi dessutom göra det genom fortsatt tätposition i fråga om kvalitet och leveranssäkerhet, framtagning av nya attraktiva produkter, hög produktivitet och ökade säljansträngningar.

Det var därför som mittenregeringen också kraftigt satsade på ökat stöd till bl. a. teknisk forskning och utveckling, exportfrämjande åtgärder och speciella småföretagsinsatser. Sådana näringspolitiska insatser har man hittills sett mycket lite av i den nya regeringens ekonomiska aktionsprogram. Risken är att det inte kommer att finnas resurser om man inte från början gör en avvägning mellan sådana insatser och vad man satsar på t. ex. arbetsmarknadspolitik.

Herr talman! En devalverings positiva verkningar kan också elimineras genom att det kommer olika kompensationskrav. Risken är särskilt stor när socialdemokraterna nu valt att genomföra inkomstsänkningarna inflationsvägen.

Mittenregeringen lyckades genom olika åtgärder pressa ner inflationen från 14 till 8 %. Nästa år hade det funnits goda möjligheter att med bibehållen inriktning av politiken komma ner på den nivå omkring 6 % som förutsattes vid skattebeslutet.

Socialdemokraterna har genom sina åtgärder i ett enda slag förändrat bilden. Årets inflationssiffra kommer inte att bli 8 % utan 10 eller 11. Nästa år kommer priserna inte att stiga med 6 % utan med det dubbla. En sådan skillnad i inflationstakt betyder kolossalt mycket för t. ex. en barnfamilj, som redan har svårt att få ekonomin att gå ihop. Det gäller även om det skulle finnas utrymme för en viss barnbidragshöjning. Socialdemokraternas inflationspolitik kommer säkert att kännas som piskrapp i skinnet på barnfamiljer och andra svaga och ekonomiskt utsatta grupper.

Herr talman! Jag kan uttrycka det på följande sätt:

Den höga inflationen är ett av skälen till att kapitalägarna inte längre satsar sina pengar i industrin. I stället har de satsat på fastigheter, konst, diamanter och annan spekulativ verksamhet.

Eller också kan det uttryckas så här: Inflationen gynnar spekulering och missgynnar investeringar.

Eller: Den höga inflationen gör det mycket svårare att träffa vettiga löneavtal. Ibland räcker inte ens lönelysten för att täcka matpris- och hyreshöjningar.

Eller: Inflationen bidrar till underskotten i statsbudget och utrikeshandel.

Herr talman! Det är säkert många här i kammaren som känner igen de här uttalandena. De är hämtade ur socialdemokraternas valhandböcker och valbroschyrer till årets val.

Det går att bekämpa inflationen, är ett annat uttalande därifrån. Ja, det är alldeles rätt. Det bevisade mittenregeringen.

Det bästa sättet att få stopp på de rekordhöga prisökningarna är att den 19 september rösta fram en socialdemokratisk regering. – Det basunerade socialdemokraterna ut.

Men den nya regeringen verkar ha glömt allt vad den sade i valrörelsen om inflation och prisstegringar. Inte minst verkar den ha glömt påståendet att "inflationen är ett hinder för våra strävanden att skapa en bra och rättvis ekonomi". Men, ärade kammarledamöter, svenska folket har säkert bättre minne än de socialdemokrater som gjorde dessa uttalanden.

Socialdemokraterna säger själva att devalveringen tvingades fram av "marknaden". Det är inte riktigt. Kronan var inte hotad innan spekulanterna på allvar ställde in sig på socialdemokratisk valseger. Då satte valutautflödet fart. Den marknadsreaktionen var också helt logisk. Valutautflödet kom som ett direkt svar på den ekonomiska politik som socialdemokraterna hade annonserat under valrörelsen.

I andra sammanhang har socialdemokraterna beskrivit devalveringen som "offensiv". Det borde innebära att den *inte* kom som ett utslag av marknadens krafter utan ingick i en medveten politisk strategi.

Förhåller det sig på det viset kan man fråga sig: Varför valde socialdemokraterna medvetet inflationens väg? Den förståelse som regeringen säger sig ha hos de fackliga organisationerna för en drastisk reallönesänkning nästa år innebär rimligen att nedpressningen av reallönerna hade kunnat genomföras utan att man tagit omvägen via en våldsam hemmalagad inflation. Den

inflationens brasa som nu är på väg att flamma upp kan ingen vara betjänt av – allra minst löntagarna.

Inflationspolitikerna kommer också att försvåra möjligheterna att komma till rätta med det stora budgetunderskottet. Räntekostnaderna växer och man får mycket stora automatiska utgiftsökningar.

Socialdemokraterna har redan aviserat en rad utgiftsökningar i stat och kommun: förbättrade sjukförmåner, ökade bostadssubventioner, ökat daghemsbyggande m. m. Socialdemokraterna står dessutom uppenbarligen fast vid att kommunernas utgifter kan tillåtas öka dubbelt så fort som vad den gamla regeringen och riksdagsmajoriteten ansåg tillrädligt med hänsyn till samhällsekonomin.

Med en sådan politik kommer man snabbt att få en omfördelning från privat konsumtion till ökad offentlig konsumtion. Man försvårar alltså med andra ord den satsning på industri och övrigt näringsliv som måste stå i centrum för de ekonomisk-politiska åtgärderna, och man får ytterligare obalans mellan privat och offentlig konsumtionsökning.

Om man skall nå avsett resultat och balans i samhällsekonomin krävs en rimlig avvägning mellan den privata och den offentliga konsumtionen. Det var också en sådan avvägning som de icke-socialistiska regeringarna eftersträvade genom sina sparpaket.

Det sägs att det inte fanns ett valmöte där inte Olof Palme sade att det inte är mera svångrem vi behöver utan mera svängrum. Jag undrar hur många det var som uppfattade det budskapet så som det nu praktiseras. Jag vet att det är många som anser sig lurade i valrörelsen.

Stockholms invånare kommer troligen redan 1983 att få vidkännas en kommunal skattehöjning på inte mindre än 1:90 kr. Kommunen svarar för 90 öre och landstinget för 1 kr. Både kommunen och landstinget har efter valet socialistisk majoritet. En god del av skattehöjningen kan direkt hänföras till momshöjningen, den ytterligare höjningen av arbetsgivaravgifterna och devalveringen.

Herr talman! Det som nu händer i Stockholm på kommunalskattefronten kommer med all säkerhet att upprepas på andra håll i landet 1984 och 1985. Under de icke-socialistiska regeringarnas tid har kommuner och landsting successivt anpassat sin tillväxtvolym till vad som bedömts samhällsekonomiskt tillrädligt. Tvärtom vad socialdemokraterna har velat göra gällande, har regering och riksdag dessutom varje år tillskjutit mer och mer pengar till kommunerna. Det gör att kommunerna i dag över lag har god ekonomi, trots att de har fått bidra till det senaste sparpaketet. De kommunala skattehöjningarna har under senare år också varit mycket små.

Men nu, ärade-kammarledamöter, hotas den utvecklingen av en ny pris- och skattekarusell. Regeringen är uppenbarligen inställd på att ålägga kommunerna uppgifter som motverkar regeringens egna åtstramningsåtgärder. Men man är lika litet som i början av 1970-talet beredd att skjuta till pengar. Det kommer snabbt att tvinga fram höjningar av kommunalskatte-terna.

Det är ytterligare ett argument för att korrigera den beslutade skatteom-

läggningen. Den reallönesänkning som följer med devalveringen och momshöjningen är tung nog att bära för de vanliga löntagarna. Det går inte att lägga ytterligare bördor på de yrkesverksamma grupperna genom att tillåta en skatteskärpning. Det är också viktigt att hålla fast vid målsättningen att 90 % av skattebetalarna 1985 skall ha högst 50 % marginalskatt.

Herr talman! I kort sammanfattning skulle jag vilja beskriva den kursomläggning i den ekonomiska politiken som socialdemokraterna är i färd med att genomföra på följande sätt.

Mittenregeringens medvetna anti-inflationspolitik kommer nu att avlösas av en socialdemokratisk pris- och skattehöjningspolitik. Vi får nästa år en kraftigt "hemmalagad" inflationsbrasa. Den politiken stämmer inte alls med den som redovisades i socialdemokraternas valbroschyrer.

Den ökade konkurrenskraft som näringslivet uppnår genom devalveringen riskerar att snabbt gå förlorad genom inflationspolitiken. Mittenregeringen möjliggjorde låga kostnadsökningar genom återhållsamhet med skattehöjningar och vidtog aktiva åtgärder inriktade på att få ned räntan.

Socialdemokraterna har valt att genomföra sina åtgärder i strid med våra viktigaste handelspartners. Mittenregeringen utformade sina åtgärder i nära samråd med bl. a. våra nordiska grannländer. Syftet var ytterst att stärka den ekonomiska samverkan i Norden.

Arbetslösheten kommer under alla förhållanden att bli svår fram till dess att det kommer en internationell uppgång i ekonomin. Mittenregeringen arbetade med en kombination av arbetsmarknadspolitiska, regionalpolitiska och industripolitiska åtgärder för att få fram en effektivare industristruktur och ökad konkurrenskraft. Socialdemokraterna verkar vilja lägga alla ägg i en korg – den med etiketten arbetsmarknadspolitik.

Socialdemokraterna letar nu efter en inkörsport för att kunna genomföra kollektiva löntagarfonder. Centerpartiet är nu liksom tidigare motståndare till ett sådant system.

Den påspädning av statens och kommunernas utgifter som socialdemokraterna redan har bundit sig för kommer att leda till att frigjorda resurser inte tas i anspråk för investeringar inom industri och övrigt näringsliv utan för ökad offentlig konsumtion. De besparingar som mittenregeringen genomförde i den offentliga verksamheten möjliggjorde att köpkraftsindragningarna för enskilda medborgare kunde begränsas. Särskilt de yrkesverksamma kommer nu att få vidkännas drastiskt minskade realinkomster nästa år. Det kommer att skapa stora svårigheter i avtalsrörelsen.

Socialdemokraterna gjorde i flera år och inte minst i valrörelsen ett stort nummer av det stora budgetunderskottet. Men deras egna förslag under dessa år lämnade inga bidrag till att minska underskottet. I valrörelsen upprepade jag åter och åter frågan vilka åtgärder socialdemokraterna var beredda att vidta för att underskottet i statens budget inte rent automatiskt skulle öka med 10–15 miljarder. De besvarade aldrig denna fråga. I dag finns det skäl att fråga: Vad kommer den automatik som ni genom era åtgärder har satt i gång att medföra i ytterligare budgetunderskott? Eller tänker ni hålla detta underskott nere genom att ovanpå devalveringens reallönesänkningar

Onsdagen den
27 oktober 1982

*Allmänpolitisk
debatt*

lägga kraftiga skattehöjningar?

Centern kommer självfallet att här i riksdagen fullfölja den politik som vi i regeringsställning har varit med om att utforma. Det är en politik som säkrare än den socialdemokratiska återger oss en starkare svensk ekonomi. Men det är framför allt en politik som är skonsammare för människorna än den socialdemokratiska.

De ekonomiska frågorna intog helt naturligt den centrala platsen i den nya regeringens regeringsförklaring. Jag hinner inte heller med någon mera utförlig genomgång av andra avsnitt.

Jag vill bara notera att miljöfrågorna, precis som i den socialdemokratiska valrörelsen, har fått en mycket undanskymd plats. Det återspeglar vad jag förstår brist på genomtänkta handlingslinjer i dessa viktiga framtidsfrågor.

En framtidsfråga viktigare än alla andra är människornas möjligheter att leva i fred och frihet här på jorden, människosläktets möjligheter att undgå ett kärnvapenkrig. Den frågan ter sig allt viktigare för de enskilda människorna i land efter land – det bär de ökade tvärpolitiska aktiviteterna och demonstrationerna runt om i världen vittne om.

Vi politiker har en klar skyldighet att delta i opinionsbildningen för fredens och frihetens sak och för kampen mot kärnvapen, både här hemma och internationellt. Men vi har också skyldighet att genomföra konkreta åtgärder som lämnar taktiskt bidrag i kampen mot kärnvapnen.

En sådan åtgärd ter sig självklar – att i lag förbjuda uranbrytning i Sverige. Vi behöver inte bryta uran för att klara vårt bränslebehov under den tid vi avvecklar kärnkraften. Och att bryta uran för att sälja på världsmarknaden står i uppenbar strid med vår kamp mot atomkriget. Vi kan aldrig skaffa oss garantier för att inte det svenska uranet används för atombomber. Från centrens sida har vi länge rest kravet på förbud mot uranbrytning, och vi kommer att fortsätta att driva den frågan.

Vårt krav är naturligtvis riktat till alla här i kammaren, men jag vänder mig särskilt till regeringspartiet. Jag har många gånger uttalat min respekt för och uppskattning av det socialdemokratiska engagemanget i fredsfrågorna och kampen mot kärnvapnen. Jag tycket därför att det borde vara angeläget för er att gå från ord till handling i denna fråga. Det skulle med säkerhet ge ökad internationell respekt, om vi här i Sverige enhälligt fattade beslut om att icke möjliggöra att svenskt uran kan användas för kärnvapen, liksom vi enhälligt har beslutat att Sverige inte tillåter kärnvapen på sitt territorium, vare sig i fred eller i krig.

De säkerhetspolitiska frågorna har fått fortsatt aktualitet, främst genom de återkommande ubåtsincidenterna. De har praktiskt taget hela hösten påmind oss om hur utsatt vårt läge är mellan stormaktsblocken. Den resultatlösa jakten i Hårsfjärden visar också hur svårt det i verkligheten är att komma åt sådana objudna inkräktare. Inte heller i något annat land har ubåtsjakt lett till att inkräktaren kunnat tvingas upp till ytan och identifieras.

De återkommande kränkningarna har gjort det nödvändigt att successivt ta till hårdare metoder. Den avgående regeringen gav militärledningen

vidgade möjligheter att skärpa åtgärderna vid jakten på misstänkta ubåtar.

Jag har dragit samma slutsats som Olof Palme: att man vid en eventuell ny kränkning måste vara beredd att ta till metoder som kan innebära att ubåten sänks. Det betyder naturligtvis inte att man skall bruka mer våld än nöden kräver. Målsättningen måste i första hand vara att tvinga den främmande ubåten upp till ytan för att kunna identifiera den.

Detta fordrar en ny och bättre utrustning samt utbildning. Det medelstillskott som marinen fick genom vårens försvarsbeslut ger sådana möjligheter. Man kan då också konsekvent tillämpa de nya regler som fastställdes i våras för hur ubåtskränkningar skall mötas.

Anf. 4 OLA ULLSTEN (fp):

Herr talman! I söndags firade världen på nytt tillkomsten av Förenta nationerna. Man gjorde det i en imponerande manifestation för freden. Det var för att rädda freden som FN kom till. Med FN ville man skapa ett forum, där världens nationer kunde mötas för att ordna sina konflikter med diplomati och politiska lösningar i stället för med dödsbringande vapen.

I natt avväjdes i New York ett sabotage mot dessa strävanden. Israel skulle uteslutas. Tydligt genom ett ingripande av de nordiska FN-delegationerna avväjdes hotet. Det skall Anders Thunborg och hans nordiska kolleger ha en eloge för.

Vi har sluppit ett nytt världskrig, men vi har inte sluppit krigen. De har varit fler än kanske någonsin tidigare i världens historia. De har varit grymma som under medeltidens barbari. De har utkämpats med vapen som blivit mer och mer utstuderat hemska, och de har skapat motsättningar mellan nationer och folk som det kan bli en oöverstiglig uppgift att överbrygga.

Vi har också sluppit kärnvapenkriget, men vi har inte sluppit kärnvapnen. Atombomberna över Nagasaki och Hiroshima lärde världen vad kärnvapenkrigets fasor innebär. Men de fick inte världens militärstrateger att inse att ett atomkrig inte kan vinnas, eftersom det skulle innebära den slutliga förintelsen också för de människor och de värden som man vill försvara. I stället har vi fått fler och hemska kärnvapen, ökad misstro mellan stormakterna och en djupare oro hos människorna.

Det är den oron människorna nu ger uttryck för. De vill att de styrande skall höra dem, att de skall förstå att det inte är för deras skull de behöver rusta. De vill i stället att båda sidor skall nedrusta, för trygghetens skull och därför att pengarna behövs för att lindra nöden i världen, inte för att göra den värre, djupare och till sist omöjlig att bemästra.

Det var därför man bildade en mänsklig kedja mellan USA:s och Sovjets ambassader i Stockholm nu i söndags. Ännu så länge har stormakterna inte velat lyssna. Låt oss ändå hoppas att de till sist gör det. Utan det hoppet finns ingen framtid, vare sig för öst eller väst.

Herr talman! I en annons från LO som var införd i början av året stod det så här: "Du har anledning att känna Dig lurad, övergiven och sviken av en politik som låter inflationen fortsätta att härja på det här sättet." I annonsen

uppmnade LO läsarna att "säga nej till inflation och dyrare vardag och ja till en politik som bevarar pengarnas värde".

I en socialdemokratisk annons i somras tog man ett ännu djupare grepp på ämnet: "Inflationen har försvagat industrin, missgynnat sparandet och urholkat köpkraften och levnadsstandarden för de flesta."

Under den här tiden var inflationen i Sverige stadigt på väg nedåt. I september hade den i stort sett halverats jämfört med två år tidigare. OECD-ekonomerna höll inte för uteslutet att Sverige under 1983 skulle kunna komma ned i en inflationstakt på mellan 5 och 6 %, förutsatt att Sverige fortsatte på den inslagna vägen att arbeta och spara sig ur den ekonomiska krisen.

Socialdemokraterna förordade som bekant en helt annan politik. Besparingarna i den offentliga verksamheten var förkastliga. De var t. o. m. ett hot mot kronans värde; karensdagar i sjukförsäkringen leder käpprätt till en devalvering av den svenska kronan, sade Olof Palme, som ansåg att de som talade positivt om devalveringar visade "brist på insikt om att devalveringar sänker levnadsstandarden".

Så sent som i somras förklarade den nuvarande finansministern Kjell-Olof Feldt i en intervju att den socialdemokratiska politiken i stället skulle medge successiva revalveringar, dvs. en uppskrivning av den svenska kronan.

Socialdemokraterna vann en övertygande valseger i årets val. Man gjorde det genom att lova väljarna att det skulle bli slut på prisstegringarna. Det skulle bli slut på reallönesänkningarna. Det skulle inte bli några devalveringar. Viktiga besparingar i statsbudgeten skulle rivas upp, och några nya var det minsann inte tal om.

Investeringar och sysselsättning skulle öka och underskott i budget och bytesbalans försvinna. Bostadsbyggandet skulle skjuta fart igen och de anställda i krisföretagen behövde inte längre känna någon oro. Det är bara att lyfta telefonen och ringa till Feldt – så hade en arbetare i det nedläggningshotade Skinnskatteberg uppfattat saken. Förbättringarna skulle dessutom komma omedelbart, lovade Palme redan i november 1980.

Sällan har så många förhoppningar skapats under så kort tid, och sällan har så många löften svikits så snabbt. I dag vet vi vad det omedelbara resultatet av den socialdemokratiska valsegern blev. I stället för oförändrade reallöner kommer de svenska löntagarna att drabbas av den kanske största lönesänkning de någonsin upplevt. I stället för den utlovade kampen mot prisstegringarna kommer inflationen i det närmaste att fördubblas.

Socialdemokraterna måste själva på ett tidigt stadium ha insett vad andra också sade, nämligen att deras politik inte hängde ihop. Om problemet med ekonomin tar sig uttryck i långvariga underskott i bytesbalansen och stora underskott i det finansiella sparandet, kan receptet inte vara att spendera sig ur krisen.

Man kan i ett sådant läge inte ens utlova oförändrad standard, någonting måste man dra in på. Devalveringen, som ju innebär en dramatisk indragning av den privata köpkraften, måste helt enkelt ha varit den nödutgång som socialdemokraterna redan under sin glada valkampanj räknade med. Vad

man ägnade sig åt under hela valrörelsen var därför ingenting annat än ett cyniskt lurendrejeri med väljarna. De trodde de skulle få det bättre. Nu får de det mycket sämre. Funnes det ångerveckla i politiken, är jag säker på att många i dag skulle vilja byta.

Men det cyniska spelet med väljarna har inte upphört bara därför att löftesgivarna har flyttat in i kanslihuset. Nu är budskapet att bördorna skall bäras rättvist. Men vad menas egentligen med det? Hur kan det t. ex. komma sig att ett parti som anser sig ha monopol på att föra löntagarnas talan anser det vara höjden av rättvisa att låta alla bördor bäras just av löntagarna?

Och hur kan det parti som under hela valrörelsen gisslat inflationens orättvisor nu mena, att en medveten och planerad inflationspolitik är det bästa sättet att skapa rättvisa? Är det inte sant längre att inflationen omfördelar från småsparare till storlånare, från hyresgäster till villaägare, från lågavlönade och pensionärer till människor med högre inkomster? Är det inte sant längre, det som Kjell-Olof Feldt sade här i riksdagen för ungefär ett år sedan, att det är en tredjedel av hushållen som vinner på inflationen och två tredjedelar som förlorar och att vinnarna är de starka och förlorarna de svaga? Är det inte längre sant, Kjell-Olof Feldt?

Naturligtvis är detta sant också i dag. Och naturligtvis är det inte så, att en inflationspolitik blir rättvisare bara därför att den bedrivs av en socialdemokratisk regering. Att försöka bedriva en rättvis fördelningspolitik med hjälp av inflation är ungefär som att släcka bränder med hjälp av bensin. Inte ens röda brandbilar klarar den uppgiften.

Tydligen är tanken att ekonomisk rättvisa skall skipas med hjälp av olika slags kompensationsåtgärder. I valrörelsen lovade man ju att slå vakt om barnfamiljer, pensionärer och löntagare i allmänhet. Löntagare i allmänhet har man alltså övergivit.

Men vad menas då med att slå vakt om barnfamiljerna och pensionärerna i det här läget? För t. ex. en vanlig tvåbarnsfamilj i Storstockholmsregionen, där ungefär en femtedel av landets hushåll finns och där man nu ovanpå allt annat också drabbas av en rekordhöjning av kommunalskatten, stiger levnadsomkostnaderna med mellan 4 000 och 5 000 kr. om året, mycket lågt och försiktigt räknat. För att slå vakt om de barnfamiljernas standard måste man nästan fördubbla barnbidraget.

Kommer ni att föreslå det? Vad kostar det i så fall? Och vad kostar det att med en 12- à 15-procentig inflation värdesäkra pensionerna för landets över en miljon pensionärshushåll? Det kommer, så visst som det är sant, att kosta mycket pengar, pengar som inte finns i statskassan, pengar som därför måste lånas upp. Budgetunderskottet kommer att öka och med det kostnaderna för statsskuldsräntorna.

Resultatet kommer att bli nya grupper som borde kompenseras, men som vi inte kommer att ha råd att skydda. Väljarna får betala ett högt pris för den socialdemokratiska valsegern. Och det är knappast troligt att de får någonting för det. De har förvisso anledning att – med LO-annonsens formulering – känna sig lurade, övergivna och svikna.

För vad är det som säger att devalveringen kommer att lyckas, att det ens

Onsdagen den
27 oktober 1982

*Allmänpolitisk
debatt*

på längre sikt blir fart på exporten, ökad investeringstakt och nya jobb? I och för sig är det bra att socialdemokraterna nu inser den svenska kostnadsnivåns betydelse för industrins möjligheter att ge sysselsättning åt människorna.

Sådant tal hörde man inte när den första trepartiregeringen försökte sopa upp resterna efter den kostnadsexplosion som socialdemokraterna åstadkom senast de satt i regeringsställning. Då behövdes, enligt socialdemokraterna, varken någon sänkning av arbetsgivaravgiften eller någon devalvering för att det skulle gå lättare för de svenska företagen att exportera.

Nu är det socialdemokraterna själva som skall sopa. Men det var inte mittenregeringens strama finanspolitik som ledde kätprätt in i devalveringen, Olof Palme: Det var den socialdemokratiska löftespolitiken som fick omvärlden att tappa förtroendet för den svenska kronans värde, redan innan den politiken började föras.

Men bortsett från vad socialdemokraterna tidigare har haft att säga om detta, vad är det som säger att denna devalvering över huvud taget hjälper?

För det första är kritiken från omvärlden stark. Reaktionen från våra nordiska grannar blev lika våldsam som den var välmotiverad. De betraktade – med all rätt – devalveringen, som kom helt överraskande, och utan några egentliga konsultationer, som ett grundskott mot det nordiska samarbetet. Både i de nordiska länderna och på andra håll i världen betraktades devalveringen också som ett försök av Sverige att exportera sin arbetslöshet till länder där arbetslösheten länge varit både tre och fyra gånger så stor som den är i Sverige. Det är inte alls uteslutet, Kjell-Olof Feldt, att denna hårda reaktion också leder till motåtgärder, t. ex. mot den svenska pappersexporten. Sådana motåtgärder skulle komma att stå Sverige mycket dyrt.

För det andra hade företagen redan före devalveringen räknat med stora kostnadsökningar. Nu är risken stor att kraven på lönehöjningar blir större än de annars skulle ha blivit. Inte heller en socialdemokratisk regering kan ju räkna med en total lydnad från löntagarnas organisationer. Tänk på 1975 års avtal! Något vill säkert förhandlarna ha med sig, hem också denna gång. Mycket talar för att den kommande avtalsrörelsen i stället för att bli en diskussion om hur löneutrymmet skall fördelas blir en förhandling om hur hög inflationen i Sverige skall vara.

För det tredje bör enligt alla ekonomiska teorier en devalvering åtföljas av en stram finanspolitik, om inte dess effekter skall gå förlorade. En stram finanspolitik är detsamma som att hålla igen på de offentliga utgifterna, dvs. detsamma som att göra tvärtemot vad socialdemokraterna sade under hela valrörelsen.

Vi visade i valrörelsen att ökningen av statens utgifter nästa år kommer att överstiga inkomstökningarna med uppemot 10 miljarder kronor, om man inte gör någonting åt det. Men att göra något åt det var enligt socialdemokraterna att bedriva social nedrustning. Om inte den socialdemokratiska regeringen byter fot också i den här frågan – man måste göra en kovändning – kommer det inte att bli någon stram finanspolitik.

Däremot blir det ökade utgifter för arbetsmarknadspolitik, bostadssub-

ventioner, sjukersättning, arbetslöshetsunderstöd och kommunal expansion – utöver de kompensationskrav som devalveringen som sådan redan har drivit fram.

Vi höjer momsens med 2 % från årsskiftet, säger man med skattehöjarnas oförställda entusiasm. Men för det första räcker inte det på långa vägar – om man nu tänker fullfölja dessa tankar. För det andra är det med ett budgetunderskott på uppemot 80 miljarder i botten helt meningslöst att försöka öronmärka nya skatter för nya utgifter. Det enda resultat man då uppnår är att utrymmet för att finansiera de stora underskotten krymper ytterligare.

Kommer man f. ö. att få igenom det förslaget? Folkpartiet, centern och moderaterna kommer att säga nej. Vpk borde i anständighetens namn också säga nej – det har vpk faktiskt lovat. Jag vill därför fråga Lars Werner: Kommer ni att våga stå vid det löftet? Eller kommer ni i vanlig ordning att visa större lojalitet med den socialdemokratiska regeringen än med era egna väljare?

Till socialdemokraterna vill jag gärna ställa frågan om det är sant, som det ryktas, att ni förhandlar med vpk om höjda matsubventioner som en kompensation för momshöjningen.

Herr talman! Folkpartiet vill inte sätta den offentliga sektorn på svältkost. Därför har vi hela tiden avvisat moderaternas förslag om stora skattesänkningar. Om utgifterna är för stora, löser man inte problemet genom att minska inkomsterna. Den offentliga sektorn är nödvändig för vår välfärd. Den ger sysselsättning, inte minst för kvinnorna, och den behövs för ett fungerande näringsliv. Detta betyder dock inte att den offentliga sektorn kan växa hur snabbt som helst och bli hur stor som helst.

Under 1950- och 1960-talen var den offentliga sektorns starka tillväxt ett viktigt komplement till och en förutsättning för den privata sektorns expansion. Under 1970-talet har vi nått en gräns där den snarare tränger undan den privata. Därför går det inte att försöka lösa 1980-talets sysselsättningsproblem med 1960-talets metoder. Den höjning av skattetrycket som det skulle kräva kommer att undergräva marknadsekonomins möjligheter att fungera. Också skattetrycket driver på inflationen, pressar upp räntorna och försvårar investeringarna. I dag är det dålig välfärdsolitik att höja skatterna.

Man måste över huvud taget bortse från de flesta samhällsekonomiska sammanhangen och vara fångad av en nästan dödsföraktande optimism, om man skall tro att den politik som socialdemokraterna nu tänker föra skall sätta fart på Sverige. Det bästa man kan säga om den är att det är en våldsam hasard – en hasard med löntagarnas pengar som insats.

Den grund för den ekonomiska politiken som vi lade i regeringsställning kommer vi att bygga vidare på nu. Målet kommer att vara ekonomisk tillväxt, kamp mot arbetslösheten och en rättvis fördelning. De svagaste i samhället måste skyddas från åtstramningspolitikens fulla effekt, eftersom de inte har någon kraft att bära nya bördor.

En sådan rättvis politik går att förena med omsorg om den enskildes

arbetsinkomster. Men då måste man fördela åtstramningen mellan både offentlig och privat konsumtion. Att bara klämma åt de aktiva löntagarna är ett dåligt sätt att få människor att hjälpa till att arbeta Sverige ur krisen. Jag är t. ex. inte övertygad om att ens pensionärerna själva tycker att det är rimligt och rättvist att de skall tillförsäkras kraftiga förbättringar i sin standard samtidigt som deras barn i aktiv ålder måste acceptera kraftiga reallöneför-sämringar.

Jag är inte heller säker på att löntagarna och deras organisationer tycker att detta är rimligt. Dessutom är det stor risk att en sådan politik, särskilt om den förenas med en fortsatt höjning av skatterna, försämrar möjligheterna att åstadkomma tillväxt i ekonomin, och därmed också möjligheterna att på sikt klara de redan gjorda pensionsutfästelserna. Det är ju trots allt det vi skapar som aktiva löntagare eller företagare vi en gång skall betala våra pensioner med.

Skall vi få människor att ställa upp och arbeta för Sverige måste vi också ha ett rättvist skattesystem. Detta måste i själva verket vara ett viktigt inslag i den ekonomiska politiken. Skall skattereformens syfte att ge lägre margi-nalskatter nås, måste inflationsskyddet i skattesystemet stärkas.

TCO:s krav i det avseendet är högst rimligt. Det ger för 1983 samma inflationsskydd som det nuvarande systemet med indexregleringen skulle ha gjort. Jag utgår från att det bud som socialdemokraterna kommer att presentera under förhandlingarna i kväll skall tillgodose kravet att skatte-skalorna under de tre år som överenskommelsen gäller måste skyddas mot inflationens härjningar. Omläggningen av den ekonomiska politiken har gjort detta nödvändigt. När socialdemokraterna gett upp kampen mot inflationen har de också övergivit en viktig förutsättning för skatteöverens-kommelsen.

Det är också nödvändigt att undvika all expansion av den offentliga sektorn som inte kan finansieras genom ökad tillväxt i ekonomin. Ett högre skattetryck än det nuvarande skadar tillväxten. Vill vi öka de offentliga tjänsterna snabbare måste de finansieras på något annat sätt än genom nya skatter.

En väl fungerande marknadsekonomi är en förutsättning för tillväxt och sysselsättning. Alltför många regleringar och subventioner har försvagat marknadsekonomins drivkrafter. När man hör socialdemokrater tala om behovet av en fungerande marknadsekonomi kan man tro att de är besjälade av samma ambition att skydda och stärka den som vi är. Men det hjälper inte med allmänt välvilligt tal – det gäller också att de konkreta förslagen verkar i rätt riktning. Men det gör de inte.

När vi vill ta bort den lika verkninglösa som byråkratiska prisregleringen, säger socialdemokraterna nej. När vi ville operera bort otypligheter i trygghetslagarna för att underlätta för unga att få arbete, är det viktigare för socialdemokraterna att slå vakt om lagens bokstav än om dess syfte. När vi ville stimulera människor att spara i aktier i stället för i onyttigare ting genom att mildra dubbelbeskattningen, säger socialdemokraterna nej. Nu skall dubbelbeskattningen skärpas. När vi har velat förbättra villkoren för de

mindre och medelstora företagen, har socialdemokraterna nästan alltid avvisat sådana förslag. När vi vill slå vakt om köpkraften i hushållens arbetsinkomster, vill socialdemokraterna i stället satsa på att öka bidragen.

För oss är det inte likgiltigt om den enskildes köpkraft kommer från egen arbetsinkomst eller ur förmåner av annat slag. Det är alltid fråga om en avvägning, men i dag är skattetrycket i Sverige så högt att det inte utan vidare kan höjas utan att vara till skada för de ekonomiska tillväxtmöjligheterna.

Till sist handlar också detta om frihet, om friheten för den enskilde att själv få bestämma så mycket som möjligt av sitt konsumtionsval, att känna att han eller hon genom egna arbetsinsatser kan förbättra sin ekonomi.

Det här handlar om viktiga skiljelinjer mellan socialdemokratisk och socialliberal politik. Ytterst handlar det om vilket samhälle vi vill ha. Dit hör givetvis också frågan om de kollektiva löntagarfonderna. Vi vet ännu ganska litet om vad regeringen kommer att föreslå. Men klart är att socialdemokraterna inte övergivit tanken på kollektiva löntagarfonder. De har ju också fått väljarnas mandat att genomföra sådana.

Det frö som nu skall säs heter vinstdelning. Tanken tycks vara att de företag som går bra skall få betala till en gemensam pott, som sedan skall användas för verksamheter som går mindre bra. Det är svårt att se hur man med den metoden skall kunna öka effektiviteten i näringslivet och skapa varaktigt sysselsättning. Det är också svårt att förstå hur detta skulle vara ett sätt att slå vakt om den socialt inriktade marknadsekonomin, vilket ju även socialdemokrater ibland säger att de vill göra.

Herr talman! Det är vår ambition i folkpartiet att försöka föra en konstruktiv oppositionspolitik. Vi kommer inte att utnyttja det oppositionens privilegium som så flitigt kommit till användning under de gångna åren av både moderater och socialdemokrater, nämligen att rekommendera en politik som inte håller ihop, eftersom den ändå inte skall genomföras.

Vårt land har stora problem att brottas med, men också goda möjligheter att lösa dem. Alla har ett ansvar för att de möjligheterna tas till vara. Vi måste fortsätta att öka rättvisan mellan kvinnor och män. Med en kärv arbetsmarknad och starka konservativa strömningar i debatten är den ambitionen nu viktigare än någonsin.

Det krävs stora insatser för att ge de unga arbete. Arbetsmarknadspolitiken är viktig. Att skapa varaktiga jobb är ännu viktigare. Att fördela meningsfull sysselsättning i en framtid där maskiner och datasystem mer och mer ersätter mänskliga arbetsinsatser tillhör det mycket svåra. Den utvecklingen är på väg. Det är ingen idé att blunda för den. I stället måste vi förbereda de lösningar som behövs.

För oss liberaler är det en huvuduppgift att ta till oss människornas oro för sin egen frihet i ett samhälle där organisationer, byråkrati och politiska samt ekonomiska maktapparater växer sig allt starkare.

Arbetet för fred och en rättvisare fördelning av jordens resurser är viktigt. Det är ett samhälle med fred, frihet och rättvisa vi vill skapa.

Anf. 5 LARS WERNER (vpk):

Herr talman! Inför årets val drog Svenska arbetsgivareföreningen och landets högerkrafter i gång en mycket påkostad hetskampanj mot hela arbetarrörelsen för att åstadkomma en borgerlig valseger. Man ville göra valet till en folkomröstning om socialismen. Men valet blev ett klart nederlag för de borgerliga partierna, för Arbetsgivareföreningen och för högerkrafterna.

Väljarna avvisade arbetsgivarpropagandan och hela den borgerliga politiken. Det blev en mycket klar arbetarmajoritet i riksdagen. Och trots en intensiv kampanj inte minst under de senaste veckorna för att slå ut vårt parti ur riksdagen, kunde vi upprepa valframgången från 1979. Också det var ett nederlag för de borgerliga partierna.

Efter det borgerliga valnederlaget började en omfattande spekulation mot den svenska kronan. Miljarder rann ut ur landet. Internationella och vissa nationella finansintressen underminerade den svenska valutan. Olika internationella organisationer utövade också press mot Sverige och försökte påverka den ekonomiska politiken.

Det var nödvändigt att göra någonting, och den socialdemokratiska regeringen valde att devalvera. Vårt parti är kritiskt mot den åtgärden. Vi hade hellre sett andra åtgärder, t. ex. en stramare valutapolitik, skärpta regler för kapitalexport och stödköp av den svenska kronan.

Vi är kritiska därför att devalveringen höjer priser och hyror. Den sänker reallönerna och löntagarnas levnadsstandard. Metall har räknat ut att en metallarbetare förlorar ca 1 500 kr. Det hade säkerligen inte de socialdemokratiska väljarna väntat sig. Kommuner och landsting förlorar ca 3 miljarder. Många enskilda företag däremot gör kraftigt ökade vinster. Volvo kommer, enligt Metall, att tjäna 1 miljard och Sandvik omkring 400 milj. kr.

Devalveringen har med all rätt fått besk kritik. Många ekonomer är kritiska. De nordiska regeringarna är bittra. Det nordiska samarbetet försvåras, har det sagts, och det är inte bra. "Devalveringen är en chansning", sade Metalls ordförande Leif Blomberg. "Lyckas försöket beror det sannolikt mer på tur än skicklighet", säger LO-tidningen.

Men samtidigt som jag säger det här tycker jag att någonting ändå måste sägas om de borgerliga partiernas hyckleri i sammanhanget. I sex år pressade man tillbaka löntagarnas reallöner, också med devalveringar – inte en gång utan flera gånger. Man lät priser och hyror fördubblas. Man urholkade den sociala tryggheten och bedrev social nedrustning, och man gav till sist helt enkelt upp kampen mot arbetslösheten.

Nu, när man förlorat valet, byter man plötsligt fot – men bara i ord. Man talar vältaligt och mångordigt om devalveringens följder för löntagarna, för de lågavlönade och barnfamiljerna. Nu kommer man från centerns sida plötsligt ihåg de yrkesverksamma. Men vad gör man sedan? Jo, man ställer enbart krav på kompensation för de högavlönade. Det är detta, herr talman, som jag menar är hyckleri, och det måste också få sägas klart ut.

Nu är devalveringen gjord. Vi anser att den inte löser några problem. Den enda säkra och bestående effekten är högre priser och lägre löner. Därför blir

naturligtvis frågan: Vilka grupper skall kompenseras och hur?

Enligt vår mening kan det aldrig bli tal om att kompensera de högvärlödade för devalveringen genom ändringar av skatteuppgörelsen. Skatteuppgörelsen mellan den dåvarande borgerliga regeringen och socialdemokraterna från i våras är en osolidarisk skatteomläggning, som ger de högst avlönade skattelättnader, medan tre av fyra löntagare knappast får någonting med alls.

Om regeringen ger efter för centerns och folkpartiets krav på kompensation för de högvärlödade, skärps orättvisorna ännu mer. Och detta går dåligt ihop med uttalanden från regeringen om att löntagarna, som missgynnas av både devalveringen och skatteuppgörelsen, inte skall få kompensera sig.

LO har uppmanat regeringen att inte ge efter för mittenpartiernas orimliga krav. Vi är överens om detta. Vi har för vår del föreslagit en skatterabatt på 1 500 kr. för löntagare i inkomstlägena 45 000-100 000 kr. Det skulle kosta omkring 3 miljarder kronor, och det menar vi kan lämpligen finansieras med att hela inflationsskyddet i skatteuppgörelsen slopas, eftersom just det främst gynnar de högst avlönade.

LO har visat att var femte barnfamilj lever under eller farligt nära gränsen för existensminimum. Nu lägger devalveringen nya tunga bördor på dessa grupper. De orkar inte med sådana nya pålagor. De bidrar redan i dag, över sin förmåga, till att återställa balansen i den svenska ekonomin. Därför måste de här grupperna kompenseras, och vi menar att det bör ske genom en rejäl höjning av barnbidragen och genom ett, i första hand, ettårigt hyresstopp.

Hyran för en normal trevärmare kommer i annat fall att gå upp med 250 kr. från årsskiftet. Av dessa pengar är 60 kr. ett resultat av devalveringen och 190 kr. ett resultat av den borgerliga regeringens politik.

Hyrorna fördubblades under de borgerliga regeringarna. Över 250 000 barnfamiljer förlorade sina bostadsbidrag. De ramlade ur systemet, som fru Söder sade på sin tid. Därför måste regeringen lyssna på hyresgäströrelsen och införa någon form av hyresstopp. Vi menar att det kan finansieras genom en omfördelning av samhällets samlade bostadsstöd, genom en omfördelning av det stöd som redan i dag utgår till villaägare med stora inkomster, stora hus, stora lån och stora avdrag. Det bör därför inte medföra några nya utgifter för staten, utan det är snarare en fördelningspolitisk fråga hur man vill göra – och om man vill göra detta.

De gångna årens ökade orättvisor, och nu även devalveringen, skärper naturligtvis de fördelningspolitiska frågorna. Därför är det ett oavvisligt krav att de sämst ställda gruppernas ekonomi skyddas och framför allt att matpriserna hålls nere och hyrorna undantas från devalveringens effekter.

I valrörelsen lovade socialdemokraterna och även vårt parti att pensionerna åter skulle värdesäkras, att karensdagarna skulle slopas och att stödet till arbetslöshetskassorna och kommunernas barnomsorg skulle öka eller återställas till den gamla nivån. I somras, långt före valet och den nu beslutade devalveringen, förklarade socialdemokraterna att de ville betala

Onsdagen den
27 oktober 1982

*Allmänpolitisk
debatt*

vallöftena bl. a. med en allmän momshöjning och ett avskaffande av aktiefondsparandet. Redan då sade vi att vi är motståndare till en allmän momshöjning. Vi är det därför att en barnfamilj redan i dag betalar 4 000–5 000 kr. i moms på maten.

Det socialdemokratiska förslaget skulle innebära att matpriserna fortsätter att öka och att barnfamiljerna tvingas betala ytterligare ett par hundra kronor i matmoms. Därför är vi motståndare till en allmän momshöjning som ju ytterligare ökar matpriserna.

LO-tidningen skriver i sitt senaste nummer:

” – Ska devalveringen lyckas gäller det att hålla inflationen nere.”

”Idag förefaller en 2%-ig momshöjning kring nyåret vara det samma som att planera för ökad arbetslöshet”.

”Varför inte låta momshöjningen dröja till dess den bevisligen behövs?”

TCO:s tillförordnade ordförande har instämt i LO-tidningens åsikter och uppmanar regeringen att avstå från momshöjningen.

Det finns med andra ord ett starkt motstånd mot förslaget om en allmän momshöjning. Socialdemokraterna har under valrörelsen och även senare sagt sig ha en utsträckt hand. Visa det nu! Dra tillbaka förslaget om en allmän momshöjning!

Vi kommer att gå emot ett sådant förslag. Men vi är beredda att diskutera med regeringen andra sätt att betala för pensionernas värdesäkring och avskaffandet av karensdagarna. Vi är beredda att diskutera att hela aktiefondssparandet skall avskaffas. Vi tycker att det är ett bra förslag. Vi har föreslagit införandet av en särskild moms på aktiehandeln. Och vi kan tänka oss en engångsskatt på stora förmögenheter. Detta är också en fördelningspolitisk fråga.

Förra året steg aktiekurserna i Sverige mer än i något annat land. Veckan efter devalveringen steg aktiekurserna på nytt. Denna gång ökade aktieägarnas förmögenhet med i runda tal tio miljarder. Bara Anders Walls förmögenhet ökade med sju miljoner. Jag kan räkna upp de andra också, men jag skall avstå från det. Sannolikt kommer aktieutdelningarna dessutom att öka efter devalveringen. Därför är vi beredda att diskutera och föreslår ett stopp för aktieutdelningarna under ett år. Menar man att löntagarna skall visa återhållsamhet borde man rikta samma mening till aktieägarna.

Vår utgångspunkt i det här resomanget är att vi vill slopa momsen på maten. Det är ett gammalt krav från vår sida. Det är ett krav som har ökat i betydelse i takt med de senaste årens kraftiga matprishöjningar, speciellt på baslivsmedel. Det är ett krav som många utanför vårt parti stödjer i dag, t. ex. många socialdemokrater.

Låt mig upprepa – som ett svar på en del frågor som har ställts även här i debatten: Vi är beredda att diskutera en differentierad moms i stället för en allmän momshöjning. Och inom ramen för en differentierad moms, med en höjning av momsen på vissa varor, borde också en viss sänkning av matmomsen kunna ske.

Det är möjligt att det finns andra lösningar. Vi är beredda att diskutera det. Det enda som för oss inte är förhandlingsbart är att matpriserna inte får

fortsätta att öka och att ingen kompensation skall utgå till de högavlönade genom ändringar i skatteöverenskommelsen.

Vi är överens med de socialdemokratiska kvinnorna, som uppvaktade den nye finansministern för litet sedan och sade att människornas tålmod är slut. Vi tror att det är en riktig värdering.

Vi blev av med den borgerliga majoriteten och dess regering. Men dess värre tog de inte med sig ut ur kanslihuset de problem som de skapat under sex års regering. Problemen lämnades kvar, och de kommer den nya regeringen och den nya majoriteten i riksdagen att få slita med många år framöver.

Arbetslösheten är rekordhög, och den kommer förmodligen att fortsätta att öka, trots regeringens fyra miljarder till AMS. En del säger att pengarna kommer för sent, men den kritiken skall naturligtvis riktas mot den regering som två gånger avslag AMS begäran om pengar.

Löntagarna väntar sig inte att alla problem skall lösas från den ena dagen till den andra. Men i valet avvisade man den borgerliga politiken och uttalade sig mycket klart för en ny politik.

Förväntningarna är säkert mycket stora, något som inte minst socialdemokraterna själva medverkat till genom att under flera år resonera på det sättet att man med en ny regering löser alla problem. Inte förrän under de senare åren av den här sexårsperioden slog socialdemokraterna till bromsarna.

Löntagarna har med all rätt stora förväntningar i fråga om radikala åtgärder mot arbetslösheten, mot den särskilt höga ungdomsarbetslösheten, mot pris- och hyreshöjningar, mot orättvisor, skattefusk och ekonomisk brottslighet, mot social nedrustning och social utslagning, mot maktkoncentration och mot löntagarnas maktlöshet på arbetsplatserna. Man väntar sig resultat. Man väntar sig en ny politik i löntagarnas intresse.

Jag menar att det är en huvuduppgift att gå dessa förhoppningar till mötes. Om den nya regeringen backar tillbaka till den gamla nederlagspolitiken från tiden före 1976, med eftergifter och kompromisser med de borgerliga partierna, då är det risk för allvarliga bakslag. Man skall ju inte underskatta de borgerliga partiernas och högerens möjligheter att på nytt komma igen.

Regeringen har nyss tillträtt och kan därför säga att den ännu inte har hunnit bestämma strategi och regeringspolitik. Jag tror emellertid att regeringen själv är medveten om att det brådskar med att formulera en klar, ny handlingslinje. Det brådskar med besked om priser, hyror och skatter och om vilken fördelningspolitik som skall föras under de närmaste åren.

Vi i vårt parti sade redan under valrörelsen hur vi vill använda en ny majoritet här i riksdagen.

För oss är arbetslösheten den viktigaste frågan. Vi har en mycket hög arbetslöshet, och vi kan förvänta oss att den i vinter kan bli den högsta sedan 1930-talet. Detta ställer naturligtvis stora krav på omedelbara och radikala åtgärder. På kort sikt är det givetvis riktigt att AMS får de resurser som AMS har begärt, men det behövs också långsiktiga lösningar. I valrörelsen sade vi att det behövs ett offensivt program för att man skall kunna skapa minst

Onsdagen den
27 oktober 1982

*Allmänpolitisk
debatt*

100 000 nya samhällsnyttiga arbeten inom tre år.

Barnomsorgen, åldringsvården, kollektivtrafiken, skolan, kultur- och fritid, bostadsbyggande och renoveringar av äldre hus är eftersatta områden. där nya arbeten borde kunna skapas relativt snart. En aktiv sysselsättningspolitik inom den gemensamma sektorn, som hänades av moderatledaren här i dag, borde också kunna kombineras med en ny industripolitik. Vi vet att närmare 200 000 industriarbeten har försvunnit sedan 1976, och vi vet att industriinvesteringarna i Sverige har rasat i botten samtidigt som de svenska investeringarna utomlands har ökat mycket kraftigt.

Det här raset inom industrisektorn fortsätter. Några exempel. I Norrboten är dess ryggrad LKAB hotat. Inom specialstålsindustrin, t. ex. i Hofors, Hällefors och Fagersta, blir det masspermitteringar. Inom skogs- och massaindustrin sker detsamma, och i Skinnskatteberg läggs förmodligen Europas modernaste boardfabrik ned. Och vad kommer i stället?

Vi vet att det krävs stora investeringar under 1980-talet, för att man skall kunna komma till rätta med problemen. Men vi tror inte att devalveringen löser de här problemen. Enligt vår mening är det också orealistiskt att tro att en exportledd expansion är den enda lösningen. Detta var ju de borgerliga partiernas strategi, och den misslyckades ju. Inget talar för att en socialdemokratisk regering skall lyckas bättre med samma politik.

Vi menar att det under det närmaste decenniet behövs ett samlat, framtidsinriktat program för 100 000 nya industriarbeten, ett program som i högre grad än tidigare bygger på våra behov inom landet, där importen av insatsvaror till industrin måste minskas och ersättas med inhemsk produktion och där man utgår från våra basnäringar, där det behövs mer av vidareförädling i stället för råvaruproduktion och export av halvfabrikat. Det är ju en marknad som i stort sett är mättad och som allt fler länder ger sig in på. Vi måste skapa nya produkter och utveckla en ny teknik. De svenska företagens försummelser under decennier på detta område måste brytas.

Många storföretag gör stora vinster på devalveringen. De måste nu användas för att skapa nya jobb och utveckla nya produkter. Därför måste reglerna för kapitalexport skärpas så att vinsterna inte exporteras och investeras utomlands. Om företagen vägrar att investera menar vi att vinsterna får tas in till staten och finansiera de nödvändiga statliga investeringarna.

En fråga i det sammanhanget är maktkoncentrationen inom det svenska näringslivet, som nu på allvar måste angripas. Vi vet att de borgerliga partierna, inte minst i valrörelsen, visade ett totalt ointresse för detta, samtidigt som utvecklingen går i den riktningen att allt färre äger allt mer.

Efter Marcus Wallenbergs bortgång kommer säkert en ny maktkamp inom storfinansens, vilket kommer att ytterligare skärpa maktkoncentrationen. Jag tror därför att det vore riktigt att hela Wallenbergimperiet överfördes i samhällets ägo och ställdes under demokratisk kontroll.

Från detta ämne är det inte långt till fondfrågan. Den fick som bekant en mycket framskjuten plats i valrörelsen, med dåligt resultat för de borgerliga

partierna. Men frågan om storfinansens makt har alltmer försvunnit i den diskussionen. Låt mig därför påminna om att det i dag finns en majoritet i riksdagen för fonder. Det måste enligt vår mening resultera i ett samlat grepp i fondfrågan så att ett nytt förslag utformas som kan samla hela arbetarrörelsen, som kan entusiasmera löntagarna och som tar upp frågan både om kapitalbildning och nya jobb och även frågan om att bryta storfinansens maktställning.

Det är hög tid att någon gång börja diskutera här i riksdagen hur vi skall åstadkomma en demokratiskt planerad ekonomi, en produktion för social nytta, utan dagens rovdrift. Det innebär naturligtvis att vi måste tänja och så småningom spränga ramarna för det kapitalistiska systemet – detta för moderater och andra så fula uttryck. Vägen ut ur krisen är med nödvändighet också en väg ut ur kapitalismen. Eller vad menade annars socialdemokraterna med talet om kapitalismens oförmåga och misslyckande under åren i opposition?

Sverige befinner sig i dag i ett mycket ansträngt ekonomiskt läge, det är riktigt. En del säger därför att de stora reformernas tid är förbi. Jag tror inte att det är sant. Det finns ännu många ogjorda reformer i vårt land, och även om de inte kan genomföras från den ena dagen till den andra, är det nödvändigt att redan nu förbereda dem och sätta in dem i en socialistisk strategi för framtiden. Låt mig nämna några av de frågorna.

En sådan viktig reform är sextimmarsdagen. I den frågan är det socialdemokratiska kvinnoförbundet mer överens med vårt parti än med sin egen partiledning. I Frankrike sänkte den tillträdande vänstermajoriteten arbetstiden med en timme i veckan. Det vill vi också göra. Vi vill utforma ett tioårsprogram för sextimmarsdagens införande. Det första steget borde vara att minska arbetstiden redan nästa år till 39 timmar i veckan.

Ett annat viktigt område för nödvändiga reformer är socialpolitiken. Här finns stora brister och otillgodosedda behov. Vi kan inte fortsätta att acceptera den sociala nedrustning som de borgerliga partierna i regeringsställning började driva. Det finns stora uppgifter i kampen mot den sociala utslagningen, det behövs satsningar för att förbättra de handikappades villkor. Här förväntar vi oss förslag från den nya regeringen.

På senare år har jämställdhetsrörelserna råkat ut för allvarliga bakslag. Dagens rekordhög kvinnoarbetslöshet är kanske det tydligaste exemplet på det, debatten om vårdnadsbidragen är ett annat. Vår utgångspunkt är att kvinnorna måste tillförsäkras rätten till arbete och utbildning. Kvinnodiskriminering måste bekämpas överallt där den förekommer.

Den senaste tidens brutala övergrepp mot kvinnorna visar att det nu behövs en ny offensiv för jämställdheten, för jämlikhet och för en helt ny människosyn – och jag tänker i det sammanhanget också på främlingshatet. Detta kommer att bli en annan av 1980-talets stora frågor, som förutsätter insatser på många områden, inte minst inom kulturen.

Miljöfrågorna har, menar jag – trots vad som har sagts här tidigare – missköts under de gångna sex åren. De borgerliga har bromsat radikala förslag för att åstadkomma en bättre naturvård och en bättre livsmiljö.

I folkomröstningen om kärnkraft var beslutet att högst tolv aggregat skulle få tas i bruk. Nya fakta om säkerheten och ekonomin har framkommit, som framtvingar en omprövning av i första hand elvan och tolvan. Vi vill att en avvecklingsplan snarast utarbetas, och där måste också ingå rejäla satsningar på energialternativen och en omedelbar stängning av Barsebäck. Det är möjligt – men kanske det är en alltför from förhoppning – att centern, nu i opposition, kan vinnas för de här tankegångarna.

Den viktigaste frågan, trots alla de frågor vi diskuterar som gäller inrikes förhållanden, är självfallet frågan om solidaritet, fred och nedrustning – i vart fall för fyra partier här i riksdagen, som i valrörelsen gick samman om en internationell fredsdag, en dag för solidaritet med Chile.

Häromdagen, på FN-dagen, demonstrerade människor världen över för fred och nedrustning. Särskilt hoppfullt var det att så många ungdomar deltog – ungdomar och barn som kämpar för att få växa upp i fred och säkerhet, som kräver att rustningskostnaderna skall minskas och att pengarna i stället skall användas för att ge dem nya jobb och skapa en bättre framtid.

Om detta borde hela riksdagen kunna vara överens, men de gångna åren har visat att de borgerliga i olika sammanhang varken kan eller vill ta de initiativ som behövs. Den passiviteten måste, menar vi, brytas. Sverige måste på nytt bli aktivt på den internationella arenan. Kanske kan nu också frågan om en svensk anslutning till den alliansfria rörelsen få den sakliga behandling som den hittills aldrig har fått.

Arbetet med att utforma ett svenskt nedrustningsprogram bör ställas i förgrunden. Likaså borde konstruktiva insatser göras för att säkra Norden som en kärnvapenfri zon. Jag tror att man, tillsammans med de nordiska regeringar som är intresserade, på allvar skall diskutera arbetet med en traktattext – en uppfattning som exempelvis den tidigare norska ministern Jens Evensen har gett uttryck för.

Till sist, herr talman: Vårt parti, vår grupp här i riksdagen, kommer att efter förmåga försöka bidra till en progressiv politik i löntagarnas intresse. Vi kommer att sakligt pröva de förslag som den socialdemokratiska regeringen lägger fram.

Utgångspunkten för våra ställningstaganden kommer att vara en rättvis fördelningspolitik, en politik i löntagarnas intresse. Men vi menar att en sådan politik aldrig kan drivas tillsammans med ett eller flera borgerliga partier. Det arbetet kan aldrig bedrivas i form av borgerlig politik – det har erfarenheterna från utlandet och från de sex senaste årens regeringspolitik i vårt land klart visat.

Anf. 6 Statsministern OLOF PALME:

Herr talman! Jag har med intresse lyssnat på företrädarna för oppositionspartierna. Med all respekt måste jag, åtminstone om de tre första, säga att de var något mjältsjuka uppenbarelser.

Det brukar sägas att jag i opposition stundom var litet grinig, och något ligger det väl i det. Men i retrospektionens ljus framstår jag som rena

solstrålen i jämförelse med de herrar som denna förmiddag paraderat i riksdagens talarstol.

Under den nyligen avslutade valrörelsen återkom företrädare för regeringspartierna ständigt till slagordet "Vi är på rätt väg". Man ville därmed göra gällande att vi kunde fortsätta precis som förut, att den borgerliga ekonomiska politiken var klok och framgångsrik, att Sverige var på "rätt väg" ur den ekonomiska krisen.

Vi socialdemokrater hävdade att Sverige tvärtom befinner sig i en djupgående ekonomisk kris, som skulle ytterligare förvärras genom en borgerlig nedskärningspolitik. Det krävdes en rejäl omläggning av den ekonomiska politiken.

Var Sverige på rätt väg? Väljarna gav i valet för sin del svaret på den frågan. Fakta talade tungt och obönhörligt emot det borgerliga budskapet.

Under sex borgerliga regeringsår växte statens budgetunderskott från ca 3,7 miljarder kronor till minst 75 miljarder. Det är väl närmast ett uttryck för svart humor när Ola Ullsten, som nyss, talar om mittenregeringens strama finanspolitik. Den borgerliga regeringen drog på den svenska staten en väldig utlandsskuld med väldiga räntebetalningar. Men trots att man på detta sätt lånade sig fram, sjönk reallönerna kraftigt och de sociala förmånerna började naggas i kanten. Arbetslösheten växte till de högsta nivåer som registrerats i modern arbetslöshetsstatistik.

Det mest olycksbådande i utvecklingen gällde nedgången i den svenska industrin. Industriproduktionen utvecklades sämre än i något annat jämförbart land i Västeuropa. Industriinvesteringarna var de lägsta på flera decennier och fortsatte att sjunka kraftigt. Antalet arbetstillfällen inom industrin minskade på sex år med ca 160 000, på senare tid i en årstakt på drygt 40 000 om året.

Den här utvecklingen har haft och har internationella förklaringar. Det har ingen förnekat. Men påfrestningarna på den svenska ekonomin av den internationella krisen bemöttes helt enkelt inte på ett effektivt sätt av de borgerliga regeringarna. På strategiska områden gick det sämre – ibland betydligt sämre – i Sverige än i andra länder.

Detta dåliga resultat har delvis sin förklaring i de borgerliga regeringarnas splittring, deras långbänkar, deras oförmåga att komma till beslut. Men det beror också på att de, liksom man gjorde i en del andra länder, mer och mer satsade på en ensidig åtstramnings- och nedskärningspolitik. All erfarenhet visar att det leder till sjunkande produktion, stor arbetslöshet och ökande sociala klyftor.

Den utvecklingen var också vi på väg mot.

De tecken vi fått under det senaste halvåret visar inte på någon vändning till det bättre i den svenska ekonomin – tvärtom.

Den dag den socialdemokratiska regeringen trädde in i kanslihuset möttes vi av beskedet att 85 000 ungdomar gick arbetslösa. Det var arvet efter den borgerliga regeringen. Det är en dramatisk ökning på bara några månader. Den samlade arbetslösheten nådde för första gången upp till 4 % av

Onsdagen den
27 oktober 1982

*Allmänpolitisk
debatt*

arbetskraften, eller 176 000 människor. Samtidigt fick vi besked om att i slutet av september fanns det vid arbetsförmedlingarna bara 12 000 lediga platser varav 1 300 i tillverkningsindustrin. Det var allt. Denna stora och dramatiska ökning av arbetslösheten ger inte precis en bild av att vi skulle vara på rätt väg, som det sades. På arbetsmarknadsstyrelsen gör man nu den bedömningen att vi står inför den svåraste vintern på arbetsmarknaden sedan 1930-talet.

I början av året och så sent som i den reviderade finansplanen i maj kom den förra regeringen med rätt så rosiga prognoser om den fortsatta ekonomiska utvecklingen. Dessa förutsägelser har ramlat med höstlöven, ja, ännu tidigare. Rapporter som har kommit från t. ex. Industriförbundet och Konjunkturinstitutet har visat på en fortsatt nedgång på i stort sett samtliga områden med bl. a. ett mycket stort underskott i bytesbalansen, ett fortsatt ras för den svenska industrin.

När vi trädde in i kanslihuset fick vi alltså tillgång till facit.

Jag hörde de borgerliga partiledarna beklaga sig över reallönesänkningar. På deras tid sjönk reallönerna med 12 %. Och ändå lånade vi mer och mer. De beklagade sig över inflationen. Men under den borgerliga regimen försvann hälften av den svenska kronans köpkraft. Jag brukade på den socialdemokratiska regeringens tid äta på en utmärkt restaurang inte långt härifrån. Då kostade lövbiffen 18 kr. Jag gick tillbaka dit häromdagen. Nu kostade lövbiffen 46 kr. Det är inte samma lövbiff men det är samma restaurang. Det är arvet efter den borgerliga inflationspolitiken.

Den svenska ekonomin befann sig alldeles otvetydigt på fel väg. En fortsättning av den borgerliga politiken hade inte endast givit starkt ökad arbetslöshet, fortsatta underskott, en urgröpning av social rättvisa och social trygghet. Än mer ödesdigert är att en fortsatt nedgång i industrin i samma takt som hittills hotar vår ställning som stark industrination. Vi riskerade att i allt större utsträckning få ett statssubventionerat näringsliv. I förlängningen hotas själva den industriella basen för vårt välbefinnande och vår trygghet.

Det var i själva verket denna utveckling – vårt svaga ekonomiska läge efter sex år och alla nya larmrapporter om den framtida ekonomiska utvecklingen – som utlöste den oro på valutamarknaden som var ett faktum redan långt före valet och som egentligen började mycket snart efter den borgerliga regeringens devalvering hösten 1981. Redan någon månad efter devalveringen förra hösten började valutautflödet på nytt, och med få undantag har det därefter legat på ca 2 miljarder kronor i månaden. I augusti var handelsbalansens underskott nästan 4 miljarder kronor. Exportordergången stagnerade, oljenotan ökade. Och detta satte fart på spekulatören mot kronan.

De borgerliga partierna kritiserar nu i högljudda moralpredikningar den av oss företagna devalveringen. De själva devalverade, om jag minns rätt, med 26 % – nästan dubbelt så mycket. Vilka moralpredikningar av svavelosande karaktär borde de inte rikta mot sig själva!

Med sin kritik försöker de borgerliga partierna dölja att en borgerlig regering, om den hade suttit kvar, med all säkerhet också hade nödgats devalvera. Marknaden hade tvingat den därtill. Utlandets misstro efter sex

års borgerlig politik hade tvingat den därtill. Alternativet hade varit en järnhård åtstramning av penningpolitiken med bl. a. skyhöga räntehöjningar. Detta alternativ hade slagit så hårt mot industrin att det i realiteten måste avfärdas av varje vettig människa.

Men det hade, herr talman, blivit en devalvering med svansen mellan benen, framtvungad av marknaden, utan större trovärdighet och därmed lätt att betrakta som en förelöpare till fortsatta devalveringar. Så har ju den borgerliga politiken med sina seriedevalveringar utvecklats under de gångna sex åren – gång på gång därför att man inte fått trovärdighet för kronan. I september i år hade denna politik återigen lett fram till en öppen attack mot den svenska kronan.

Den socialdemokratiska regeringen stod därmed genast vid sitt tillträde i en svår valsituation med krav på omedelbar handling. Handlingsförklaring var det värsta vi kunde råka ut för. Vi valde att inleda vår politik för att föra Sverige ur den ekonomiska krisen med en nedskrivning av kronan med 16 %. Därmed inte bara återställer vi förtroendet för den svenska kronan. Vi skapar också utrymme för en offensiv politik – svängrum för produktion och arbete, precis som vi sade i valrörelsen.

Vi har aldrig förnekat att en sådan politik medför uppoffringar. Men den ger framför allt möjligheter att stoppa nedgången inom industrin. På kort sikt är det endast genom en förbättring av den svenska industrins kostnadsläge som den kan få tillräcklig konkurrenskraft för att utgöra basen för en god ekonomisk utveckling i vårt land.

Den ekonomiska politik som regeringen nu inleder har följande mål:

att mobilisera hela nationen och alla våra resurser i kampen mot arbetslösheten. Det är av särskild vikt att begränsa ungdomsarbetslösheten.

att skapa balans i vår ekonomi och minska behovet av att låna i utlandet. Ett centralt led i det arbetet är att stärka och utveckla den industriella basen för vår ekonomi.

att de bördor som blir nödvändiga för att trygga sysselsättningen och vårt ekonomiska oberoende skall bäras av alla grupper i samhället och fördelas efter bärkraft.

att bekämpa inflationen. De övriga målen för den ekonomiska politiken kan på sikt inte uppnås, om vi inte får bukt med de höga prisstegringarna.

Vi socialdemokrater har klart deklarerat i valrörelsen att vi inte kommer att kunna lösa landets ekonomiska problem utan uppoffringar. Människorna har säkert inte heller väntat sig något annat. Vad de kräver är att sådana uppoffringar skall ge resultat och fördelas rättvist.

Devalveringen innebär på kort sikt en sänkning av levnadsstandarden. Det får ses som en nödvändig uppoffring för att reparera den svenska ekonomin efter de senaste årens tillbakagång. Det är notan för den borgerliga politiken. Det blir en högre inflation nästa år. Det är jag den förste att beklaga. Men vi skall ha klart för oss att den inflation som det svenska folket får bära nästa år är notan för det borgerliga vanstyret under dessa år. Den måste betalas. Vi

vill ge oss i kast med den betalningen på en gång så snabbt som möjligt. En större del av våra samlade resurser måste nu användas för att bygga för framtiden och för att minska våra underskott.

Den politik som vi socialdemokrater gick till val på är en blandning av stramhet och offensiv. Stramhet för att hålla tillbaka de ökande underskotten – offensiv för att på nytt få fart på svensk industri och därmed lägga grunden för att långsiktigt kunna trygga sysselsättning och välfärd.

Det är en sådan politik som vi nu genomför. Den bygger i allt väsentligt på programmet Framtid för Sverige, som vi presenterade för drygt ett år sedan och som antogs av våra kongresser. Devalveringen är en inledande offensiv åtgärd, eftersom den innebär att svenska företags produkter blir mera konkurrenskraftiga. Det svenska näringslivet får därmed möjligheter att ta tillbaka marknadsandelar som gått förlorade på senare år. Och det gäller både på exportmarknaderna och på hemmamarknaden, där svenska företags produkter får större möjligheter att konkurrera med importerade produkter.

Genom en ökad efterfrågan på svenska företags varor och tjänster kan vi bryta den hittillsvarande nedgången och på nytt få en expansion av produktion och sysselsättning och därmed av investeringarna.

Det är viktigt att understryka att om vi skall få de här positiva effekterna av devalveringen, så kan det inte ske någon allmän kompensation ute i samhället för de prisstegringar som devalveringen medför. Det kan inte nog kraftigt framhållas hur viktigt det är att devalveringen följs upp på rätt sätt – i den ekonomiska politiken och från olika grupper i samhället.

Devalveringen innebär övergångsvis en höjning av den allmänna prisnivån – det är oundvikligt. Regeringen vill med största skärpa slå fast att denna devalvering är en engångsåtgärd. I fortsättningen måste förtroendet för den svenska kronan och det svenska näringslivets konkurrenskraft bevaras genom en anpassning av framför allt kostnadsutvecklingen inom landet. Här vilar ett stort ansvar på arbetsmarknadens parter men också på oss politiker.

Vi har godtagit denna engångsanpassning helt enkelt därför att vi målmedvetet och, precis som vi hävdade i valrörelsen, sätter sysselsättningen främst i det politiska arbetet, och då måste vi ge industrin utrymme. Vi sätter sysselsättningen före reallöneutvecklingen på kort sikt. Om emellertid den prishöjning devalveringen medför tillåts utlösa en kedja av kompensationskrav, kommer devalveringens gynnsamma effekter att omintetgöras. Vi får då en fortgående spiral av inflation och urholkad konkurrenskraft. Vi ser inte devalveringen som ett normalt inslag i den ekonomiska politiken utan som en extraordinär åtgärd som inte kan upprepas inom överskådlig tid. Detta innebär att om kostnadsutveckling och inflation råkar ur kontroll framöver, kommer det direkt att slå mot vårt övergripande mål att återskapa den fulla sysselsättningen.

Av dessa skäl måste den engångsanpassning devalveringen innebär accepteras och fortsättningsvis kampen mot inflationen bli en gemensam angelägenhet ute i det svenska samhället.

Det har varit utomordentligt uppmuntrande att vid de överläggningar som regeringen under den senaste tiden haft med företrädare för näringslivet och arbetsmarknadens parter kunna få möta en klar insikt om vad det ekonomiska läget kräver och en stark känsla av gemensamt ansvar för att föra Sverige ur den ekonomiska krisen.

Regeringen kommer att vidta en rad åtgärder för att se till att bördorna fördelas rättvist. Vi kommer bl. a. att föreslå en skärpning av förmögenhets-, arvs- och gåvobeskattningen och en begränsning av subventioneringen av aktieägandet. Höjd skatt på vissa lyxvaror kommer att föreslås. Dessutom kommer kampen mot skatteflykt och ekonomisk brottslighet att intensifieras. Särskilda åtgärder kommer samtidigt att övervägas för att skydda utsatta grupper som barnfamiljer.

Den skattereform som riksdagen med stor majoritet ställde sig bakom i våras skall bestå. Det gäller sänkta marginalsatser, avdragsbegränsningen, finansieringen etc. Vad det kan bli fråga om är en komplettering med hänsyn till den utveckling som kan förväntas nästa år. Om denna fråga har vi inlett samtal med våra avtalsparter i riksdagen och med arbetsmarknadens parter.

Det är av största vikt att man ute i företagen inser att den politik som nu inleds ger näringslivet nya möjligheter men att den naturligtvis också ställer krav på företagen.

Kraven är att företagen nu utnyttjar det utrymme devalveringen ger för att sänka de relativa priserna eller för andra ansträngningar för att återta förlorade marknadsandelar. Politiken syftar till att öka produktion, sysselsättning och investeringar. Det är på dessa områden som vi har förväntningar på företagen.

Om företagen i alltför hög grad utnyttjar devalveringen för att kortsiktigt höja vinsterna, kommer det av många att upplevas som om man sviker det förtroende devalveringen innebär. Inte minst löntagarorganisationerna kan komma att reagera i en sådan situation. En sådan utveckling skulle oundvikligen leda till motsättningar i stället för samverkan. Det skulle också innebära att det blir svårare att lösa landets problem.

För att undvika detta, och som ett led i ansträngningarna att göra devalveringen fördelningspolitiskt acceptabel, har regeringen för avsikt att i någon form införa vinstdelning.

I enlighet med vad vi utlovat under valrörelsen avser regeringen att börja genomföra en offensiv investeringspolitik. Vi kommer att lägga fram ett brett program för ökade investeringar inom främst områdena transporter, byggande, energi och miljövård. Ett särskilt program kommer att utarbetas för reparationer, ombyggnader och tillbyggnader inom det befintliga bostadsbeståndet.

Regeringen kommer också att satsa på ett bättre utnyttjande av Sveriges egna råvaruresurser. Det gäller bl. a. att trygga virkesförsörjningen till skogsindustrin och att ta fram ett investerings- och utvecklingsprogram för gruv- och mineralnäringen.

Regeringen kommer vidare att medverka till en balanserad utbyggnad av

den offentliga sektorn. Den borgerliga politiken gentemot kommuner och landsting har lett till att man nu på många håll planerar för en faktisk nolltillväxt. En fortsatt sådan utveckling får förödande konsekvenser för den samlade sysselsättningsutvecklingen i landet. Särskilt skulle kvinnorna komma att drabbas. Men det innebär också att vi inte lever upp till de målsättningar som tidigare i stort sett alla partier varit ense om, nämligen att arbetet med att bygga ut och förbättra omsorgen om barnen och de äldre måste fortsätta.

På arbetsmarknaden inträffar det som vi socialdemokrater länge varnat för. Arbetslösheten ökar i snabb takt som en direkt följd av den politik som tidigare bedrivits. Vi har ännu inte sett de fulla effekterna av den. Under lång tid framöver kommer vi att kunna beskåda vad den ensidiga åtstramningspolitiken leder till på arbetsmarknaden. Så blir det eftersom åtstramningsåtgärderna verkar med en viss eftersläpning, men också eftersom det tar tid innan den nya regeringens politik kan ge resultat.

Kortsiktigt finns det ingen annan utväg än att sätta in arbetsmarknadspolitiska åtgärder med hela deras styrka. Detta lovade vi i valrörelsen att göra, och så sker nu också. Regeringen har som en av sina första åtgärder beslutat att avdela ca 4 miljarder kronor för ytterligare arbetsmarknadspolitiska insatser.

Detta kan bidra till att hejda ökningen av arbetslösheten, men regeringen är fullständigt medveten om att åtgärderna sätts in alldeles för sent. För att motverka den kommande vinterns påfrestningar borde dessa beslut ha fattats redan i våras. Men från den dåvarande regeringen hördes enbart tal om att Sverige var världsbäst på att bekämpa arbetslöshet. Då kom ord i stället för åtgärder. Därför hade vi också, som jag redan framhållit, i september en arbetslöshet på hela 4 % eller närmare 180 000 arbetslösa, varav 85 000 unga människor. Det betyder att var åttonde ung människa i åldern 16–24 år gick utan arbete.

Socialdemokratin gick till val på löftet att med all kraft bekämpa arbetslösheten, men också att slå vakt om den sociala tryggheten. Det finns inte utrymme för stora reformer. Tvärtom måste, som vi också hela tiden framhållit, budgetpolitiken präglas av en utomordentlig stramhet. Därför ställde vi inte ut stora löften på det sociala området. Vi gjorde fyra åtaganden, och de löftena skall nu självfallet också uppfyllas. Därför kommer regeringen att lägga fram förslag om:

- att återinföra värdesäkring av pensionerna,
- att beslutet om att införa tre karensdagar i sjukförsäkringen rivs upp,
- att en rimlig ersättning vid arbetslöshet återinförs,
- att beslutet om en försämring av statens bidrag till den kommunala barnomsorgen rivs upp.

Dessa fyra löften ställde vi ut. De kommer att infrias. Vi klargjorde i valrörelsen att dessa beslut kräver finansiering. Så kommer också att ske, i första hand genom en höjning av moms. Barnfamiljerna kommer att ges kompensation för denna höjning genom att barnbidraget höjs.

Det är en omfattande omläggning av den ekonomiska politiken som den nya regeringen nu genomför. Det är en omläggning som syftar till att ta krafttag för att få fart på ekonomin, bekämpa arbetslösheten och börja avveckla de stora underskotten. Steg för steg kommer dessa åtgärder att föreläggas riksdagen för beslut. Vi vill mobilisera hela nationen och alla våra resurser för att föra landet ur den ekonomiska krisen.

Denna politik kommer att ta tid att genomföra. Den kommer att möta många svårigheter. Den kommer att kräva mycken möda. Det är väldigt viktigt för vårt land att den lyckas.

Oppositionspartierna har andra värderingar än vi socialdemokrater som de självfallet har ett behov av att öppet redovisa. De måste fullfölja sin uppgift i en demokrati att kritiskt granska regeringens fögderi. Under denna första tid måste man också ha en mänsklig förståelse för att besvikelsen över valresultatet kommer till verbala uttryck här i kammaren och på andra håll.

Likväl är jag ganska överraskad över den surmulenhet och den våldsamhet i ordvalet som kommit till uttryck i borgerliga kommentarer. Ännu mer förvånad är jag över det som förefaller vara skälet till denna surmulenhet.

För det första tycks de borgerliga partierna vara utomordentligt kritiska mot det faktum att vi nu har fått en regering som faktiskt försöker regera, som snabbt och resolut försöker ge sig i kast med de uppgifter som den fått sig förelagda. Detta upprör den borgerlighet som vant sig vid långbänkar.

För det andra tycks man vara utomordentligt indignerad över att den socialdemokratiska regeringen tänker föra en politik som står i överensstämmelse med den inriktning vi gav vår valrörelse. Vi socialdemokrater är glada och stolta över att kunna hålla våra vallöften, att kunna tala till människorna på samma sätt före och efter valet. Detta tycks vara någonting alldeles oerhört för den borgerlighet för vilken brutna vallöften och "dagtingerier" blivit något av politikens vardagsmat.

För det tredje tycks man vara upprörd över att vi från första stund försöker komma ut ur kanslihuset för att träffa olika grupper till samtal och öppen dialog. Detta anser vi vara ett självklart och viktigt inslag i politiken. Ofta har man olika uppfattning, och olikheten kan komma att bestå, men man kan ändå försöka ta reda på varandras motiv och finna vägar till hänsyn och ömsesidig påverkan. Dessa kontaktvägar tycks alldeles ha slammat igen i det av borgerligheten regerade Sverige.

Jag är således förvånad över inriktningen av er kritik. Den socialdemokratiska regeringen kommer säkert att göra åtskilliga misstag. Det gör alla regeringar. Vi kommer därför säkert att i en hel del fall kunna utsättas för berättigad kritik. En energisk opposition kommer sannolikt att få många utlopp för sin verksamhetslust.

Det vare mig alldeles fjärran att söka föreskriva hur oppositionen skall agera och reagera. Låt mig bara säga att jag hoppas att ni inte betraktar vår utsträckta hand som en förolämpning, utan som en inbjudan till konstruktivt arbete i landets intresse.

Det vore tillfredsställande om det någonstans funnes en insikt om det gemensamma ansvaret för att föra detta land ur den ekonomiska krisen. Vi lovar att uppmärksamt lyssna till det ni har att anföra.

Så vill vi nu för vår del och utan övermod söka genomföra den politik socialdemokratin gick till val på, en politik för arbete och rättvis fördelning, en politik för att få fart på Sverige och för att återskapa en stark ekonomi, en politik som innebär uppoffringar, men som också ger förhoppningar om en vändning till det bättre. När problemen är så stora som nu, kan vi inte nå en lösning utan att det tar en viss tid. Men med det här programmet och om alla grupper i samhället ställer upp solidariskt, om andra är beredda att acceptera den utsträckta hand socialdemokratin erbjuder, så bör vi under de kommande åren kunna se påtagliga tecken på en vändning till det bättre.

Herr talman! Allra sist några ord om utrikespolitiken.

Vi kommer att med fasthet och konsekvens fullfölja den svenska neutralitetspolitiken. Förtroendet för vår vilja och förmåga att bevara neutraliteten måste vidmakthållas. För att återgå till de klassiska formuleringarna vill jag slå fast att det varken får skapas farhågor för eller förväntningar om att Sverige ens under starkt yttre tryck skulle överge sin neutralitetspolitik. Vi skall skydda det svenska territoriet mot kränkningar med alla tillgängliga medel.

En viktig del av den svenska neutralitetspolitiken är också att verka internationellt för fred och nedrustning. Vi vill föra en aktiv fredspolitik och tillsammans med andra försöka få stopp på den accelererande upprustningen i världen, och framför allt: försöka hejda en utveckling som annars obönhörligen leder till ett globalt kärnvapenkrig.

Det är många som nu i insikt om vad ett kärnvapenkrig skulle innebära tar till orda som aldrig förr och kräver stopp för rustningarna. De vet att kärnvapnen kan utsläcka allt liv på jorden. De vet att dessa vapen tar död inte bara på oss som lever nu, utan också på alla kommande generationer. Och de vet att i ett kärnvapenkrig finns det inga vinnare – bara förlorare.

Det är denna vetskap som gör freden till den viktigaste frågan av alla. Det är den som gör att folk ger sig ut på gatorna och protesterar. Vi såg det här i Stockholm, i Göteborg och på många andra håll i landet i söndags; vi har sett det runt om i världen under det senaste året. Dessa människors kamp för freden kan vara den kraft som är nödvändig för att förnuftet skall segra, när mänsklighetens ödesfrågor står på spel. För min del vill jag utan tvekan säga att dessa människors kamp för fred, såsom den t. ex. manifesterades i en bro för fred på Stockholms gator i söndags, är en styrka för vårt land.

När Förenta nationerna kom till efter andra världskriget, skulle FN vara en organisation för den kollektiva säkerheten. Nu står FN i centrum igen. När medvetandet växer om att det i kärnvapenåldern inte går att skaffa sig trygghet på egen hand, innanför de egna nationsgränserna, ställs frågan hur man skall kunna stärka Förenta nationernas fredsbevarande roll, hur FN kan ges möjligheter att förebygga konflikter. Vi vill ge FN allt tänkbart stöd. Det är den svenska regeringens avsikt att på ett aktivt sätt medverka i stärkandet

av Förenta nationernas roll, på det att det gemensamma ansvaret för denna värld skall kunna väl förvaltas.

Nr 16

Onsdagen den
27 oktober 1982

Anf. 7 ULF ADELSON (m) replik:

Herr talman! De som haft tillfälle att lyssna till Olof Palme i valrörelsen och under sex år i opposition kände inte igen honom. Det här var en passiv och defensiv Olof Palme. Det var dessutom första gången som jag under dessa sex år har hört Olof Palme tala om samförstånd. Det hörde man ingenting av under hans år i opposition. Det kom hastigt, när socialdemokraterna hade vunnit valet.

*Allmänpolitisk
debatt*

Jag tycker att vi skall klargöra att det inte är någon som helst skam att förlora en kamp, om det är en ärlig kamp. Jag vill också säga att vi moderater inte har någon anledning att beklaga valutgången. Vi var det parti som gick fram mest. Men de som ändrat sig efter valet är socialdemokraterna. Det är detta vi har kritiserat. I valrörelsen sade vi att socialdemokraterna kommer att tvingas välja mellan att svika sina vallöften och att svika Sverige. Nu är man på väg att göra bägge delarna.

Jag tror knappast mina öron när jag hör Olof Palme tala om att socialdemokraterna fullföljer sin politik. Här ställer de till med den största devalvering som gjorts och som åstadkommer en inflation i Sverige som är tredubbelt högre än omvärldens. Vad sade socialdemokraterna i valrörelsen om inflationen? Kommer ni ihåg den stora, fina socialdemokratiska huvudbroschyren, där man talade just om vad man tyckte om inflationen? I den beskrevs hur inflationen gör det lönsammare att använda pengar till spekulation, hur den ökar klyftorna i samhället, hur den omfördelar gigantiska summor, hur den gör det allt svårare att bedriva meningsfulla avtalsförhandlingar och skapar orättvisor mellan dem som hyr och dem som äger sin bostad. Det sade ni i valrörelsen.

Dessutom står det sist i den här broschyren, och det är kostligt: Skall Sverige fortlöpande ha lägre inflation än sina konkurrentländer måste den svenska kronan fortlöpande revalveras. – Och det är viktigt – det sade ni före valet. Kjell-Olof Feldt sade ofta att man skulle revalvera. Men ni hade inte ens hunnit sätta er i kanslihuset förrän ni devalverade. Det lär alltså ta tid, innan ni kommer på rätt kurs med den politik ni påstod er driva i valrörelsen.

Jag sade i mitt inledningsanförande att socialdemokraterna bedriver en bisatsmoral, och jag tycker att det ligger mycket i det. Om man läser Stockholms-Tidningen, som ju inte kan beskyllas för att företräda något annat parti, så märker man hur chockade de är på den tidningen över vad som hänt med den socialdemokratiska politiken, vad den leder till för resultat för de enskilda människorna. Den svångrem som ni talade om att ni inte ville ha – utan mera svångrum – är ju just den svångrem som ni nu så hårt drar åt. Stockholms-Tidningen säger att hyresökningar, devalvering, momshöjning, höjd landstingsskatt, dyrare SL-kort, höjda kommunala taxor, höjd kommunalskatt innebär sammanlagt kostnadsökningar som är för stora för att människor i vanliga inkomstskikt skall klara dem. Denna tidning skrev inte så

i valrörelsen. Vad har då hänt på dess redaktion? Det är ju LO:s egen ägandes tidning. Det blir inte tufft för folk, säger den i dag, det blir omöjligt, Olof Palme.

Det är den politiken som ni på några få veckor har lyckats mana fram, så att ert eget huvudorgan i Stockholm säger att det blir omöjligt.

Ni har nu verkligen dragit åt en svängrem, och som alltid – jag sade det förut här – enbart och allena kring de vanliga människorna och där just kring de löntagare som skall arbeta ihop pengarna. Andra skall ju tydligen, enligt vad vi nyss hörde, få kompensation så mycket som möjligt. Det skall alla få utom just de som jobbar.

Den avgörande frågan är ju, Olof Palme, var man sätter den här svängremmen och hur hårt man drar åt den. Det är avgörande om man väljer att sätta den runt midjan eller runt halsen. Det bör ni noga tänka på.

Jag sade förut att det krävs ett alternativ, och vårt alternativ är i klartext att man icke skulle ha behövt devalvera, om man hade låtit bli att höja arbetsgivaravgifterna, låtit bli att höja momsens, genomfört – jag säger det – stora och smärtsamma besparingar i den offentliga sektorn, kommunalt skattestopp och en marginalskattesänkning. Det hade varit ett alternativ. Skälet till att ni inte kunde göra detta var att ni sade precis tvärtom i hela valrörelsen. Och så mycket kunde ni inte vända – inte 180 grader – för då hade det inte varit fråga om bisatsmoral utan om omoral.

Devalvering är det enklaste sättet att lösa problem och att exportera dem. Och det var det ni valde. Innan morgondimman lättade ute på Arlanda hade man i ett huj fattat beslut om denna jättelika devalvering så enkelt och så smidigt. Alternativet är nämligen mycket svårare, dvs. hårda debatter i varje fråga, när politiker och tjänstemän skall tvingas att spara, svåra avvägningar mellan olika behov och besvikna reaktioner från dem som plötsligt går miste om något bidrag eller något stöd. Genom devalvering slipper man allt detta. Allt överläts enkelt och smidigt på prisstegringarna, som effektivt griper in i allas våra plånböcker.

Men nu får ni stå till svars, för det hjälper inte, Olof Palme, att i denna talarstol säga att ni fullföljer er politik, när ni trots att ni gått till storms mot en hög inflation själva genomför en inflation som blir tredubbelt högre än våra konkurrentländers.

Jag säger som Thorbjörn Fälldin: Ni sår vind, men ni kommer att få skörda storm – för att inte säga orkan.

Anf. 8 THORBJÖRN FÄLLDIN (c) replik:

Herr talman! Olof Palme tycker att jag och andra låter gnälliga, när vi står här i riksdagens talarstol. För min del kan det möjligen bero på att jag läser innantill ur de skrifter som Olof Palme läste ur, medan han själv var i opposition före valet. Det verkar nämligen som om ni socialdemokrater inte är så roade av att nu ta del av vad ni sade före valet.

Om den gamla regeringen hade suttit kvar hade den tvingats devalvera, påstår Olof Palme frankt. Jag påstår att om Olof Palme och socialdemokratin i valrörelsen hade visat förståelse för finans- och budgetpolitikens betydelse

för både den inhemska reaktionen på kronans värde och, framför allt, den utländska reaktionen på kronans värde på samma sätt som vi gjorde från regeringens sida, hade de attacker mot kronan som gjordes, när det blev uppenbart att socialdemokraterna kunde komma att vinna valet, inte kommit i fråga.

Våra devalveringar, Olof Palme, var – det är viktigt att påminna om det – nödvändiga för att bringa någon reda i den hopplösa konkurrenssituation som den förra socialdemokratiska regeringen hade försatt det gamla fina Sverige i. Har ni alldeles glömt hurusom staten genom att vara löneledande på två år, 1975–1976, åstadkom en lönekostnadsutveckling på 40 % – fullständigt exempellöst, om man ser sig om i världen. Detta blommade ut i att våra priser steg så snabbt relativt andra priser som gällde på den internationella marknaden, att vi ”prisade” ut oss ur marknaden. Då var det nödvändigt att vidta devalveringar. Vi har lyckats med att återställa den svenska konkurrenskraften till den nivå som gällde under tidigt 1970-tal. Det finns ingen annan möjlighet – så långt är vi ense – att återställa en sådan situation än genom att ta det på reallönen, på levnadsstandarden.

Olof Palme har här nu liksom i valrörelsen påmint om att reallönen gröptes under de gångna sex åren. Det står i er valhandbok 1982 att lönerna är mindre värda – en förlorad månadslön på sex år. Till det skulle jag vilja foga, att enligt samma sätt att räkna förlorade löntagarna en halv månadslön den dag som den socialdemokratiska regeringen satte sig till – det gjorde de genom de politiska åtgärder som ni signalerade då.

Kampen mot sysselsättningen måste sättas främst, säger Olof Palme. Ja, självfallet. – Därför kan vi inte fortsätta att driva den åtstramningspolitik som de tidigare regeringarna har drivit, säger Olof Palme. Hur kan Olof Palme kalla det åtstramningspolitik, när underskottet i budgeten har en storleksordning på 75 miljarder kronor?

Detta kallar Olof Palme åtstramningspolitik, samtidigt som han beklagar det höga budgetunderskott som vi har. Någon reda får det vara i argumentationen också från den socialdemokratiska sidan. Ni lär få lov att bestämma er.

Så fäster man förhoppningar vid devalveringen. Men återigen: devalveringen innebär ju för en löntagare, om man använder samma sätt att räkna som ni själva gjort, att en halv månadslön försvinner. Vad innebär det för efterfrågan i det svenska samhället? Jag frågade i mitt huvudanförande också: Hur klarar ni den situationen?

Till sist återkommer jag till frågan: Om ni har ett löfte från löntagarorganisationerna om att de inte skall kompensera sig för reallöneförsämringen, som är en följd av er politik, varför försöker ni då inte träffa en överenskommelse med löntagarorganisationerna om att ta en begränsad reallönesänkning i kommande avtalsuppgörelse utan att gå omvägen via en devalvering, som leder till en rekordinflation? Då hade ni ju fått samma effekter på konkurrenskraften gentemot omvärlden, men vid en fortsatt sjunkande inflation i den svenska ekonomin, vilket skulle ha gett betydligt bättre resultat. Varför valde ni inte den metoden?

Onsdagen den
27 oktober 1982

*Allmänpolitisk
debatt*

Anf. 9 OLA ULLSTEN (fp) replik:

Herr talman! Det är alldeles fel när Olof Palme försöker göra gällande att vi skulle ha förnekat de ekonomiska problemen i valrörelsen. Vi förnekade inte att underskottet i statens budget var besvärande, och vi gjorde vad som var möjligt för att försöka komma åt det. Vi förnekade inte – utan vi led av – att så många var utan arbete. Vad vi sade var att vi hade klarat sysselsättningen bättre i Sverige än vad man gjort i nästan alla med oss jämförbara länder, inte minst i just de länder där man länge har fört den ekonomiska politik som socialdemokraterna nu rekommenderar också för vårt land och som förmodligen kommer att leda till – ovanpå allt annat – ökad arbetslöshet även här.

Olof Palme tycker att vi ser litet surmulna ut. Thorbjörn Fälldin, Ulf Adelsohn och jag – och det kanske vi gör. Det är också ganska lätt att hålla sig för skratt när man nu tar del av vad som förestår för den svenska nationen. Olof Palme skröt med att han själv var desto soligare. Och det var något av kännetecknet under hela den glada socialdemokratiska valrörelsen. Man sade inte att det var några tagelskjortor som man skulle komma att sätta på de svenska väljarna om socialdemokraterna fick återkomma till regeringsmakten. Det var förvisso ett mycket soligt budskap man spred omkring sig.

Man sade t. ex. att man skulle sätta stopp för de ideliga reallönesänkningarna. Precis så sade man – det går inte att förneka, Olof Palme. Men vad är det ni gör nu? Sätter ni stopp för de ideliga reallönesänkningarna? Ni gjorde ett stort nummer av att reallönerna hade sjunkit 2 % per år under de sex gångna åren. Nu kommer de att sjunka 5 % redan under det första socialdemokratiska året. Ni kan inte förneka att ni sade under valrörelsen att nu får det vara nog med prishöjningar, maten är för dyr. T. o. m. Olof Palme själv hade problem med sin lövbiff på krogen här i kvarteret, eftersom den hade gått upp med 28 kr. på sex år. Jag kan trösta Olof Palme med att med herr Palmes egna priser kommer lövbiffen att gå upp 20 kr. redan på tre år. Och skulle olyckan vara framme och den utvecklingen fortsätta, så kommer Olof Palme år 1988 att få betala 1•0 kr. för lövbiffen. Det är nog bäst att ställa om sig till gröt, herr statsminister.

Ni lovade att ta bort karensdagarna. Och det är klart att de människor som lyssnade på er då trodde att de skulle ha något att vinna på detta. De skulle slippa den belastning som karensdagarna förvisso innebär – och som vi var medvetna om när vi lade fram förslaget. Men vad de säkert inte visste, de som fångades av de glada socialdemokratiska locktonerna, var att för en vanlig familj, t. ex. ute i Vällingby, kommer bara oljan att kosta lika mycket mer som två karensdagar under en enda månad. Det sade ni inte i det glada valbudskapet från de socialdemokratiska talartribunerna.

Ni gjorde också ett stort nummer av att nu skulle minsann kommunerna inte behöva dra åt svångremmen, nu skulle det inte alls vara nödvändigt att begränsa sig till en enprocentig ökning av de kommunala utgifterna, utan ökningen borde kunna bli dubbelt så stor. Det var säkert många människor som också upplevde att detta var jättefint – nu kunde vi bygga ut åldringsvård och kommunal barnomsorg i mycket snabbare takt än om vi hade haft den

gamla eländiga mittenregeringen.

Men vad ni inte sade, t. ex. vid alla valmöten med Olof Palme, Ingvar Carlsson och andra från Stockholmsområdets valkretsar, var att vad som väntade efter valet i detta område var en tvåkronorshöjning av den kommunala skatten, som för samma hushåll som jag nyss talade om kommer att kosta – bara den – ungefär 1 200 kr. per år. Det var prislappen på den generösa kommunala politiken. Inga nya, stora kostnadskrävande reformer lovade Olof Palme, och det är på den plankan han försöker rädda sin heder nu när valet är slut och verkligheten väller över honom.

Nej, ni lovade inga stora, nya reformer. Men ni gick inte heller ut till människorna och sade att summan av alla de åtgärder som ni skulle komma att vidta om ni vann valet kommer för en tvåbarnsfamilj, där båda makarna arbetar och har vanlig inkomst, att bli en fördyring av levnadsomkostnaderna motsvarande uppemot 4 000, 5 000, kanske i vissa fall 6 000 kr. Varför sade ni inte det, om ni visste att det var så det skulle bli? Varför sade ni inte det, om ni känner den stolthet, som Olof Palme talar om, över att kunna säga samma sak i valrörelsen som efter valrörelsen? När ni visste vad som vankades, varför talade ni då inte om det?

För egen del sade jag i valrörelsen att om s-politiken skall genomföras, så kommer det antingen att bli världsrekord i svikna vallöften, eller också kommer det att bli en ekonomi i ruiner. Nu verkar det som om vi drabbas av båda dessa saker på en gång. Och, som jag sade i mitt tidigare inlägg: Det är synd att det inte finns ångervecka i politiken. Jag är säker på att många väljare skulle ha utnyttjat den i dag.

Anf. 10 LARS WERNER (vpk) replik:

Herr talman! Jag förstår inte, Ola Ullsten, vad det är för fel på gröt. Vi som är uppfödda på gröt har ju inte stannat i växten. Det är på senare år som vi har börjat äta litet skapligare mat, men det har ju satt sig på annat håll.

Det var mycket intressant att höra framför allt de gamla regeringsrepresentanterna tala här i dag – därmed ingenting sagt om mitt intresse för statsministerns tal. I de tre borgerliga representanternas tal fanns det inte en enda antydning om eftertanke eller rimligt ansvarstagande för den politik som ni bedrev i regeringsställning, t. ex. självkritik för att AMS inte fick de pengar man begärde i vintras, när arbetslösheten ökade kraftigt och vi stod inför en starkt ökad vinterarbetslöshet.

Det var också intressant att höra Ulf Adelsohn debutera i den allmänpolitiska debatten. Jag erinrar mig att när Ulf Adelsohn blev ordförande för moderaterna, sade han att de sociala frågorna är mycket viktiga för honom – om dem hade han lärt sig mycket under arbetet i Stockholms kommun. Men i valrörelsen visade det sig – och det visade även hans anförande här i dag – att det bara var tomt prat, utanverk. Vad är det för slags politik han för fram? Det är lägre löner, social nedrustning, kraftigt höjda hyror, nedskärningar av matsubventionerna och stora höjningar av matpriserna.

Vad moderaterna gör – och vad de gjorde i valrörelsen – är att uppträda som en kamporganisation mot samhällets svaga. Och skulle moderaterna få

något som helst inflytande över politiken inom den närmaste tiden, så skulle det kosta löntagarna ytterligare tusentals kronor. Det nya är att SAF:s språkrör nu inte sitter i regeringen utan sitter på parkett här i riksdagen.

Skall detta bli de borgerliga partiernas agerande i fortsättningen – att när regeringsansvaret är över tar man inget ansvar för politiken och för de problem som finns? Ni talar mycket om devalveringen; ni har mycket att säga om den. Det har vårt parti också. Men skillnaden är att vi drar helt andra slutsatser om vad man måste göra efter devalveringen. Ni talar om devalveringens effekter för de lågavlönade och barnfamiljerna, men sedan kräver ni konkret bara kompensation för de allra högst avlönade, för dem som redan gynnas av skatteuppgörelsen. Ni kräver ännu större förmåner för dem. Men de lågavlönade och barnfamiljerna har ni ingenting att bjuda. Hur går detta ihop med det tidigare talet om att de svagaste grupperna skall skyddas? Hur går detta ihop med talet om centern som ett parti för de små i samhället?

Ola Ullsten, som i valrörelsen talade om kravmaskinerna, uppträder i dag som en kravmaskin för de högavlönade när det gäller skatteuppgörelsen.

Devalveringen slår mycket hårt mot de lägst avlönade och barnfamiljerna. Det är dessa grupper som drabbas mest av devalveringen. Det var de grupperna som den borgerliga regeringen plågade hårdast, och det är dessa grupper som inte får ut något av förra vårens skatteuppgörelse.

Förslaget om en allmän momshöjning lägger ännu större bördor på dessa grupper. Det är därför som vi är motståndare till att man skall lägga på barnfamiljer som i dag betalar 5 000 kr. i matmoms ytterligare ett par hundra kronor, vilket skulle bli fallet om matpriserna fortsätter att stiga till följd av en allmän momshöjning.

Hyrorna har fördubblats sedan 1976. Bara under de senaste tre åren har matpriserna ökat med över 50 %. Hittills i år har matpriserna stigit med 15 %, dubbelt så mycket som andra priser.

Det är naturligtvis många – inte minst barnfamiljerna, de lågavlönade och de socialdemokratiska kvinnor som uppvaktat regeringen med krav på lägre matpriser – som i likhet med mig undrar varför regeringen är så rigid när det gäller frågan om matprishöjningarna och inte inser det omöjliga i en sådan prispolitik där man lägger ytterligare moms på maten.

Vi vill ta bort moms på maten. Vi vill införa prisstopp för basmaten nästa år. Det är därför som vi går emot förslaget om en allmän momshöjning. Varför är ni socialdemokrater så kompromisslösa när det gäller att höja moms och matpriserna? Varför måste beslutet om höjda matpriser bli regeringens första beslut?

Vi är medvetna om statsfinansernas tillstånd. Vi är medvetna om att det ekonomiska utrymmet är begränsat. Vi är beredda att ta ansvar och medverka till att det blir ordning på statens finanser och människors ekonomi. Men då måste man i första hand anlägga en fördelningspolitisk syn på ekonomin som inte missgynnar de grupper som jag nämnt.

Alla åtgärder behöver inte öka på statens utgifter. En del kan finansieras genom omfördelning, genom ett avskaffande av de förmåner som de

borgerliga regeringarna har delat ut, t. ex. aktiefondssparandet och skattelättnaderna för företag och högavlönade. Det går att göra omfördelningar i det stöd som redan i dag utgår.

Nr 16

Onsdagen den
27 oktober 1982

Anf. 11 Statsministern OLOF PALME:

Herr talman! Ulf Adelsohn talar vackert om dem som har arbete. Sanningen är att det med en borgerlig politik blir allt fler arbetslösa. Om det är något som är gemensamt för alla högerregeringar så är det att de försöker bekämpa krisen genom ökad arbetslöshet. Därför skorrar det något falskt, när moderater talar om sin omsorg om dem som har arbete.

Det är intressant att de borgerliga partierna i dessa repliker nu ändå, litet motvilligt, har bekänt att de själva devalverat tre fyra gånger och att det då inte alls hölls några svavelosande moralpredikningar om det förkastliga i att inte i god tid ge besked om att en devalvering skulle kunna genomföras.

Skillnaden är att de devalveringarna misslyckades, därför att det just var devalveringar med svansen mellan benen, som inte hade en trovärdighet, som inte följdes upp genom en aktiv politik och som skedde utan någon som helst kontakt med arbetsmarknadens parter.

Det litet beklämmande med alla Ola Ullstens djupdykningar bland gröt och kotletter var att det däri tycktes röjas en önskan om att denna devalvering skall misslyckas, precis som de borgerliga devalveringarna har misslyckats. Det visar inte precis någon omsorg om nationen.

Thorbjörn Fälldin sade: Kunde ni inte ha gjort någonting annat? Kunde ni inte ha sänkt lönerna i stället? Om dessa två ting är att säga: För att uppnå samma effekter för den importkonkurrerande industrin eller exportindustrin skulle man ha fått sänka lönerna med 27 %. Jag vet inte riktigt om det är något budskap med stor anklang – eller var det detta som centern tänkte säga, dvs. att ”om vi vinner valet så går vi ut och kräver en lönesänkning med 27 %”? Med det kravet bortser man nämligen från att den stora svagheten ju är det stora bytesbalansunderskottet som vi har. Ni hade också utomordentligt gynnsamma prognoser när ni började året. Men de prognoserna har försämrats bit för bit, och i augusti fick vi det största underskottet som vi någonsin haft, 4 miljarder, någon enskild månad. Det är klart att ingen trodde på den svenska kronan då.

Då säger man att vi socialdemokrater kunde ha räddat den svenska kronan genom att vidta den ena eller andra åtgärden. Det är inte sant – tyvärr, kan man säga. De människor det gäller utgår från realiteter, och realiteten var den utomordentligt dåliga borgerliga politiken.

Sedan har vi glädjande nog i andra avseenden nu kunnat se ett starkt ökat förtroende för denna regerings politik, inte minst på valutaområdet. Vi resonerade om olika alternativ för en offensiv politik. Det var inte någon önskan som låg bakom, när vi tvingades gå in och handla den första dagen som vi satt i regeringsställning. Vi hade gärna velat ta tid på oss, tänka igenom ytterligare olika alternativ, resonera med olika grupper och sedan gå ut med vår ekonomisk-politiska strategi. Men vad som hände var att svagheten i den borgerliga politiken och försämringen för varje vecka och för

*Allmänpolitisk
debatt*

Onsdagen den
27 oktober 1982

*Allmänpolitisk
debatt*

varje dag i vår ekonomiska situation ledde till denna attack mot kronan. Vi hade icke längre någon tid att vänta, när ett par miljarder om dagen rasade ut ur landet.

Då säger Thorbjörn Fälldin: Men ni kunde kanske ha gjort någonting annat. Nej, det kunde vi inte – annat än vidta en fullkomligt besinningslös kreditåtstramning, som sannolikt ingen heller hade trott på. Vi kunde icke handla på annat sätt, därför att er politik var så svag och hade lett till ett så minskat förtroende för Sverige som industrination, att det begränsade regeringens handlingsmöjligheter. Jag beklagar att så var fallet, men det är inte vårt fel.

På samma sätt är det när Ola Ullsten nu uppstämmer denna väldiga litania och talar om de påfrestningar som kommer att uppstå för människorna. Och sådana kommer att uppstå – men det är notan för de borgerliga regeringarnas politik. Det är räkningen, som nu med någon bitterhet måste betalas. Ni hade chansen i sex år. Och Ola Ullsten och hans partikamrater satt i regeringsställning varenda dag under dessa sex år. Ni hade sex år på er att räta upp, förbättra och stärka Sveriges ekonomi. Men vad hände? Jo, det blev uppoffringar i form av en 12-procentig reallönesänkning, försämrade sociala förmåner och rekordinflation. Aldrig har inflationen i Sverige varit så hög som under de borgerliga regeringsåren. Men ändå, trots detta, fick vi en gigantisk skuldsättning i utlandet och stora underskott i vår handel. Detta måste nu regeringen angripa först av allt, och det gör vi genom en offensiv devalveringspolitik.

Det är detta ni lämnar efter er. Vi kunde i och för sig fortsätta denna politik i utförsbacke, men det vill vi inte.

Jag sade under valrörelsen – det är dokumenterat på många håll – att när en kärra har rullat så fort i utförsbacken som den borgerliga politiken har gjort, så blir vår första uppgift att springa i kapp kärran och hejda den. Därefter får vi mödosamt försöka baxa den uppför backen igen. Det kommer att ta tid och det blir jobbigt.

Det var det vi lovade svenska folket. Nu har vi väl hunnit i kapp kärran. Vi har ännu inte fått hejd på den, men det skall vi försöka.

I radion i morse hörde jag till min glädje citat från mina tal under valrörelsen. Jag sade bl. a. att det blir mödosamt, det tar tid och att vi inte lovar någon förbättring av standarden. Men vi lovar mindre av svångrem och mera av svängrum för arbete, produktion och framtidstro i Sverige. Så sade jag mycket riktigt i stort sett i varje valtal. Men det var inte fråga om något svängrum för hoppla-hoppla och hula-hula eller andra förlustelser som man kan hitta på, utan det var svängrum för en offensiv mot arbetslösheten och för att ge människor arbete. Det var svängrum för att åter få fart på den svenska industrin så att icke själva basen för vårt välstånd, som ju den svenska industrin ändå utgör, skall undergrävas. Därför sätter vi industrin främst – det gör vi alldeles öppet. Vi påstår inte att detta inte kommer att medföra uppoffringar när notan skall betalas. Men vår politik ger också svängrum för framtidstro.

De borgerliga partiledarnas lamentationer har inte precis andats någon tro

på Sverige. Men vi skall gärna hjälpa er. Vi håller kvar vår utsträckta hand, för så illa ställt är det inte i landet. Låt oss försöka ta litet mer av gemensamma tag. Nog skall vi kunna lyfta vårt land ur den ekonomiska krisen, även om det kommer att kärva, kräva mycken möda och många uppoffringar. Vi socialdemokrater tappar inte framtidstron.

Anf. 12 ULF ADELSON (m) replik:

Herr talman! Nu känner man bättre igen Olof Palme. Det skulle inte bli någon förbättring av standarden, påstod han att han hade sagt under valrörelsen. Ja, det är troligt att han sade det i en bisats i sina tal. Jag är t. o. m. alldeles övertygad om att han gjorde det. Men han sade inte ett ord om att många tusen kronors försämring av standarden skulle bli det direkta resultatet av den politiken. Det ingick inte i bisatsen.

Olof Palme talar också om arbetslösheten. Jag tror att frågan om sysselsättningen var avgörande för resultatet av valet. Här hemma i Sverige är arbetslösheten med något undantag lägre än i något annat land inkl. socialdemokratiskt styrda länder. Såvitt jag vet är den i dag lägre bara i ett land, och det är Norge. Ni kan väl inte gärna ha gjort Kåre Willoch till socialdemokrat. Man kan inte komma ifrån detta. Jag säger i dag att arbetslösheten i Sverige kommer att öka, och den kommer att göra det till följd av den socialdemokratiska politiken.

Olof Palme kommer aldrig att kunna frigöra sig från ansvaret för sin del av den ökade arbetslöshet som vi svenskar kommer att möta – tyvärr. Det hjälper inte hur många miljarder ni än satsar i AMS. Det är tillfälliga jobb, och det kommer alltid en dag efter AMS-dagen. Det är då man behöver de friska jobben i svensk industri – något som ni i er politik inte driver.

Olof Palme sade förut att devalveringen under de borgerliga åren hade misslyckats. Jag skall inte ge mig in på att tala historia. Men Olof Palme sade att det verkade som om vi ville att den här devalveringen skulle misslyckas och att det inte precis verkade finnas någon vilja att se till Sveriges bästa. Nej, jag måste nog erkänna att Olof Palme under hela den borgerliga regeringsperioden i allt bara andades en vilja att allt skulle lyckas i den borgerliga politiken! Det erkännandet vill jag ge. Det fanns inte ett spår av önskan att allt skulle misslyckas, utan det var hela tiden en öppenhet att allt skulle lyckas. Det var en öppen hand, och inte ett ord av kritik. Det var fascinerande. På något sätt har jag en känsla av att Olof Palme skriver en egen och helt ny historia för sig själv. Problemet är bara att det finns några miljoner vittnen, Olof Palme, som inte alls har den här minnesbilden.

Nej. Olof Palmes oppositionspolitik var nej, nej, nej, nej och nej. När de borgerliga föreslog höjd moms, då föreslog Olof Palme att momsen inte skulle höjas. När de borgerliga föreslog sänkt moms, sade Olof Palme nej. På det sättet kryssade han precis exakt en dag efter med motsatt politik.

Vi hoppas den här devalveringen skall lyckas för Sveriges skull. Men vi är oroliga och har sagt att det är roulett med framtiden av det skälet att man kombinerar devalveringen med alldeles fel åtgärder. Man kombinerar den med att man låter de enskilda få dra åt svångremmen ännu mer och ger mer

utrymme för stat och kommun. Dessutom låter man just dem som arbetar bära hela bördan. Det går aldrig att komma runt detta.

Ni talar just om inflationen och säger att aldrig var den så hög. Jag vågar säga att inflationen under de första socialdemokratiska regeringsåren kommer att vara högre än den någonsin var när de borgerliga styrde i Sverige. Det vågar jag säga redan i dag.

Inflationen är ju ett hot mot jobben, sade ni i valrörelsen. Nästan allt socialdemokraterna nu föreslår ökar just risken för en inflation. Ni inte bara genomför en devalvering utan ni kombinerar den med fullkomligt fel saker, vilket ökar inflationen. Ni höjer arbetsgivaravgifterna. Ingen skall inbilla mig att vi får fler arbeten i svensk industri därför att ni höjer arbetsgivaravgifterna, eller att det på något sätt begränsar inflationen.

Ni skall öka budgetunderskottet. Ett ökat budgetunderskott leder till högre räntor, högre inflation och dessutom naturligtvis till att det blir svårare för industrin att få ränta på sina investeringar. Ni ökar kommunalskatterna över hela landet. Inte ger det några fler jobb i svensk industri. Det kan säkert ge fler jobb i den offentliga sektorn, för där skall detta med svängrummet florerar – i den största offentliga sektor som något industriland har, medan den svenska industrin kippar efter andan för att få utrymme. Nej, ni kombinerar hela tiden med fel saker. Och som lök på laxen skall ni sedan ha vinstskatt på de företag som går bra, just de som skulle kunna investera. Det tror jag inte ett dugg på.

När det dessutom gäller den ökade momsen säger t. o. m. LO-tidningen att det verkar som om man planerar för ökad arbetslöshet. Vi säger nej till denna. Till Lars Werner, som här gjorde flera angrepp, vill jag säga: Kan ni garantera att ni, genom några parlamentariska finurligheter och finesser, lägger era reservationer så att det verkligen inte blir någon momshöjning? Då slipper ju LO-tidningen planera för ökad arbetslöshet. Det hänger på att man inte genom parlamentariska finesser försöker vrida sig ur ett sakläge, nämligen att socialdemokraterna icke skall lyckas höja momsen och därigenom också öka arbetslösheten.

Nej, Olof Palme, en utsträckt hand förutsätter att det finns en rimlig överensstämmelse med förhållandena. Så länge ni med utgångspunkt från den största offentliga sektorn i den industrialiserade världen fortsätter att öka arbetslösheten, fortsätter att öka pålagorna på dem som arbetar, kan vi tyvärr inte ta emot den handen. Men den dag ni följer den politik som man i princip är överens om runt om i världen – förutom här hemma – skall vi gärna ta er hand.

Anf. 13 THORBJÖRN FÄLLDIN (c) replik:

Herr talman! Nu har de icke-socialistiska partiledarna erkänt att deras devalveringar misslyckades, säger Olof Palme. Fel! Jag har inte uppfattat något sådant erkännande. Olof Palmes påstående är dessutom i sak felaktigt. Det är klarlagt och inte bestritt av någon att genom de devalveringar och den ekonomiska politik som de icke-socialistiska regeringarna har drivit, så har det relativa kostnadsläge som ni socialdemokrater förstörde under 1970-

talets första hälft återställt till vad det var i början av 1970-talet.

Mot den bakgrunden kan varken Olof Palme eller någon annan säga att den ekonomiska politiken och de vidtagna devalveringarna har misslyckats. Man har återställt det relativa kostnadsläget till vad det var i början av 1970-talet. Det var mödosamt och det var jobbigt. Det måste få gå ut över reallönerna, det måste få gå ut över levnadsstandarden när man återställer balansen på detta sätt. När dessa devalveringar gjordes fanns det internationellt förståelse för att det kostnadsläge som ni hade det avgörande ansvaret för och som hade uppstått inte minst genom lönekostnadsexplosionen – ett resultat av både de direkta löneökningarna och de påslag som vi politiker gjorde 1975–1976.

Nu är ju situationen den att såväl internationella som svenska ekonomer av facket konstaterade att kronan låg rätt, att den hade rätt internationellt värde. Men den här effekten uppstod ju på grund av den ekonomiska politik som ni hade signalerat.

Och sedan: Kunde ni inte ha sänkt lönerna? frågar Olof Palme. Han refererar till vad jag sagt och gör ett räkneexempel. Jag talade om en begränsad reallönesänkning – dvs. att man inte kompenserat sig för inflationen. Vad ni nu begär av löntagarorganisationerna är ju just att de inte skall kompensera sig för den inflation som devalveringen innebär, för i så fall skulle ju den operationen vara misslyckad. Nu säger jag: Har ni detta löfte från löntagarnas organisationer, så hade ju detta att man inte kompenserar sig för inflationen varit möjligt utan en devalvering. Då hade vinsten varit den att vi hade fått denna förstärkta konkurrenskraft i en sjunkande inflation som hade varit till nytta i budgetarbetet, för enskilda människor, för barnfamiljer, för de studerande, för pensionärer och för alla andra. Det är ju det som är poängen. Men de 27 procenten, ärade kammarledamöter, som Olof Palme har räknat fram och som är alternativet, är ju en intressant siffra. Det är alltså det slutliga utfallet ur löntagarens synpunkt, innan socialdemokraternas nu inledda operation har "rullat runt". Det kan ju inte innebära något annat.

Om man skulle få samma effekt med en lönesänkning, säger Olof Palme, finge man ta till 27 % för att uppnå vad ni vill åstadkomma genom devalvering och momshöjning. Den siffran tycker jag att de yrkesverksamma skall hålla i huvudet.

Så några ord om den inställning som ni gav uttryck åt i hela valrörelsen, att det var så fel att visa återhållsamhet med de offentliga utgifterna, att det var så brutalt med dessa sparpaket. Det finns ju faktiskt en och annan också på er kant och ute hos löntagarna som nu börjar sätta i fråga om det är klokt att ta bort karensdagarna för att i stället genomföra en 2-procentig momshöjning.

Borde ni inte ägna dessa samband en tanke till, innan ni lägger fram förslagen? Det är ju nog med påfrestningar genom er devalvering, utan att ni ovanpå detta skall lägga en 2-procentig momshöjning.

Och fundera än en gång över vad som kommer att hända ute i kommunerna som ett resultat av er politik. Jag fick brev från socialdemo-

kratiska kommunalmän som ville ha besked om att man inte skulle röra förutsättningarna för 1983. Och jag svarade dem: Här ligger alla förutsättningar på bordet. Men ni socialdemokrater har ju radikalt ändrat förutsättningarna. Man håller på att göra om de preliminära budgetarna i landsting, kommuner osv.

Vad är det som stundar för människorna? Är det verkligen ett sätt att klara sysselsättningen ute i kommunerna att ifrån statens sida ålägga dem så enorma kostnadshöjningar att de för att kunna täcka in dem måste höja skatten i den utsträckning som vi har exempel på i Stockholm? Inte blir det någon ökad sysselsättning genom sådana manövrer, Olof Palme!

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 14 OLA ULLSTEN (fp) replik:

Fru talman! Lars Werner undrade vad vi egentligen har att erbjuda barnfamiljerna. Får jag svara med detsamma: Vi har att erbjuda barnfamiljerna en utebliven momshöjning med 2 %, t. ex.

Och nu skulle jag vilja upprepa min fråga till Lars Werner: Är ni också beredda att erbjuda barnfamiljerna en utebliven momshöjning med 2 %? Ni har faktiskt bara att trycka på knappen för att hindra att den momshöjningen går igenom. Är ni beredda att trycka på den knappen, eller tänker ni i sista vändan svika, som ni alltid brukar göra? Jag tror att barnfamiljer och andra är ganska intresserade av svaret.

Men vi har också att erbjuda ett nej till den medvetna och planerade inflationspolitik som regeringen nu förbereder.

Jag har en uträkning framför mig. Den gäller en familj i Lars Werners valkrets. De båda makarna har 80 000 resp. 60 000 kr. i årsinkomst och två barn. De disponibla inkomsterna efter skatt är 44 000 resp. 29 000 kr. Den sammanlagda skattehöjningen i Stockholmsområdet kostar dem 1 200 resp. 900 kr. Prishöjningen på grund av moms och devalvering – jag räknar med 5,8 %, detsamma som konjunkturinstitutet – kostar dem 2 550 resp. 1 680 kr. Tillsammans blir det en belastning för denna familj på drygt 6 000 kr. eller 8,6 %.

Detta är vad den här barnfamiljen och många andra har att se fram emot. Och när man nu frågar oss vad vi har att erbjuda barnfamiljerna svarar vi: Att säga nej till den här inflationspolitiken.

Fru talman! Låt mig säga till Olof Palme att det är lögn och förbannad dikt att det skulle vara den borgerliga notan som nu skall betalas genom devalveringen. Denna devalvering hade inte behövts, om mittenregeringen fått tillfälle att fullfölja sin ekonomiska politik. Det är en politik som förvisso också den skulle innebära en åtstramning, men inte bara för de aktiva löntagarna och inte bara på arbetsinkomsterna, utan det skulle handla om en indragning av den *privata* konsumtionen. Vi utgick också ifrån att vi skulle få en avtalsuppgörelse på rimlig nivå, men dessutom en stram finanspolitik i meningen återhållsamhet med offentliga utgifter.

Anledningen till devalveringen var helt enkelt att det inte fanns någon annan utväg för er. Ni hade aldrig gått i land med uppgiften att, som ni lovade i valrörelsen, rädda reallönerna, fortsätta att öka budgetunderskottet och samtidigt klara den svenska industrins konkurrenskraft. Det finns inte en ekonom, socialdemokratisk eller liberal, som tror att den ekvationen kan gå ihop. Det fanns också en och annan ekonom som sade det också: att det med nödvändighet kommer att tvingas fram en devalvering. Det vore intressant att få veta vad socialdemokraterna egentligen skulle ha gjort, om valutautflödet inte hade uppstått och tvingat fram devalveringen just nu. Kan Olof Palme svara på frågan: Hur skulle ni ha fått de olika pusselbitarna att passa ihop, så att det skulle ha lett till en ökning av investeringarna och mer sysselsättning? Jag tror inte det finns någon ekonomisk teori som visar att detta hade varit möjligt.

Så säger ni att vi minsann har medgivit att också vi har devalverat, precis som om vi någonsin skulle ha förnekat detta. Men en devalvering kräver ytterligare åtgärder, som också skall vara riktiga. När vi senast devalverade sänkte vi momsen i stället för att höja den. Vi kompletterade med stora besparingar, som vi fick spott och spe för under hela valrörelsen. Nu säger Olof Palme att det här minsann inte är någon devalvering med svansen mellan benen. Nej, men låt mig säga att jag tycker att det ganska mycket liknar en devalvering med huvudet under armen. Ni satsar på den största devalveringen i modern tid – i varje fall efter 1949 – och samtidigt på en kraftig ökning av den statliga upplåningen, för det blir ofrånkomligen följden av den politik som ni haf utlovat. Sedan tvingas det fram lönehöjningar. Olof Palme kan ju fråga sin utrikesminister, om denne tror att det är sannolikt att löntagarna, efter att ha upplevt ett år med 13–14-procentig inflation och kraftiga reallönesänkningar 1983, också 1984 och 1985 kommer att acceptera att ligga stilla i avtalsförhandlingarna och inte kräva kompensation för åtstramningarna.

Vidare tänker regeringen ju komplettera med ganska stora skattechöjningar, och dessa i sig innebär att man driver upp inflationen. Sedan krävs det också ett slags förtroende för den ekonomiska politiken, om inflationen skall kunna hållas i schack. Men hur skall detta förtroende skapas, när det så sent som för åtminstone tre fyra veckor sedan förklarades även av Olof Palme och socialdemokratin att normen skall vara att inflationen inte får överstiga 5,5 %. Det var ju detta som vi kom överens om i skatteuppgörelsen. Nu går man ju ut och säger att siffran skall vara dubbelt så hög eller kanske tre gånger så hög. Hur kan Olof Palme då tro att parter eller aktörer på den ekonomiska scenen någonsin då vill hjälpa till att hålla inflationen nere? Det kommer, sanna mina ord, icke att bli en engångsinflation. Det kommer att bli en långvarig inflation på minst tvåsiffriga tal.

Anf. 15 LARS WERNER (vpk) replik:

Fru talman! Det är litet märkligt att de andra partierna är så oförstående när det gäller protesterna mot nya matprishöjningar. Att de borgerliga partierna inte lyssnar kan jag i och för sig förstå. De har aldrig gått i spetsen

då det gällt barnfamiljernas och de lågavlönade människornas bekymmer. Därför är det intressant att höra Ola Ullsten tala mot en höjning av moms. I över tio år har ni motsatt er ett borttagande av moms på maten, trots att vänsterpartiet kommunisterna har föreslagit detta. Vad ni har att bjuda barnfamiljerna i dag beträffande moms är ju bara en bråkdel av vad ni har tagit ifrån barnfamiljerna under de år som ni suttit i regeringen. Vi har ju minst sex års erfarenhet när det gäller att trycka på nej-knappen i sådana här sammanhang. Det har vi inte glömt bort, Ola Ullsten. Det behöver vi kanske göra även i fortsättningen.

Jag förstår att socialdemokraterna känner oro med anledning av samhälls-ekonomins nuvarande tillstånd. Det är naturligt. Det gör vi också. Det är många som gör det. Men vi menar att åtgärderna mot det inte skall gå ut över t. ex. barnfamiljernas ekonomi. I valrörelsen sade man att de fyra vallöftena skulle betalas med moms och ett avskaffande av aktiefondssparandet. Då visste ni ingenting om devalveringen och de pris- och hyreshöjningar som följer av den – eller visste ni det?

Varför fullföljer ni inte löftena att avskaffa aktiefondssparandet? Bara under veckan efter devalveringen gjorde aktieägarna nya stora förtjänster, och devalveringen kommer sannolikt att medföra höjningar av aktieutdelningen. Har inte aktiemarknaden stimulanser i övermått redan i dag, efter devalveringen? Vår fråga är: Varför är det viktigare att höja moms än att avskaffa aktiefondssparandet eller att införa moms på aktiehandeln? Det rör sig om i stort sett samma belopp, som räcker för att betala de fyra viktiga vallöftena.

I kväll skall socialdemokraterna träffa mittenpartierna och diskutera kompensation för devalveringen till de högavlönade, som redan gynnas av skatteuppgörelsen. Jag vill bara säga detta: Kör inte över barnfamiljerna och de lågavlönade i kväll! Det är bättre att hoppa av skatteuppgörelsen och inte ge efter för mittenpartiernas orimliga krav.

Det finns en majoritet här i riksdagen för ett nytt skattebeslut. Det borde finnas en majoritet för att besluta om en skatterabatt för löntagare med inkomster upp till 100 000 kr., för att stoppa matprishöjningarna, för att avskaffa aktiefondssparandet och för att införa en moms på aktiehandeln. Utnyttja den majoriteten!

Eftersom den borgerliga regeringen avslag AMS begäran om mer pengar i våras kommer nu arbetslösheten att öka i vinter inom stora områden. Jag har sagt det tidigare att i varje fall inom byggnadsindustrin kommer arbetslösheten att närma sig 1930-talets rekordsiffror. Det är riktigt att man anslog 4 miljarder till AMS. Kritiken att AMS fick mer pengar än de begärde tror jag att regeringen kan ta lätt på. Det är riktigt att pengarna kom för sent. Den kritiken kan regeringen också ta lätt på, för den skulden vilar på de borgerliga partierna och de borgerliga regeringarna. Men jag tror inte att det räcker med de här pengarna och att bara satsa på AMS. Det behövs långsiktiga åtgärder inom industrin. Det behövs långsiktiga åtgärder för att skapa nya industrijobb. Men det tar tid. I avvaktan på det tror jag att ett sätt är att lossa på svångremmarna för kommunerna. Där finns eftersatta, angelägna behov –

behov som gäller människors sociala trygghet. Barnomsorgen behöver byggas ut, åldringsvården måste stärkas. Vi måste få fart på byggandet av nya och sanerandet av gamla bostäder. Ge därför kommunerna utrymme för att skapa nya jobb, utrymme för att aktivt bekämpa arbetslösheten, utrymme för att skapa jobb till de tiotusentals arbetslösa ungdomar som finns i dag.

Till sist vill jag påpeka att när vi säger att vi är beredda att vara med och ta ansvar för ekonomin, både för statsfinanserna och för de ekonomiskt utsatta gruppernas villkor, är det kopplat just till det sista villkoret. Det är därför vi kräver att skatteuppgörelsen skall rivas upp. Det är därför vi säger: Avskaffa aktiefondssparandet, höj inte momsens på maten. Det finns direkta besparingsåtgärder som kan vidtas.

Låt mig sluta med att nämna två saker till: Avstå från att bygga det dyra JAS-planet! Avstå från elvan och tolvnan när det gäller kärnkraftverken!

Anf. 16 Statsministern OLOF PALME:

Fru talman! Denna debatt har ändå gett vissa resultat.

Ola Ullsten råkade nästan slumpvis, mot sin vilja, nämna att under socialdemokratins alla regeringsår devalverade vi en gång – 1949. Det var en starkt offensiv devalvering, som i mycket lade grunden för vår ekonomiska tillväxt under 1950- och 1960-talen. Det var ett utmärkt exempel på en lyckad devalvering. Sedan dess låg den svenska kronans värde fast, ända tills vi fick borgerliga regeringar, som raskt genomförde tre fyra devalveringar. Det är nästan rörande när Thorbjörn Fälldin försöker säga att de devalveringarna lyckades – när valutautflödet började redan en månad efter er sista devalvering, när förtroendet för kronan var så lågt att det fördes ett allmänt tal om en 10–15-procentig devalvering redan på våren, när ni fick ett gigantiskt underskott i bytesbalansen på 4 miljarder kronor i augusti, det största i vår historia.

Smit inte från ert ansvar! Det är klart att vi med en borgerlig regering säkert hade fått en devalvering på ett tvåsiffrigt tal.

Vi har skaffat oss svängrum genom en offensiv devalvering. Det är riktigt. Men det har vi gjort för att ha en chans att betala notan efter sex års borgerligt vanstyre. Detta är fundamentalt! Inte skulle vi ha gjort det om vi hade ett normalt ekonomiskt läge i vårt land, en god ekonomi som vi skulle kunna förvalta och förbättra, utan vi har gjort det därför att ni har försatt vårt land i en så djup ekonomisk kris genom alla era misslyckanden att vi måste föra den här ganska besvärliga politiken, som kommer att innebära ett mödosamt arbete. Vi måste göra det för att betala räkningarna efter er och för att sedan börja bygga en ny framtid.

Det var nästan patetiskt också att höra Ola Ullsten stå här i talarstolen och säga ungefär: Måtte denna politik misslyckas! Jag kommer ändå att ryckas med i syndafloden, och måtte vi då alla följa med!

Men jag tror inte att det är en konstruktiv attityd till de svenska medborgarna. Sveriges medborgare vill säkert att vi äntligen får en regering som kan handla och föra vårt land ur den ekonomiska krisen. Jag tycker inte

att kritiken för att vi har börjat agera är befogad. Tänk om det hade blivit en borgerlig valseger. Är det någon som tror att ni då hade lyckats bilda regering och lyckats enats om ett program? Eller hade vi nu utlyst det av Gösta Bohman utlovade nyvalet? Redan i oktober skulle vi, enligt Gösta Bohman, utlysa nyval, sedan de borgerliga partierna grälät sönder sig – allt medan vår ekonomi förblödde.

Ulf Adelsonh anklagade mig för att jag inte har samarbetat tillräckligt med de tidigare borgerliga regeringarna. Men de borgerliga regeringarna kunde ju inte samarbeta inbördes, det var ständiga långbankar och regeringskriser, och det var inte lätt för oss att bryta oss in i detta sammelsurium – hur gärna vi än hade velat.

Jag förstår alltså inte varför ni skall vara så kritiska för att vi äntligen har fått en regering som fattar beslut. Det är ändå förutsättningen för att ta oss ur den ekonomiska krisen.

Den här första debatten efter valet har icke överraskande i stort sett handlat om den socialdemokratiska regeringspolitiken. Det var likadant före valet. Då diskuterade vi den socialdemokratiska oppositionspolitiken. De borgerliga partierna har aldrig varit särskilt benägna att diskutera sin egen politik. Ändå handlar ju politiken om val mellan olika vägar, mellan olika sätt att nalkas samhällsproblemen. Det är därför vi har val. Det är därför väljarna haft möjlighet att ta ställning till partiernas program.

Jag vill avsluta den här delen av debatten genom att kort sammanfatta hur socialdemokraterna anser att den nya regeringen och den nya politiken skiljer sig från den tidigare och från de borgerliga partiernas framträdande i valrörelsen.

Alla säger att vi måste arbeta och spara oss ur krisen. Alla har också slutit upp kring tesen att industrin måste växa om de ekonomiska problemen skall lösas. Men vi socialdemokrater menar att den borgerliga politiken inte leder till vare sig arbete eller sparande och att den inte ger någon stimulans till industrin.

Den borgerliga politiken har lett till arbetslöshet. Det har den gjort både här hemma och utomlands. Den socialdemokratiska politik som nu inleds har som utgångspunkt att vi inte kan acceptera att arbetslöshet skall vara en oundviklig följd av ansträngningarna att lösa de ekonomiska problemen. Därför inleder vi en politik som utgör ett kraftfullt försök att hävda den fulla sysselsättningens princip utan att för den skull förfalla till en lättsinnig expansionspolitik. Det är själva kärnan i vår politik.

Den socialdemokratiska politik som nu inleds ger förutsättningar för ökad efterfrågan på industrins produkter. Det åstadkommer vi genom att ge svensk företagsamhet förbättrad konkurrenskraft men också genom det investeringsprogram som nu sätts i gång. En framsynt näringspolitik, som tar fasta på de livskraftiga delarna av svenskt näringsliv, och en ambitiös politik för forskning och utveckling bidrar till en långsiktig och god utveckling för vårt näringsliv. Får vi då fart på ekonomin kan vi börja avveckla de stora underskotten.

Den borgerliga politiken ledde ju inte till något sparande. Den ledde till

neddragningar. Den var ett försök att krympa sig ur problemen. Den gav oss mindre resurser att fördela. Verkligt sparande innebär att man inte utnyttjar alla sina resurser för konsumtion utan använder en del till att bygga för framtiden, för att se till att man har något att konsumera också för framtiden.

Åtstramningspolitiken ledde inte till ökade investeringar. Tvärtom har det produktiva sparandet rasat under borgerlig politik.

För att kunna öka sparandet måste vi hålla tillbaka konsumtionen. Ni har i dag allihop stått här och klagat bitterligen över att vi håller tillbaka den privata konsumtionen. Men var det inte det ni ville göra med era sparprogram? Ni skulle spara 12 miljarder, ni skulle spara 25 miljarder. Vi kritiserade er för att ni inte vågade berätta på vilka områden ni vill spara. I oktober skulle vi få reda på det. Var finns de programmen? Det är strax slut på oktober – vad är det ni skall spara på? I stället för att lamentera över oss borde ni tala om det – är det utgifterna för de gamla, de sjuka, de handikappade, barnfamiljerna? Fram med sparprogrammen!

Vi måste alla hålla tillbaka utgifterna. Men vi utgår ifrån att det inte är på de svaga som bördorna i första hand skall läggas. Där går en ideologisk skiljelinje. Vi vill hålla fast vid den sociala rättvisans princip.

Under de här borgerliga åren har man valt konfrontationens väg i stället för samverkans och samförståndets. Kontakter och diskussioner före beslut har ersatts av diktat. En socialdemokratisk regering bygger sitt handlande på att berörda grupper skall vara informerade, att alla inblandade skall få tillfälle att säga sitt. Vi vill så långt som möjligt lyssna och ta hänsyn till vad andra har att säga. Genom ett sådant uppträdande kan regeringen nå större förståelse för vad som är nödvändigt att göra i landets intresse.

Med det program för arbete och rättvis fördelning som vi nu inleder bör vi, om alla grupper ställer upp solidariskt, under de kommande åren se en utveckling som verkligen innebär att vi är på rätt väg. Men då måste vi hålla fast vid den fulla sysselsättningen och den sociala rättvisan som mål. Då måste vi hålla fast vid tanken att vi skall kunna tala med alla grupper och om möjligt resonera oss fram till lösningar.

I dag har väl de borgerliga partierna mest ägnat sig åt att på nytt försöka utkämpa gårdagens förlorade fältslag. Och det kanske är mänskligt. Jag hoppas att de så småningom skall kunna komma över dessa gårdagens fältslag och börja se framåt igen.

Förste vice talmannen anmälde att Ulf Adelson, Thorbjörn Fälldin, Ola Ullsten och Lars Werner anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 17 LARS TOBISSON (m):

Fru talman! Sällan har jag sett Olof Palme så blek i en riksdagsdebatt. Jag tror att hans blekhet beror på svagheten i den politik som socialdemokraterna nu står i begrepp att pröva. Det ger mig anledning att i denna den första stora politiska debatten efter årets val erinra om att medan väljarströmmen i

stort gick åt vänster, så gick den åt höger på den borgerliga sidan.

Den senare tendensen var mer i samklang med utvecklingen i andra välfärdsnationer än den förra. Ty i övriga norra Europa befinner sig de en gång-så starka socialdemokratiska partierna på tillbakagång. Norge styrs sedan ett år tillbaka av en ren högerregering. I Storbritannien befinner sig socialdemokraternas broderparti Labour närmast i upplösningstillstånd, medan vid ett val i dag det konservativa partiet enligt opinionsmätningarna skulle vinna närmast en jordskredsseger.

Medan vår egen valrörelse pågick inträffade på nära håll förändringar, som gick i riktning från vänster till höger. I Nederländerna hölls ett extraval, där striden liksom i Sverige stod mellan borgerlig åtstramningspolitik och socialistisk expansionspolitik. Valutgången blev en klar seger för de borgerliga partierna, som nu håller på att bilda regering. I Danmark ersattes Anker Jørgensens minoritetsminister med en borgerlig koalitionsregering under konservativ ledning. Den har nyligen fått majoritet för ett omfattande besparingsprogram, och därmed har utlandets förtroende för den danska valutan så smått börjat återvända. I Tyskland föll Helmut Schmidts minister slutligen sönder. Den nye statsministern Helmut Kohl från CDU har nyligen vidtagit kraftfulla åtgärder för att återställa balansen i ekonomin.

Den ansedda tidskriften Economist skrev nyligen, att den välfärdsstat som föddes och utvecklades i norra Europa nu hotas inte av ondsinta konservativa politiker utan av omöjligheten att klara kostnaderna i en tid av ekonomisk stagnation. Socialdemokratiska partier är av sin ideologi förhindrade att föra den politik som motsvarar tidens krav. De försöker möta problemen genom att satsa ännu hårdare på sådana åtgärder som från början skapade svårigheterna. Det är endast borgerliga partier som förmår staka ut en ny väg mot återupptagen tillväxt och välfärdsutveckling.

När Ulf Adelsohn tidigare var inne på de internationella förhållandena hörde jag en socialdemokrat säga i sin bänk: "Men vi vann ju här." Som Economist också påpekade finns det ett land som går emot strömmen. Här i Sverige vann socialdemokraterna – tillsammans med kommunisterna, det skall vi komma ihåg att lägga till – ett flertal bland väljarna för en efterfrågestimulerande politik med fortsatt utbyggnad av den offentliga sektorn.

Utöver det vanliga fenomenet att väljare vänder sig mot den sittande regeringen i dåliga tider låg bakom den svenska valutgången två speciella faktorer. Dels reagerade borgerligt sinnade väljare mot den två gånger dokumenterade oförmågan att hålla samman trepartiregeringar. Valresultatet bestämdes i hög grad av vad som hände den underbara natten mellan den 23 och 24 april 1981. Dels lyckades socialdemokraterna i valkampanjen frammana stämningar från 1950- och 1960-talen, då en snabb ekonomisk tillväxt möjliggjorde att den offentliga sektorn byggdes ut samtidigt med en växande privat konsumtion. Många väljare som i år röstade socialdemokratiskt gick baklänges in i framtiden, när de drömde sig tillbaka till rekordåren och undvek att se till omedelbara framtidshot som fondsocialism och skattehöjningar.

Det finns, fru talman, ett slags nostalgi även bakom den nya regeringens första stora åtgärd. Devalveringen på hela 16 % var inte motiverad med hänsyn till Sveriges kostnadsläge. Men man drömde sig, alldeles som Olof Palme gjorde här i dag, tillbaka till de stora devalveringarna 1931 och 1949, efter vilka enligt socialdemokratisk historieskrivning en undervärderad valuta lade grunden till ekonomisk expansion. I förhållande till krisprogrammet från före valet behövde bara en enda liten bokstav ändras – i stället för revalvering blev det en rejäl devalvering. Glömda var Olof Palmes ord från augusti 1977:

”En devalvering kommer att ytterligare öka inflationen i vårt land. Den har därför sin udd riktad mot hushållen, barnfamiljerna och löntagarna.”

Devalveringen bekräftar vad vi moderater hävdade i valrörelsen, nämligen att vilken regering som än trädde till efter valet måste begränsa den inhemska efterfrågan. Det hade varit fullt möjligt att gå den väg vi anvisade med fortsatta besparingar inom den offentliga sektorn, lägre skatter och åtgärder för att hålla nere kostnadsökningen i näringslivet. Men socialdemokraterna hade ju lovat att t. o. m. riva upp tidigare fattade besparingsbeslut och öka kostnadsbelastningen på företagen. De valde därför den politiskt feга metoden att genom en devalvering pressa ned köpkraften för särskilt de yrkesverksamma grupperna.

Förutom att dämpa den inhemska efterfrågan är syftet med en devalvering att skapa förutsättningar för ökad export. Men det förutsätter i sin tur en efterfrågan utomlands på våra produkter. Tyvärr råder i vår omvärld vad som börjar likna en regelrätt depression. Världshandeln väntas inte växa alls nästa år. Betecknande är att företrädare för stora svenska exportföretag inte tror på möjligheterna att via prissänkningar uppnå ökad försäljningsvolym.

Om alltså de framtida vinsterna med den devalvering som LO:s sekreterare Rune Molin kallat en chansning är högst osäkra, så kan vi med stor visshet se fram emot dess negativa verkningar. Åtgärden vidtogs i en tid av fallande inflationstakt och sjunkande räntor i vår omvärld. Stora länder som USA, Tyskland och Storbritannien räknar med en prisstegring nästa år på endast 5 % och löneökningar i samma storleksordning. Här i Sverige förutsågs före devalveringen inflationen bli 8–9 %, även om den under 1982 snabba ökningen av penningmängden och uppgången i producentpriserna varslade om att det kunde bli värre. Nu vet vi att prisstegringen nästa år springer upp emot 15 %. Det är högst olyckligt att den mödosamt uppnådda nedpressningen av inflationstakten än en gång överges till förmån för en veritabel prisexplosion. Vi vet av erfarenhet att det är mycket svårare att pressa ner inflationstakten än att lyfta den till ny rekordnivå.

Ett av den socialdemokratiska krisplanens främsta mål anges vara att bekämpa inflationen. Metoden att göra detta med förhöjda prisökningar måste sägas vara ett nytt och originellt grepp. Men det är bara en av många motsägelser i den nya regeringens politik.

Samtidigt som socialdemokraterna bäddar för rekordinflation, inför de prisstopp. Men om det hade varit möjligt att i lag förbjuda prisstegringar,

skulle detta ha gjorts för länge sedan. Bitter erfarenhet har lärt medborgarna att lagstiftning om priskontroll betyder att nu drar det ihop sig till stora prishöjningar.

Ett tecken på att prisstoppet inte är allvarligt menat är att man inget gör för att hålla nere löneutvecklingen. Redan innan förhandlingarna om nästa års avtal har börjat, är lönekostnadshöjningar på inemot 10 % in-tecknade. Efter devalveringen finns ingen hjälp att få från skatteomläggningen. Fördelningsproblemen i avtalsrörelsen växer, när alla löntagargrupper nu kan se fram emot reallönesänkningar.

Men, fru talman, det räcker inte med att den skatteomläggning som skulle ge nästan alla skattesänkningar nu kommer att medföra försämringar för praktiskt taget alla. Devalveringen i förening med det stympade inflations-skyddet i skatteskalen medför att även marginalskattelättnaden uteblir. Därmed kvarstår endast de socialistiska inslagen i skatteupp-görelsen, t. ex. avdragsbegränsningen och den nya löneskatten.

Marginalskattesänkningen urholkas också av att den nya regeringen åter släpper loss den kommunala expansionen. Nya socialistiska majoriteter i kommuner och landsting föreslår nu stora höjningar av utdebiteringen. Aldrig har det av oss moderater förordade komnuala skattetaket saknats mer än nu.

Eftersom syftet med en devalvering är att förbättra näringslivets konkur-renskraft, är det motsägelsefullt att samtidigt höja arbetsgivaravgifterna. Till detta kommer planerna på vad som kallas vinstdelning, dvs. indragning av vinstmedel från särskilt framgångsrika företag. Därmed riktar regeringen det hårdaste slaget mot de företag som har de största förutsättningarna att växa och erbjuda nya jobb.

Upprepade devalveringar, arbetsmarknadspolitiska åtgärdspaket och statligt industristöd lyfter av arbetsmarknadens parter ansvaret för kostnads-utveckling och sysselsättning. Av vad som hittills avslöjats om regeringens ekonomiska politik kan man dra slutsatsen, att budgetunderskottet i år riskerar att växa till 100 miljarder kronor. En sådan utveckling skulle skärpa de finansiella spänningarna i svensk ekonomi. Riksgäldsdirektören, som har ansvaret för den statliga upplåningen utomlands, varnade nyligen för att den svenska kreditvärdigheten närmar sig farozonen. Statens stora upplånings-behov kommer under alla omständigheter att tvinga räntan kvar på en hög nivå, vilket motverkar den uttalade strävan att få till stånd en investerings-uppgång i näringslivet.

Vår handlingsfrihet här hemma kan snabbt beskåras till följd av den ekonomiska oro som råder utomlands. Det tycks som om vi här i Sverige är så upptagna av våra egna problem att vi inte uppmärksammar de stora påfrestningar som det internationella betalningssystemet är utsatt för. Polens skuldsituation får nog bedömas som tämligen hopplös. Mexicos kollaps väcker farhågor om att andra latinamerikanska länder kan följa efter. Den ökade försiktighet som nu naturligen präglar de internationella storbanker-nas handlande kan komma att vålla svårigheter även för Sverige.

Fru talman! Utan tvivel är den ekonomiska utvecklingen i vårt land starkt

beroende av internationella förhållanden. Liksom president Mitterrand i Frankrike fick lära sig att det inte går att driva en ekonomisk-politisk linje på tvärs mot omvärlden, kommer Olof Palme och Kjell-Olof Feldt att tvingas lägga om sin politik. Det blir då nödvändigt att följa våra konkurrentländer i spåren och – i enlighet med vad de tre borgerliga partierna enhälligt uttalade i samband med det förra riksmötets avslutning – prioritera kampen mot inflationen. Det går kanske lättare för regeringen att klara den omställningen om man gör klart för sig, att det inte finns något utbytesförhållande mellan inflation och arbetslöshet. Valet står mellan att övergångsvis tåla en viss arbetslöshet som en bieffekt av kampen mot inflationen eller att med tiden dra på sig massarbetslöshet och andra svåra störningar i det ekonomiska livet som resultat av en accelererande inflation.

Anf. 18 KARIN SÖDER (c):

Fru talman! Den nya socialdemokratiska regeringen spelar ett högt spel. Redan efter en vecka mullrade protesterna från övriga nordiska länder, från EG-länderna, från USA och från Internationella valutafonden, IMF. Sällan har en ny europeisk regering mötts av så snabba och många protester både inom och utom landet. En av de bittraste kritikerna har varit Olof Palmes finländske kollega, socialdemokraten Kalevi Sorsa. Den svenska devalveringen innebar enligt statsminister Sorsa att Finland "grundligt tvingas granska sin ekonomiska politik på nytt". Det är utomordentligt illavarslande att den socialdemokratiska regeringen redan före tillträdet så illa hanterat det mycket värdefulla nordiska samarbetet, som bygger på förtroende och respekt.

För svenska folket kom den socialdemokratiska svångremspolitiken som en stor överraskning. Alla de som hört och sett Olof Palme i valrörelsen tala om "svängrum i stället för svångrem" och trott på honom hade faktiskt väntat sig något helt annat, trots de förklaringar som kommit här tidigare i dag. Budskapet har uppfattats så, att nu skulle konsumtionen öka, barnfamiljer och andra skulle märka att Olof Palmes och socialdemokraternas tal om plånboksfrågorna inte bara var förföriska vallöften utan hade ett reellt innehåll.

Men vad blev det? Svångremmen som Olof Palme talat om byttes inte ut mot svängrum, i varje fall inte för de här grupperna – nej, svångremmen fick nya hål för att drastiskt kunna dras åt. Det är inte att undra på att det har blivit så tyst från många socialdemokrater.

Den ekonomiska politik som mittenregeringen gick till val på var en politik som minskade budgetunderskottet och förbättrade affärerna med omvärlden. Vi talade om *före* valet att vi måste spara. Vi kunde då också redovisa en internationellt sett låg inflationstakt och en arbetslöshet som låg långt under genomsnittet bland industriländerna, även om vi ansåg att den var för hög. Det är därför inget att förvåna sig över att spekulationerna mot den svenska kronan tog fart så snart valresultatet gett besked om en socialdemokratisk valseger.

"Spekulanterna" visste skillnaden mellan en ansvarsfull inflationsbekäm-

pande politik och den socialdemokratiska löftespolitiken. Nu tycks det vara stopp för återhämtningen.

Vad som är ännu värre är att den socialdemokratiska inflationspolitiken leder till ökade klyftor i samhället. Det är alltid de svaga som förlorar på hög inflation.

Center-folkparti-regeringen inriktade målmedvetet åtgärderna på att dämpa inflationen, att stimulera nyföretagsamhet och småföretagande och att spara i de löpande offentliga utgifterna men samtidigt öka de statliga investeringarna – inte minst på kommunikationsområdet. Samtidigt vidgades successivt de arbetsmarknadspolitiska insatserna för att dämpa arbetslösheten och öka antalet sysselsatta. Därför hade vi detta år fler människor i arbete än tidigare, däribland nästan 200 000 fler kvinnor än 1976. Besparingar inom det sociala området kombinerades med åtgärder för att öka grundtryggheten för utsatta grupper. Exempel på sådana åtgärder är de årligen ökade pensionstillskotten, införandet av det särskilda flerbarnsstödet, högstnadsskyddet för dem som ofta är sjuka, reformeringen av vårdbidraget för föräldrar med handikappade barn.

Åtgärderna för att få ner det statliga budgetunderskottet hade hög prioritet, liksom inflationsbekämpningen. Det budgetår vi nu befinner oss i, 1982/83, skulle budgetunderskottet ha varit drygt 18 miljarder större om inga besparingsåtgärder hade vidtagits.

Den socialdemokratiska regeringen har valt andra vägar. Skillnaden består bl. a. i att man försöker lasta över en del av de ekonomiska problemen på omvärlden genom en mycket kraftig nedskrivning av den svenska kronans värde. Man accepterar en väsentligt högre inflation och låter skattetrycket stiga kraftigt genom en kombination av höjd moms, höjda arbetsgivaravgifter, höjda punktskatter, höjd förmögenhetsskatt och i många kommuner höjda kommunalskatter. Man frågar sig verkligen: Vart tog det fagra talet om fördelningspolitik vägen?

Resultatet av dessa åtgärder blir enligt regeringens egna bedömningar en reallönesänkning år 1983 med minst 4 % för svenska folket.

Grunden för den skatteuppgörelse som träffades mellan centerpartiet, folkpartiet och socialdemokraterna under våren 1981, som skulle skapa stabilitet i skattesystemet fram t. o. m. 1985 och förhoppningsvis också därefter samt – vilket var huvudsyftet – aktivt bekämpa inflationen, raseras nu.

Varför har då socialdemokraterna valt en politik präglad av så mycket svångrem, så mycket risker och så mycket chanstagning? Rätt svar kan bara den ge som tagit beslutet. Man frågar sig mot denna bakgrund om socialdemokraterna – ens i valrörelsen – räknade med att genomföra den politik de gick till val på. Det är en fråga som har ställts här tidigare i dag. Socialdemokraternas valrörelse borde bli ett fall för konsumentsombudsmannen.

Misstänksamheten mot den egna politiken måste bero på att en sådan politik har prövats ett år av den franska socialistiska regeringen. Resultatet där är inte upplyftande. Rekordunderskott i utrikeshandeln och en hög

inflation i kombination med en hög arbetslöshet, långt högre än den svenska, avskräcker.

Återstod då en politik som låg nära den avgående center-folkparti-regeringens stabiliseringspolitik. Folk skulle kanske fråga sig om det blev någon skillnad. En sparsamhetsinriktad ekonomisk politik är dessutom, som bekant, inte alltid den för stunden mest populära politiken, även om den är ansvarsfull. Kvar finns då möjligheten att driva en mera chansartad ekonomisk politik. Chansningen ligger i att kunna vältra över kostnadsproblemen på konkurrentländerna och att man trots allt kan begränsa inflationen, så att inte hela devalveringseffekten förtas. Den ligger också i väntan på en internationell konjunkturuppgång, som skulle kunna gynna svensk exportindustri.

Devalveringen kommer för några företag att leda till kraftiga vinster. Detta ger också utrymme för en övervinstdebatt, och därmed förstärks den socialdemokratiska argumentationen för löntagarfonderna. Var detta en bidragande faktor till att man valde en så stor devalvering – större än vad som, efter vad jag har förstått av diskussionen, kunde motiveras av valutamässiga skäl? Utan s. k. övervinster skulle det för socialdemokraterna varit ännu svårare att arbeta vidare med förslag om kollektiva löntagarfonder.

Ytterligare ett inslag i den nya regeringens ekonomiska politik är värd att notera. Regeringen vill satsa på en ökad exploatering av natur- och råvaruresurser. Man tycks inte vara främmande för en exploatering av åtminstone någon av de återstående ännu ej utbyggda älvarna. Man tycks heller inte vara främmande för att, drastiskt uttryckt, kalhugga Sverige ur krisen – att döma av alla uttalanden om ökade pålagor inom skogsbruket som nu aviseras.

Från centerpartiets sida kommer vi också i fortsättningen att utgå ifrån en ekologisk miljösyn, där hänsyn tas både till totalmiljön och till kommande generationers behov. Vi kan inte leva som om vår generation var den sista. Därför krävs en ansvarsfull råvaru- och energipolitik, liksom det krävs en ansvarsfull jordbruks- och skogsbrukspolitik och ett fullföljande av mitten-regeringens politik.

Fru talman! Barnen är vår framtid. Barnen behöver en trygg och stimulerande uppväxt, inte enbart i materiellt hänsende. Därför måste barnen och deras föräldrar få samhällets stöd för att kunna forma sin tillvaro utifrån sina egna unika förutsättningar.

De som i dag har störst anledning att beklaga valresultatet är utan tvivel barnfamiljerna. Den reallönesänkning som socialdemokraterna nu erbjuder svenska folket drabbar främst barnfamiljerna. Med momshöjning och skattehöjningar i flera kommuner och landsting följer i devalveringens spår svåra prövningar för barnfamiljerna.

Under tidigare år, med den icke-socialistiska riksdagsmajoriteten, började det byggas upp en heltäckande familjepolitik och genomfördes flera för barnfamiljerna angelägna reformer. Jag tänker bl. a. på flerbarnstillägget som tillkom under socialdemokratiskt motstånd, och jag tänker på ATP-

rätten för vård av små barn i hemmet, som socialdemokraterna likaså motsatte sig. Detsamma gäller de tre månader med vårdnadsersättning, som införts för att öka valmöjligheterna för småbarnsfamiljerna.

Jag vill nu fråga företrädarna för socialdemokraterna: Kommer den socialistiska riksdagsmajoriteten att riva upp dessa för barnfamiljerna så angelägna reformer?

Beträffande barnomsorgen har socialdemokraterna aviserat förändringar. Jag vill också här fråga företrädarna för regeringen: Kommer ni att ta bort det nya statsbidraget till deltidsförskolan, lekis, som enligt tidigare riksdagsbeslut skall träda i kraft den 1 januari 1983? Kommer man att ta bort statsbidraget till den öppna förskolan? Kommer man att införa en lägre statsbidragsprocent till familjedaghem än till daghem? Och tänker man återinföra de byråkratiska detaljregleringar som styrt och fördyrat utformningen av barnomsorgen men som har tagits bort i den barnomsorgspropotion som riksdagen godkände 1981?

Många barnfamiljer är i dag oroliga inför framtiden. Många kommuner är också oroliga inför vad en socialdemokratisk riksdagsmajoritet skall hitta på. Redan devalvering och momshöjning innebär kostnader som kan äventyra de sociala insatserna.

Från centerpartiets sida kommer vi att noga bevaka barnfamiljernas intresse. Vi kommer att kämpa för en utbyggnad av flerbarnstilläggen – också för studerande ungdomar mellan 16 och 19 år – och vi kommer att kämpa för en utbyggnad av vårdnadsersättningen till alla dem som tar ett ansvar också för att vårda egna barn i hemmet. Det arbetet är ju lika viktigt som det som utförs i daghem och annorstädes där man har hand om barn.

Fru talman! Representanter för den nya regeringen har under de senaste veckorna vidgått att allt inte var så väl beställt i den socialdemokratiska regeringen i början av 1970-talet vad gällde insikten om behovet av att bekämpa narkotika och andra droger. Vi vet alla att det var på det sättet. Släpphäntheten fick katastrofala följder, när man inte i tid såg till att stoppa den knarkvåg som drabbade Sverige. Längre motverkade socialdemokraterna också en meningsfull vårdlagstiftning för missbrukarna.

Med regeringen Fälldin kom vändpunkten. Sedan 1976 har en kraftfull drogpolitik förts i detta land. Genom skärpt lagstiftning, ökad opinionsbildning, ökade resurser till polis och tull, samordnade vårdinsatser, ny vårdlagstiftning och ökade internationella insatser har narkotikabekämpningen getts högsta prioritet. Detta har också, i motsats till vad Ingvar Carlsson sade i går, gett resultat. Vi kan se det i de nya beslag som görs. Vi kan också konstatera att missbruket bland skolungdom är mindre än det var tidigare. Men det återstår mycket att göra.

Därför är det bra att den nya regeringen också har ambitioner på narkotikabekämpningens område.

Jag kan konstatera att den socialdemokratiska regeringen, samtidigt som den i ord antyder ett underkännande av den hittills förda narkotikapolitiken, i handling på så gott som alla punkter i sitt i går presenterade narkotikaprogram tycks tänka sig att fortsätta den av regeringen Fälldin förda politiken.

Socialdemokraterna tycks ha insett att det befästningsverk regeringen Fälldin byggt mot narkotikan måste bestå och byggas vidare på. Jag noterar att socialdemokraterna ämnar bygga med det redan tillblandade murbruket.

Därför vill jag beklaga – efter att ha tagit del av regeringens propositionsförteckning – att någon proposition med förslag till förändrad narkotikalagstiftning inte kommer att presenteras riksdagen i höst. Den tidigare regeringen hade planerat och föreberett en sådan proposition. En sådan reformering är angelägen – framför allt för att bättre komma åt de s. k. spindlarna i narkotikahandlingen, dvs. de som organiserar och främjar narkotikahandeln utan att själva befatta sig med den. Denna lagstiftning krävs nu – den får inte stoppas i någon regeringens skrivbordslåda ens för en kortare tid.

I nära anslutning till narkotikabrottsligheten finns olika former av organiserad ekonomisk brottslighet. Det är viktigt med fortsatta krafttag på detta område. Sedan 1976 har en lång rad insatser gjorts med bl. a. inte mindre än ett trettiotal lagförslag.

Vi kommer från centerpartiet även framgent att aktivt medverka i arbetet på att komma åt och komma till rätta med organiserad ekonomisk brottslighet i dess olika former. Jag vill i det sammanhanget uttrycka min tillfredsställelse över att de nya, skärpta regler som gäller för omprövning av utskänkningstillstånd inom restaurangbranschen, för att ta ett exempel, redan har medverkat till en viss sanering. Jag vill särskilt ge en eloge till länsstyrelsen i Stockholms län, som agerat föredömligt snabbt efter det att de nya reglerna trädde i kraft den 1 juli i år.

Fru talman! Vi har inte rättighet att isolera oss med våra egna problem i en värld som blöder och där fördelningen av jordens samlade tillgångar är mycket orättvis. Vi tillhör den gynnade minoriteten. Vi har därför ett särskilt ansvar att gå i spetsen för arbetet för solidaritet, rättvisa och fred.

Jag vill bara helt kort erinra om den fredsdemonstration som ägde rum i söndags. Den var en uppfordran till alla att kämpa för fred, för nedrustning och mot kärnvapen varhelst de förekommer. Hotet om förintelse måste vändas i respekt för och tro på livet.

Anf. 19 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag om kvällsplenum nu uppsatts.

Anf. 20 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp):

Fru talman! Den här debatten har hittills mest handlat om vad som brukar kallas plånboksfrågor. Debatten och den verklighet den handlar om aktualiserar ett par lätt förbisedda synpunkter.

Den ena är att behandlingen av plånboksfrågorna i hög grad har en moralisk dimension. Den solidaritet från medborgarnas sida som vi politiker måste kunna räkna med när vi tvingas ställa krav på återhållsamhet i ekonomin förutsätter en ärlig redovisning och ett över tiden konsekvent handlande. Det har med förödande tydlighet visats att man inom socialde-

mokratian är benägen att ta lätt på denna nödvändiga förutsättning för medborgarnas solidaritet.

Låt mig ge ett exempel på vad jag syftar på. Olof Palme tillfrågades i ett av radions valprogram om de kristna samfundens och deras församlingars, vilkas ekonomi ju i allt väsentligt bygger på frivilliga gåvor av redan beskattade medel, skall tvingas bidra till de socialistiska löntagarfonderna.

Som svar på den frågan sade sig Olof Palme känna samfundet så väl, att han var övertygad om att man där ville ta sin del av ansvaret för att bygga upp landets ekonomi. För honom var detta tydligen liktydigt med att bidra till löntagarfondernas uppbyggnad.

Jag delar på goda grunder övertygelsen att man kan lita på de ideella folkrörelsernas och de kristna samfundens solidaritet och offervilja. Men varför skulle de ideella folkrörelserna och de kristna samfundet uppfatta det som en naturlig solidaritetshandling att låta sig spännas för den vagn i vilken Olof Palme och Gunnar Nilsson tänker företa resan in i socialismens förlovade land?

Solidariteten med dem som behöver hjälp och stöd finns inom folkrörelserna och samfundet. Man behöver bara titta på deras verksamhet för att få det bekräftat – vare sig behoven gör sig gällande i vårt eget land eller i utvecklingsländerna.

Men det är därmed inte sagt att man är beredd att applådera sådana åtgärder från regeringens sida som är sakligt omotiverade och som med ett penndrag reducerar effekten av de insatser i utvecklingsländerna som man har åtagit sig att svara för.

Kjell-Olof Feldt svarade här i riksdagen i förra veckan på frågan hur man från regeringens sida ser på det problem som den kraftiga devalveringen skapar för den kristna missionen och för alla som svarar för insatser i utvecklingsländerna. Det okänsliga svaret – att den frågan avgörs i det budgetarbete som gäller tiden efter den 1 juli nästa år – vittnar om en oroande brist på förståelse för de sammanhang det här är fråga om.

De frejdiga hänvisningarna till folkrörelsernas och kyrkornas solidaritet ter sig cyniska, om de inte kombineras med åtgärder som undanröjer eller åtminstone dämpar de negativa effekterna av åtgärder som aldrig varit avsedda att förändra förutsättningarna för deras betydelsefulla insatser. Bristande fantasi och förutseende i den statliga planeringen kan inte få ursäktat starkt försämrade arbetsvillkor för idealiteten i vårt samhälle.

Den andra synpunkten som måste få rum i den här debatten är att behovet av ideella insatser nu gör sig gällande med större kraft än på länge. Låt mig också här ta ett exempel.

Den nya inriktning av alkoholpolitiken som riksdagen beslutade 1977 har bevisligen varit till stor nytta. Tidningen *Accent*, organ för IOGT/NTO, skrev i sitt första nummer efter valet bl. a. följande:

”Om man begränsar sig till att granska de borgerliga regeringarnas alkoholpolitik och deras stöd till nykterhetsrörelsen så blir slutfacit ett klart överbetyg. Den som arbetar för att minska alkoholkonsumtionen i samhället måste tveklöst slå fast att talet om förlorade år inte gäller.”

Effekterna av den nya alkoholpolitiken visade sig efter ett par år i en markant förändring av totalkonsumtionen. Under en oroande lång period hade konsumtionen bara ökat, och vi vet numera att en ökning av totalkonsumtionen automatiskt medför en *större* ökning av missbruk och skador orsakade av alkoholbruket. Det var därför något mycket viktigt som *inträffade när den ständigt stigande konsumtionskurvan bröts och vi under ett par år kunde iakttä hur konsumtionen i stället minskade markant kvartal för kvartal.*

Denna glädjande förändring var inte resultatet av någon enstaka åtgärd utan av flera faktorer som drog åt samma håll. Riksdagens beslut, som bl. a. innebar att prisinstrumentet skall användas mer aktivt än tidigare för att minska konsumtionen, utgjorde en viktig faktor. Den kraftfulla uppslutningen från nästan hela Föreningssverige i opinionsbildningen för en annan inställning till alkoholtraditionen än den sedvanliga är den andra faktor som spelat en avgörande roll för att bryta trenden i konsumtionsutvecklingen. Man kan inte överskatta vad det betyder och betyder att det genom åren – särskilt när alkoholtraditionens tryck varit hårt – funnits betydande grupper inom den organiserade nykterhetsrörelsen och de kristna samfundet som både agiterat för och pekat på de obestridliga fördelarna med att säga nej till alkohol.

I det perspektivet är besluten att satsa på de ideella krafterna i kampen mot alkoholen och dess skadeverkningar avgörande. Nu har den positiva konsumtionsutvecklingen avstannat, och statistiken visar på en ny uppgång av alkoholkonsumtionen. Det är därför ytterst angeläget att de krafter som bestämmer utvecklingen drar åt rätt håll – och gör det med tillräcklig styrka.

Det betyder att riksdagen måste förnya och stärka sitt grepp om de alkoholpolitiska frågorna. Inte minst måste prisutvecklingen ske på ett sådant sätt att den verkar konsumtionsdämpande.

Samtidigt måste vi från riksdagens sida se till att insatserna från de nykterhetsfrämjande organisationerna kan fortgå i oförminskad och helst ökad omfattning. Det är i praktiken detsamma som att de ideella krafterna bereds förbättrade arbetsmöjligheter – inte bara genom rimliga ekonomiska villkor utan främst genom ett konsekvent moraliskt stöd. I samma mån som vi konsekvent går in för att bereda idealiteten utrymme i samhällsarbetet främjar vi aktivt en utveckling som också på det ekonomiska planet är till gagn för hela vårt samhälle. Sker inte det, kommer vi att också på detta område få bevittna hur snålheten bedrar visheten.

Ingen förnekar i dag de ekonomiska problemens djup och allvar. Ingen borde heller försöka förringa vad det betyder att medborgarna solidariskt ställer upp för att söka lösa dessa problem. Om vi inte orkar med att locka fram den solidariteten, drabbas i första hand de redan hårt drabbade. Ett särskilt ansvar vilar nu på oss, som har att skapa förutsättningarna – i ekonomiska ramar och i ett gynnsamt opinionsklimat – för insatser från dem som vill bidra till lösningen av den kris vi befinner oss i. Den krisen är inte bara ekonomisk. Det är lika mycket en moralisk kris, och den kan inte lösas

utan en insikt om det moraliska ansvar som vilar på oss – och konsekventa åtgärder i linje med de krav som ställs på oss alla.

Anf. 21 JÖRN SVENSSON (vpk):

Fru talman! Vad som sker i svensk politik just nu kan kanske te sig förvirrande för många. Det har därför sitt intresse att granska sammanhangen.

Man kan börja med frågan: Vad är egentligen en devalvering? En devalvering är det enklaste sättet att under en ekonomisk kris föra över bördor på löntagarna och de arbetslösa.

Men varför devalverar då en arbetarregering?

Låt oss påminna oss historien. Varje gång en arbetarregering har trätt till, har den utsatts för tryck från finanskapitalet. Endera har man sökt jaga bort regeringen, eller också har man sökt tvinga fram en ändring i dess politik. Så skedde med Hermann Müller 1930, med Léon Blum 1937, med Wilson och labourregeringen 1964. Exempler är legio – Allende, Mitterrand, Manley och Vasco Gonçalves. Sverige står nu i tur.

Den moderna kapitalismen befinner sig i kris. Den är därför känslig för alla störningar. Men den är samtidigt mer koncentrerad än förut och dess ledande finanskretsar mer samordnade och mer politiskt medvetna än förr.

En del människor tror att marknadsmekanismerna styr den kapitalistiska ekonomin. Det är en illusion. Ekonomin är mer politisk än ekonomisk. Det internationella finanskapitalet tar ibland en ekonomisk förlust för att kunna göra en politisk vinst.

När regeringen här i Sverige devalverade, var den i ett tvångsläge. Det stod klart att de borgerliga skulle förlora valet i september. Minst tre kvarts år före valet hade ett organiserat utflöde av pengar undergrävt valutan. Det var finanskapitalets varning, dess makt demonstration inför riksdagsvalet. Kapitalutflödet berodde inte på handelsbalansen – exporten gick tvärtom åtminstone efter förhållandena hyfsat. Det berodde inte på räntorna – de var jämförelsevis höga här i landet. Det var fråga om ett politiskt krig, ett krig mot löntagarfondstanken och mot risken för en expansiv, efterfrågefrämjande politik.

Den nya regeringen var tvingad att göra något. Den valde att devalvera. Finanskapitalet hade därmed vunnit en viktig förpostfäktning.

Strax därefter framträdde finansministern i en intervju i den brittiska tidningen Financial Times. Då klarnade fler linjer.

För det första tog finansministern avstånd från Mitterrands politik i Frankrike, som han karakteriserade i, som jag tycker, både negativa och felaktiga termer. Det var en spark åt den socialdemokratiska vänstern, kan man säga.

För det andra angrep han industrisubventionerna. Det var en spark åt de socialdemokrater som velat ha stöd åt stål- och varvsindustrin.

För det tredje avvisade han varje tanke på arbetstidsförkortning. Det var en spark åt de socialdemokratiska kvinnorna.

För det fjärde sade han rent ut, vad som sades med dunkla omskrivningar i

regeringsförklaringen: det ekonomiska programmet skall betalas med sänkt levnadsstandard.

Nr 16

Onsdagen den
27 oktober 1982

Man kan inte precis påstå, att det är något folkligt program.

Man kan säga så här: Den breda basen i socialdemokratien, med sin entusiasm och sina förväntningar, vann valet. Partiets högerflygel är den som under finanskapitalets tryck bestämmer politiken.

*Allmänpolitisk
debatt*

Och inför denna situation har de borgerliga partierna inget vettigt att komma med. De är som tre små mopsar, ängsligt blickande upp på sin husse, finanskapitalet, undrande om de skall skälla eller vifta på svansen. Det vet inte vad de skall göra.

Inte ens bland moderaterna är skadeglädjen riktigt äkta. Devalveringsvinsterna kommer säkert att föra in avsevärda extrabelopp i de moderata valkassorna. Finans- och industrikapitalet vet å andra sidan, att bara en socialdemokratisk regering har ett sådant förtroende ute på arbetsplatserna att den kan förmå de fackliga ledarna att inför lönerörelsen självmant dra på sig strypkopplet. Ur kapitalets synvinkel är Ulf Adelsohn för dagen ingen särskilt användbar person.

Var i detta säregna spel befinner sig då vänsterpartiet kommunisterna?

Vi vet vad sex års borgerligt styre har vållat Sveriges arbetare. Det läget får inte uppstå igen. Av grundläggande politisk betydelse för oss är, att vi är en del av den starka gemensamma arbetarmajoritet som framgick i valet.

Därför säger vi till det socialdemokratiska partiet: Vi vet att ni är under tryck. Vi vet att er situation inte är lätt. Vi tänker inte utnyttja den för att hugga er i ryggen. Vi är inte ute för att kapa åt oss missnöjesröster med hjälp av någon allmänt lättvindig överbudspolitik.

Men vi tycker å andra sidan att det är vår skyldighet att stillsamt varna för den väg ni förefaller ha slagit in på. Den vägen är dock en annan än den som människorna i era egna led väntade på. Den skiljer sig alltför grovt från klassiska linjer och värderingar i svensk arbetarrörelse.

Det är för tunga bördor för arbetarna som signaleras. Det är för stora lättnader åt folk med hög marginals katt. Det är för stora vinster åt dem som har stora tillgångar i främmande valutor. Och om ni ovanpå alla andra bördor lägger en höjning av mervärdeskatten på mat, kläder och andra nödvändighetsvaror – då skall ni veta att ett sådant förslag kommer att röstas ner. Vi försöker inte alls göra er tillvaro svårare. Men vi har löften till dem som har röstat på oss i valet som vi inte kan kasta i papperskorgen. På den punkten måste man hitta en annan kombination för de statsinkomster man eftersträvar. Det bör inte vara svårt, med tanke på vilka grupper som har tjänat på devalvering och höga räntor. Det är bättre, tycker vi, att vi talar rakt och öppet om detta än att vi för nervkrig och utpressning. Sådana tricks biter f. ö. knappast på oss.

Än mer allvarlig än fördelningspolitiken är kanske åtgärdernas allmänna verkan, dvs. verkan på konjunktur och arbetslöshet.

Ni vet på regeringssidan förmodligen själva, att devalveringen inte kan väntas få nämnvärda effekter på exporten. Devalveringen var ju en tvångsåtgärd för att avvärja kapitalutflödet – ingenting annat. Några större

verkningar på export och sysselsättning är inte att vänta nu, mitt i en världsdepression som tycks bli djupare.

Att tro på en exportledd konjunktur menar vi i hög grad är illusioner. Och att söka gynna en sådan genom att minska köpkraften hos löntagarna och de arbetslösa, det innebär faror. Det drabbar hemmamarknaden och dem som arbetar för den.

Det är klart att man i dag inte kan föra samma typ av efterfrågestimulerande politik som i 1930-talets depression. Dagens kriskapitalism har en annan struktur än då. Och de maktpolitiska förutsättningarna för att driva en offensiv lönepolitik är knappast heller särskilt goda, som var och en inser. Men det finns å andra sidan vissa vägar att stärka den inhemska efterfrågan som är mer riktade och mindre generella. Det finns också möjligheter att sänka kostnader som samtidigt innebär att man bekämpar sociala orättvisor.

En sådan effekt får man t. ex. om man avstår från en allmän momshöjning och i stället beskattar värdestegringar, spekulation och andra arbetsfria inkomster.

En sådan effekt får man också om man äntligen angriper problemet med de orimliga och hastigt stigande hyrorna. En bostadsfinansiering t. ex. som bryts ut ur det kommersiella kreditväsendet eller en allmän avskrivning av delar av kapitalskulden på boendet skulle vara åtgärder som bidrog till detta.

Nu när pengarna som följd av devalveringen uppenbarligen åter flödar in, borde det också vara möjligt att sänka räntorna, så som sker i en del av omvärlden. Och det skulle minska både levnadskostnaderna och industrins kostnader. Och det skulle dämpa inflationen.

Vi tror också att regeringen måste inse den inhemska marknadens betydelse som grundval för ett ökat antal arbeten i framtiden. Den offentliga sektorn är en viktig del av den marknaden. Utbyggnad och modernisering på den sidan utgör underlag för fler arbeten i befintliga och framtida färdigvaru- och utrustningsindustrier.

Vi bedömer det också som en illusion att vänta på att den privata industrin skall börja investera. Den kommer inte att starta någon förnyelse av svensk produktion. Kapitalismen i Sverige har av allt att döma passerat det stadium när den växer här hemma. När den växer, växer den i utlandet. Den bygger alltmer av sin verksamhet på intäkter från utlandsinvesteringar. Den har blivit multinationell.

En industriell förnyelse i Sverige måste därför väsentligen ske i samhällelig regi. En gradvis, medveten utveckling bort från den exploaterande, tunga och alltför energikrävande industristrukturen kan ske bara i det offentliga ägandets form och under medverkan av fackföreningsrörelsen. Arbetarrörelsen kan inte längre basera sin politik på privatkapitalismens grund. Den grunden har i dag blivit till lösan sand.

Därmed är vi framme vid den allvarligaste frågan i sammanhanget, den som rör arbetarrörelsens vägval för framtiden.

Devalveringen har visat på landets oerhörda beroende av den multinatio-

nella finanskapitalismen.

Om man fortsätter på den vägen, om man förlitar sig på privatkapitalet, om man satsar på en exportledd konjunktur, om man böjer sig för finansinstitutens påtryckningar, då uppger man till sist varje chans till en nationellt självständig politik, till en politik för samhällsförändring i arbetarrörelsens anda. Då blir man tvungen att underkasta sig "multinationernas" teknik, deras krispolitik, deras samhällsvärderingar.

Det finns en annan väg. Det finns en väg, som stärker den inhemska marknaden och efterfrågan, som skapar ett utrymme till försvar av en nationellt självständig ekonomisk politik, en väg som ensam kan leda till en minskning av arbetslösheten, en väg som försvarar möjligheterna till en teknologi av humanistisk inriktning i arbetets, inte kapitalets, intresse.

I dag, lika väl som för hundra år sedan, lever i den svenska arbetarrörelsen föreställningen om ett helt nytt samhälle, ett samhälle där man har sprängt de borgerliga banden. Det är den föreställningen som skapar sammanhållningen och förhoppningarna i rörelsen. Det är den som får de vanliga, enkla socialdemokraterna att visa ett ibland nästan gudomligt tålamod med sina ledares manövrer. Om den nya regeringen fortsätter att underkasta sig följderna av en multinationalisering och ökat beroende av det internationella finanskapitalet, måste de till sist uppge hela den föreställningen.

Och det blir vår sista varning till socialdemokratins ledning i detta sammanhang: Var inte så cyniska eller så pragmatiska, att ni berövar människorna i arbetarrörelsens ledningen för denna deras dröm om en socialism i frihet, för gör ni det kommer ni att framkalla en besvikelse och en passivitet som aldrig förr i arbetarrörelsens växlingsrika historia. Och genom den bräsch som därmed skapas i klassförsvaret, kommer en alltmer fascistiskt anstucken höger, gödd av den djupande kapitalistiska krisen, att kunna storma fram.

Därför säger vi: Var rädd om arbetarrörelsens historiska idé om det nya samhället. Spela inte med den, sälj inte ut den. Den har varit den stora styrkekällan. Och den har aldrig behövts bättre än i dag.

Anf. 22 Ekonomi- och budgetministern KJELL-OLOF FELDT:

Fru talman! Den svenska ekonomin befinner sig sedan flera år tillbaka i en djupgående obalans. Symtomen är många och välbekanta.

Arbetslösheten stiger snabbt. I september, då den socialdemokratiska regeringen trädde till, gick 176 000 människor utan arbete. Det är en ökning med över 50 % på ett år, och det är den högsta månadssiffra som har noterats på mer än 25 år.

Vår internationella skuldsättning har ökat drastiskt under det senaste året. Bara under 1981 ökade Sveriges nettoskuld till utlandet med hela 32,5 miljarder kronor.

Också framtidsutsiktterna har blivit allt dysterare. De optimistiska förutsägelser som gjordes för ett år sedan om förbättrad konkurrenskraft och minskande underskott sprack en efter en under våren och sommaren. Vid regeringsskiftet tydde alla tecken på att underskottet i utrikeshandeln skulle

försämras påtagligt, utslagningen av industriproduktion och industrisysselsättning fortsätta och investeringarna falla kraftigt.

Industrisektorns konkurrenskraft och produktionsförmåga har således stadigt försämrats – trots de tidigare borgerliga regeringarnas bedyranden om hur viktigt det var att förstärka den. Grunden för vårt välstånd, för sysselsättningen och för en samhällsutveckling präglad av solidaritet och socialt samförstånd har därmed också urholkats.

Riskerna med denna utveckling insågs i det krisprogram som vi kallade Framtid för Sverige. Det antogs på den socialdemokratiska partikongressen 1981 och utgör grunden för den krisplan som regeringen nu arbetar efter. I krisprogrammet ställdes följaktligen industrins konkurrenskraft i centrum.

Där betonade vi att den enda möjligheten att få industrins hjul att börja rulla, att få fart på industriinvesteringarna och sysselsättningen, är att pressa ned vårt kostnadsläge gentemot omvärlden. Det skulle ge Sverige en bättre konkurrenskraft och industrin den nödvändiga stimulansen till ökad produktion.

I Framtid för Sverige betonades att *huvudsyftet* med den föreslagna inriktningen av den ekonomiska politiken är "att skapa den nödvändiga stimulansen för svensk industri i första hand genom att svenska varor och tjänster efterfrågas i stället för utländska". Det avsåg både en expansion av svenska varor på exportmarknaderna och en undanträngning av import på vår egen hemmamarknad. "Skälet", sades det i krisprogrammet, "till att politiken i första hand måste inriktas på att åstadkomma en expansion av detta slag är enkelt och uppenbart – underskottet i utrikesbetalningarna måste minskas så fort som möjligt." Huvudmedlet för att uppnå det målet var, angav krisprogrammet, "ett gynnsammare kostnadsläge" och "en lägre ökning av kostnader och priser än vår omvärld".

I programmet angavs således kostnadsnedpressning som det avgörande instrumentet för att vrida efterfrågan mot svenska produkter och därigenom rätta till balansbristerna i vår ekonomi.

Det ekonomiska läget är emellertid, som jag redan antytt, i dag på punkt efter punkt betydligt sämre än när krisprogrammet skrevs på våren 1981. Den kostnadsanpassning som krävs för att rätta till balansbristerna har alltså blivit allt större.

Sålunda uppvisar bytesbalansen trots fjolårets devalvering och trots den mycket svaga inhemska konjunkturen – som ju minskar importen – ett i stort sett oförändrat underskott i storleksordningen 3 % av vår bruttonationalprodukt.

Samtidigt har investeringarna fallit. I början av 1970-talet avsatte folkhushållet upp till 24 % av våra samlade resurser till investeringar. 1981 hade den siffran fallit till knappt 19 %. Industrins investeringar har sjunkit ännu mer. Enligt den senaste investeringsenkäten, som utfördes i augusti, planerar industriföretagen en 15-procentig neddragning av investeringsverksamheten under 1983. Om de planerna skulle verkställas, skulle de betyda en sammanlagd investeringsnedgång med 33 % under de tre åren 1981, 1982 och

1983 och en minskning med inte mindre än 46 % jämfört med 1975 års nivå, dvs. nästan en halvering. Det skulle innebära att industrins investeringar sjönk tillbaka ända till 1961 års nivå, och att tillbakagången alltför väl skulle komma att överensstämma med det "katastrofalternativ" som Långtidsutredningen från 1980 målade upp som en hotbild som till varje pris, sade man, måste undvikas.

Kombinationen av starkt stigande utlandsupplåning och skarpt fallande investeringar är helt enkelt ohållbar. Utlandslån är i och för sig inte något farligt, som vi många gånger har betonat, under förutsättning att de används till att bygga upp ett realkapital som ger en avkastning som täcker lånekostnaden. Men den utlandsupplåning som Sverige har sysslat med de senaste fem sex åren har använts till att betala en kraftig ökning av konsumtionsandelen i vår ekonomi och en allt mindre del har använts till att bygga för framtiden. Det här innebär att vår förmåga att betala tillbaka dessa lån minskar, allteftersom vår industriella bas försvagas. Därmed intecknas utrymmet för framtida välfärd av den nuvarande utlandsupplåningen och det sätt som den används på.

Ett annat faktum är att inget annat jämförbart industriland under de senaste åren har uppvisat en lika svag industriell utveckling som Sverige. Industriproduktionen ligger f. n. på 1972 års nivå och fortsätter att sjunka. Samtidigt har industriproduktionen i vår omvärld ökat med ungefär 25 % under den här perioden.

Under samma tid har vi kraftigt förlorat mark på de internationella marknaderna. Hela gruppen industriländer har i och för sig förlorat marknadsandelar. Det beror dels på att oljeexporten har utökat sin andel mycket starkt, dels på att vissa nya industriländer under senare år har stigit fram. Men den svenska kräftgången har varit extrem, och det visas av följande siffror. Medan industriländerna tillsammans i fjol hade en marknadsandel som låg på 85 % av 1970 års nivå var den svenska andelen bara 65 %. Vi har alltså – räknat i värde – tappat 35 % av vår utlandsmarknad. Mäter man andelarna i volym – dvs. rensar bort effekterna av bl. a. de stora oljeprisökningarna – blir skillnaden än mer markant. Sverige ligger då på 74 % av 1970 års nivå, medan industriländerna i genomsnitt har ökat sin andel av världshandeln med ca 10 %.

Jag nämner de här siffrorna med adress till dem både i vårt land och i andra länder som hävdar att Sverige skulle ha en så god ekonomisk ställning jämfört med andra länder att vi skulle vara förhindrade att vidta ekonomisk-politiska åtgärder för att vända den här utvecklingen. Sanningen är, fru talman, att inget industriland har misslyckats så rejält med sin industriella utveckling som Sverige under andra hälften av 1970-talet.

Lägger vi till detta problemen med de ruinerade statsfinanserna, får vi bilden av en ekonomi med utomordentligt djupa och långtgående balansbrister och strukturproblem. Ute i världen har man nu i flera år med stark skepsis sett på den här utvecklingen och de borgerliga regeringarnas misslyckade försök att vända den. Vi har nu hört vid upprepade tillfällen både från våra grannländer – inte minst landet i väster, som har blivit så rikt

på olja – och från de internationella organisationerna, OECD och Internationella valutafonden, att Sverige måste göra något åt sitt läge, måste minska sitt underskott i bytesbalansen. Man har anklagat oss för att vi tar i anspråk knappa kapitalresurser ute i världen, som fattigare länder borde få använda. Vi borde stärka vår industri, så att vi inte behöver subventionera den med tiotals miljarder kronor varje år. Det har våra grannar och de internationella organisationerna talat om för oss.

Det som kan diskuteras i Sverige i dag är inte om vi skall stärka industrin och förbättra konkurrenskraften utan hur det skall ske och i vilken takt. De borgerliga regeringar som vi har haft har som sin huvudmetod att försöka lösa de här problemen valt att strama åt den inhemska efterfrågan. I debatten i dag har man gjort indignerade angrepp på socialdemokratin för det man kallar inflationspolitik. Men själv arbetade man med inflationen som det främsta medlet att minska köpkraften. Man åstadkom 76 % inflation på sex år. Under två av dessa år var inflationen nästan 15 % per år. Det ledde till att kronans värde halverades på sex år.

Men man siktade längre. Det gällde inte bara köpkraften. Arbetslösheten skulle också drivas upp, så att löntagarna blev mjuka i sina krav. Det skulle – så var strategin – pressa ned reallönerna och öka lönsamheten. Och med större vinster skulle investeringarna börja öka igen och därmed processen ta fart.

Man lyckades över måttan med att sänka reallönerna – det blev 12 % på de här åren. Men det blev ingen ökning av investeringarna – det blev en katastrofal nedgång. Och det blev ingen ökning av sysselsättningen. Arbetslösheten har mer än fördubblats. Det berodde på att det bara blev åtstramning – det blev ingen stimulans, ingen medveten offensiv för att styra resurserna och kapitalet till produktiva investeringar och ökad sysselsättning.

Det här förvärrades av att åtstramningspolitiken också misslyckades med att hålla budgetunderskottet under kontroll. Jag vet inte hur många sparplaner riksdagen har mottagit under de borgerliga åren. Men resultatet är att budgetunderskottet har elvadubblats – det har ökat från 7 till 77 miljarder.

Detta har haft effekter, inte bara på sysselsättningen och välfärden. De stora, permanenta och växande underskotten i statsbudget och bytesbalans har försvagat den svenska kronans ställning. Under de borgerliga åren vacklade kronan upprepade gånger på randen till valutakriser. Ett mycket åskådligt exempel på detta fick vi när Gösta Bohman i januari 1981 lade fram sin, som jag får anta, sista finansplan. Den ledde omedelbart till en förtroendekris för kronan och till ett massivt valutautflöde. Det tvingade riksbanken till en dramatisk räntehöjning, och det bidrog utan tvivel till den devalvering som kom som ett brev på posten ett halvår senare.

Men devalveringen från september 1981 visade sig vara otillräcklig för att staga upp kronan. Redan någon månad efter devalveringen – i november i fjol – satte valutautflödet i gång på nytt. Med några få undantag har det därefter legat på ungefär 2 miljarder i månaden.

Under sommaren förvärrades läget kraftigt. I augusti uppvisade handelsbalansen ett underskott på 3,9 miljarder kronor. Det är ett av de största underskott som någonsin har redovisats. Man behöver ha bara en mycket begränsad fantasi för att förstå varför spekulativen mot den svenska kronan sköt ny fart i september. De internationella marknaderna, bankerna och företagen, räknade uppenbarligen med att en ny regering skulle kunna skriva ned kronan, kanske tvingas att göra det, och man vidtog sina mått och steg för att tjäna pengar på en sådan nedskrivning.

Under september steg valutautflödet till nära 3 miljarder, för att under den första veckan i oktober nå nästan svindlande höjder. Under veckan 1-7 oktober rann över 2,5 miljarder ut ur landet.

I det läget stod den tillträdande regeringen inför bara två alternativ. Enligt det ena kunde vi ha försökt stoppa anfallet mot kronan med räntehöjningar och kreditåtstramning. De åtgärderna hade behövt vara utomordentligt långtgående för att i rådande läge kunna återupprätta förtroendet för den svårt skamfilade svenska kronan. Det hade då betytt en massiv utslagning inom industrin och ännu fler arbetslösa.

Det andra alternativet var att skriva ned kronans värde, dvs. att devalvera. För att en devalvering skulle bli trovärdig efter fyra devalveringar på lika många år och en gång för alla göra slut på de senaste årens återkommande valutakriser måste den ges en sådan storlek att man insåg att det var den sista devalvering som denna regering skulle genomföra genom att den bidrog till att lösa de långsiktiga konkurrens- och strukturproblem som har orsakat underskott och valutakriser. Den senaste devalveringen på 10 % var uppenbarligen otillräcklig för att uppnå något av dessa syften. Efter konsultationer med berörda parter, bl. a. övriga nordiska länder, skrev vi alltså ner kronans värde med 16 % den 8 oktober.

Om devalveringen kan genomföras framgångsrikt blir det möjligt att få till stånd ett avgörande brott med de nedåtgående trenderna för produktion, sysselsättning och investeringar. Den ökade konkurrenskraften gör det möjligt att genomföra den strategi som mejslades fram i krisprogrammet Framtid för Sverige. Även om tillväxten i världshandeln blir ytterligt svag, kan den totala efterfrågan öka som riktas mot svensk produktion. Efter någon tid kan det vara möjligt att vända nedgången i sysselsättningen inom industrin. Genom den ökade industriproduktionen skapas resurser för en fortsatt ökning av sysselsättningen inom den privata och den offentliga tjänstesektorn. Får vi en ökad industriproduktion skapas också förutsättningar för en återhämtning av investeringarna, och vi får utrymme för den strukturomvandling av näringslivet i riktning mot långsiktigt lönsamma verksamheter som är nödvändig. Möjligheter öppnas också att inom rimlig tid avskaffa underskottet i utrikesaffärerna och börja avveckla den utlandsskuld som annars kommer att bli en mycket tung börda för framtida generationer.

Detta är, som redan har noterats i debatten, en kraftfull omläggning av den ekonomiska politiken. Den är, det skall erkännas, förknippad med vissa risker. Det är viktigt att vi är medvetna om dessa och att vi identifierar och

Onsdagen den
27 oktober 1982

*Allmänpolitisk
debatt*

pekar ut dem, så att vi gemensamt kan undvika dem.

Den vanligaste orsaken till att devalveringar misslyckas är att de inte åtföljs av en ekonomisk politik i övrigt som förmår befästa den förstärkning av konkurrenskraften som man uppnår. Det beror i allmänhet på att devalveringen inte är en del av ett helhetsprogram. Den devalvering som den socialdemokratiska regeringen har genomfört är emellertid en del av en övergripande krisplan, som Olof Palme redovisade i sitt anförande.

Jag skall här ta upp en fråga som har ägnats stort utrymme i inlägg från oppositionsbänkarna. Och det är en central fråga, nämligen hur devalveringens inflationseffekt så snabbt som möjligt skall avlösas av en stabilisering av priserna. Målet måste givetvis vara att i framtiden begränsa kostnads- och prisstegringarna i Sverige till högst den nivå som råder i våra viktigaste konkurrentländer.

Men först några ord om devalveringens effekter på priserna och på reallönerna. De har nämligen givits mycket fantasifulla beskrivningar av oppositionen i den här debatten. Det blir rekordinflation, sade Ulf Adelson. Och Thorbjörn Fälldin talade om reallönesänkningar på 6–7 %.

Det blir ingen rekordinflation nästa år. Under förutsättning av en återhållsam lönerörelse – och vi har grundad anledning att tro att lönerörelsen blir återhållsam – kommer prisstegringen att ligga klart under de borgerliga rekordåren, då man var i närheten av 14–15 %. Den samlade effekten av devalveringen blir en prisstegring på drygt 4,5 %, utspridd över fem kvartal.

Nedgången av reallönerna blir inte 6–7 %, som Thorbjörn Fälldin påstod. Den kommer att ligga kring 4 %. Men det är inte detsamma som en nedgång i löntagarnas och hushållens köpkraft och levnadsstandard. Regeringen kommer att föreslå åtgärder för att förstärka köpkraften och motverka nedgången i levnadsstandarden med särskild inriktning på dem som bäst behöver det.

Men när den här engångsanpassningen av kostnader och reallöner har skett, måste alla krafter inriktas på att behålla förbättringen av konkurrenskraften genom att från 1984 och framåt hålla nere kostnads- och prisutvecklingen. Sådana åtgärder skall vidtas redan nästa år för att hålla tillbaka löneglidningen och styra vinsterna bort från spekulation och till produktiva investeringar. Lyckas vi med detta, öppnas möjligheten att från 1984 fortsätta med en låg ökning av de inhemska kostnaderna. Utvecklingen kan förstärkas genom en aktiv valutakurspolitik, där en låg inhemska kostnadsstegring kan ges stöd genom en uppskrivning, revalvering, av kronan.

Låt mig här avskaffa en myt, som nu sprids av de borgerliga partierna och deras pressorgan. Man säger att socialdemokraternas program från 1981 skulle ha utlovat en revalvering av den svenska valutan såsom den första åtgärden. Det är ett fall av sällsynt dålig innantilläsning. Som jag redovisade inledningsvis slog vi i vårt krisprogram gång på gång fast att den svenska industrins konkurrenskraft var för dålig och att den först måste kraftigt förbättras innan krispolitikens övriga led kunde fullföljas. Först när den

svenska kronan gjorts stark igen, förklarade vi i krisprogrammet, kunde en revalveringspolitik börja drivas för att hålla nere prisstegringarna och dämpa den internationella inflationens effekter på våra inhemska priser.

Det är precis denna strategi som vi nu har inlett. Men en framgångsrik antiinflationspolitik ställer också krav på en stram inhemsk efterfrågepolitik och framför allt på att den statliga budgeten saneras. Här har vi en enormt svår uppgift framför oss efter sex borgerliga år.

Årets budgetprövning kommer att ske med utomordentlig stramhet. Vi kommer att ställa hårda krav på rationalisering och effektivisering av statlig och statsunderstödd verksamhet. Vissa anslag kan komma att frysas, och de utgifter som anses möjliga att undvara kommer att avvecklas. Inte minst bör det senare gälla vissa former av företagsstöd. Vidare kommer statens inkomster att förstärkas, bl. a. genom redan aviserade skattehöjningar.

Kraftfulla åtgärder kommer också att vidtas för att öka landets produktionskapacitet inom energi- och skogssektorerna. Men satsningarna på energiområdet är bara ett inslag i ett omfattande investeringsprogram, som regeringen avser att lansera för att påskynda den industriella tillväxten. Ingen bör emellertid av detta förledas att tro att de offentliga medlen kommer att slussas i väg till en rad förlustföretag. Tvärtom kommer investeringsprogrammet och stödet till det privata näringslivet att inriktas dels på sådana investeringar i infrastruktur – transporter, kommunikationer, anläggningar etc. – som sänker kostnaderna och ökar konkurrenskraften för näringslivet, dels på sådan industriell verksamhet som har förutsättningar att klara sig i den hårda internationella konkurrensen.

Den Åslingska akutmottagningen har alltså stängts. Jag kan försäkra att jag inte kommer att öppna någon ny, vilket antydde tidigare i dag. Devalveringen, menar vi, har skapat förutsättningar för att näringslivet på egna ben skall kunna ta sig ur de rådande svårigheterna. Regeringen kommer därför att motsätta sig en utveckling, som innebär att vi skulle bli beroende av ett enbart med statssubventioner vidmakthållet näringsliv. Den utvecklingen har hotat oss länge nog.

För att sammanfatta: Regeringens ekonomisk-politiska strategi är att satsa på produktion och sysselsättning. Vi avsätter stora resurser för att stimulera den inhemska industriproduktionen. Samtidigt strävar vi efter att så rättvist som möjligt fördela de bördor i form av sänkt privat konsumtion som detta i inledningskedet måste medföra.

Onekligen är det fråga om en – åtminstone till en början – kärv politik. Men det är en ofrånkomlig kärvhet, och den lägger grunden för en framtida återhämtning. Det närmaste året kommer att bli besvärligt. Reallönerna kommer att sjunka. Det kommer att dröja över vintern innan sysselsättningen kan börja vända uppåt igen. Utlandsupplåningen kommer att fortsätta att öka ännu något år. Men klarar vi att under 1983 genomföra krisplanens första och avgörande fas, borde vi kunna se en vändpunkt under 1984 och därefter – under förutsättning att inte hela världsekonomin går in i en djup depression – en gradvis uppgång under 1985 vad gäller produktion, sysselsättning och investeringar.

Mot den här bakgrunden är vi optimistiska. Vi tror att det skall vara möjligt att samla det svenska folket till strid för sysselsättningen och framtiden. Det är en stor glädje för oss att de reaktioner som regeringens krisplan har mött från löntagarna och från näringslivet också tyder på att det kommer att ske.

De borgerliga partierna har i den här debatten levererat en närmast rasande kritik mot regeringen. Av skäl som de själva bäst känner till tycks de vilja helt ställa sig vid sidan av den samling som borde kunna uppnås.

Kritiken är inte bara rasande, den är också osammanhängande. Å ena sidan säger man att vi socialdemokrater avviker från den expansiva linje vi drev i valrörelsen. Å andra sidan säger man att devalveringen kommer att misslyckas därför att vi kommer att driva en alltför expansiv politik.

Den enkla sanningen är att en stram politik mot konsumtion kan förenas med en klar stimulans av produktion, sysselsättning och investeringar. Den sanningen gick aldrig upp för de borgerliga partierna när de hade makten. Det är lika beklagligt, fast mindre förödande för landet, att de inte inser det nu heller, när de har hamnat i opposition.

Fru talman! Det är svårt att undvika intrycket att vad alla våra kritiker i själva verket begråter i dag är sin egen oförmåga att ta de samlande krafttag som det ekonomiska krisläget nu så länge har krävt.

Oavsett motiven till den här kritiken gäller fortfarande erbjudandet om den utsträckta handen för att uppnå en nationell samling för en offensiv krispolitik. Vi är övertygade om att det bäst skulle gagna vårt land och dess medborgare. Det finns nu goda förutsättningar för att vi skall kunna vända utvecklingen och arbeta vårt land ut ur krisen. Låt oss inte försitta den chansen!

Anf. 23 OLA ULLSTEN (fp) replik:

Fru talman! Kjell-Olof Feldt sade det själv: Omvärlden måste ha räknat med att den nya regeringen skulle kunna komma att devalvera. Vad är det då som imponerar resp. avskräcker omvärlden, när man gör sådana bedömningar?

Det är alldeles uppenbart att man vill att ett land som har ett långvarigt underskott i bytesbalansen och andra balansproblem skall föra en politik som begränsar de offentliga utgifterna. Det var den politiken mittenregeringen förde.

Man vill att det landet skall undvika skattehöjningar. Vi planerade inga skattehöjningar.

Man vill att det landet skall satsa på att stärka industrins konkurrenskraft. Vi hade återfört kostnadsläget i den svenska industrin till vad det var i början av 1970-talet, efter stor möda och under intensivt motstånd från Kjell-Olof Feldt och socialdemokrater i övrigt.

Man vill att det landet skall försöka vårda sitt penningvärde. Vi hade under de två år som föregick valet halverat inflationen.

Vad är det som kännetecknar en politik som skulle sakna omvärldens förtroende och leda till den spekulation mot kronan som vi nu kom att

uppleva? Jo, det är ett land som planerar eller redan för en politik som går ut på att i stället för att begränsa de offentliga utgifterna, när underskotten är stora, satsa på att öka dem. Det är en politik som innebär att man, när det är ont om utrymme för att finansiera underskott, ökar skatterna – inte för att finansiera underskottet dock, utan för att finansiera nya utgifter. Det är ett land som trots stor utlandsskuld inte målmedvetet går in för att minska utlandsskulden utan för att öka den och som på grund av de här inslagen i den ekonomiska politiken inte kan göra trovärdigt för omvärlden att man har några möjligheter att förbättra den egna industrins konkurrenskraft.

Ni hade i det ekonomiska krisprogram som Kjell-Olof Feldt refererade till en bra och riktig analys. Där fanns nästan ingenting som vi inte kunde skriva under. Men ni saknade medel i den ekonomiska politik ni redovisade före valet att nå de slutsatser som analysen borde leda till.

Nu kan ni säga att ni inte hade något val i den situation som uppstod. Jag tror att det är sanningsenligare att säga att ni redan hade valt före valet. Ni hade valt att satsa på devalvering och inflation. Men tro mig, fru talman: Det går inte att få fart på Sverige och skapa sysselsättning, om man inte får stopp på inflationen. Och det får man inte med den socialdemokratiska politik som nu har aviserats.

Anf. 24 LARS TOBISSON (m) replik:

Fru talman! Det var ett egendomligt anförande den nyblivne ekonomi- och budgetministern höll här i kammaren. Där fanns mycket tal om vad som har varit men ingenting om hur regeringen nu konkret tänker gå till väga för att lösa Sveriges problem. Vad som utlovades var – och det var ord som upprepades många gånger – offensiva och kraftfulla satsningar. Men var då? Och hur? Där väntar vi fortfarande på besked.

Vad vi fick höra var mest målsättningar, hämtade ur det nu rätt gamla krisprogrammet. En sådan målsättning som Kjell-Olof Feldt angav var att man siktar till en lägre ökning av kostnader och priser än i vår omvärld. Men är det då inte, Kjell-Olof Feldt, en konstig omväg att tillgripa devalvering? Vad priserna beträffar kan de ju inte gå annat än uppåt.

Nu säger Kjell-Olof Feldt att det inte blir så farligt med det och försöker hålla nere förväntningarna. Jag hoppas att prisutvecklingen kan räddas, men jag vill påminna om att redan innan allt detta inträffade hade den förutvarande regeringen släppt i väg penningmängden och släppt upp stegringen av producentpriserna på ett sådant sätt att man ändå hade anledning att räkna med betydligt högre inflationstakt i Sverige än i omvärlden. Nu kommer alltså denna devalvering ovanpå det.

Industrins kostnader hade man ju kunnat hålla nere genom att minska offentliga utgifter och sänka pålagorna på företagen. Det var den väg vi moderater förordade. Det är den man nu följer i andra länder där man har hamnat i samma krisläge som Sverige – ta Holland, ta Danmark – och på den vägen har man också lyckats återvinna förtroende för sin politik och för sin valutas värde; det har inträffat i båda dessa länder.

Jag skall snabbt sammanfatta de fel jag ser i denna politik, som den nu

avtecknar sig. Man satsar på kraftiga skattehöjningar. Det ger inga statsintäkter men driver på inflationen. Man satsar på våldsamma ökningar av offentliga utgifter. Det driver också på prisstegringen via budgetunderskottet. Har jag rätt, Kjell-Olof Feldt, när jag säger att detta under innevarande år kommer att närma sig 100 miljarder? Det är i så fall ett nytt rekord som sätts genom en socialdemokratisk politik.

Slutligen: Vad man gör är att man omfördelar från yrkesverksamma till ej yrkesaktiva grupper. Det kan inte vara en riktig metod att bädda för avtalsrörelsen genom att dra åt svångremmen enbart för det arbetande folket.

Anf. 25 KARIN SÖDER (c) replik:

Fru talman! Efter att ha hört statsrådet Feldts tal kan man konstatera att mycket av den mytbildning som socialdemokraterna gjorde sig kända för i valrörelsen fortsätter. Också en del av de skamgrepp som de då tog till kom till uttryck i anförandet. Det är beklagligt att så är fallet.

Jag tänker på sådana påståenden som att den förra regeringen skulle ha haft en medveten strategi för att driva upp arbetslösheten och därmed göra löntagarna mjuka och pressa ner lönerna. Det är ett skamgrepp och en oförskämdhet emot kolleger i politiken att uttrycka sig på det sättet. Jag kan försäkra att den tidigare mittenregeringen gjorde sitt allra yttersta för att hålla arbetslösheten nere. Vi lever inte isolerade – och det vet Kjell-Olof Feldt givetvis lika bra som alla andra – utan vi lever i en värld med ekonomiska problem.

Ett faktum är att antalet sysselsatta i landet ständigt ökade efter 1976. Men i valrörelsen kunde vi se hurusom Kommunalarbetareförbundet gick ut med stora, braskande annonser för att bygga under för en socialdemokratisk seger, där man talade i termer som innebar att antalet sysselsatta kvinnor skulle ha minskat. I själva verket har antalet kvinnor i yrkesarbete sedan 1976 ökat med 200 000. En medveten politik och en satsning på statligt stöd till kommuner och landsting är vad som har lett fram till den situationen.

Detta var vår strategi. Nils Åsling, som är antecknad på talarlistan och skall tala senare, kommer självfallet att utveckla de här frågorna, men jag vill dock peka på att vad Kjell-Olof Feldt glömde att berätta när han talade om industrins situation, det var att en strukturomvandling var alldeles nödvändig att genomföra när vi trädde till 1976. Det var underlåtenhetssynder av stor omfattning som ledde fram till att man fick lov att inrätta en s. k. akutmottagning. Och kom ihåg att det mycket ofta, för att inte säga alltid, var socialdemokrater som gick i spetsen för uppvaktningarna om pengar till förlustföretag! Sådan var verkligheten, Kjell-Olof Feldt.

Jag skall återkomma till några frågor om barnfamiljernas situation i nästa replik.

Anf. 26 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Fru talman! Det är för omänskligt att Kjell-Olof Feldt skall i en replik svara fyra motdebattörer samtidigt, men jag tillåter mig ändå att ställa tre frågor till

diskussion. Det har att göra med tolkningen av de ekonomiska sammanhangen.

Låt oss först se på frågan om den inhemska konsumtionen och den påstådda nödvändigheten av att hålla tillbaka den, vilket Kjell-Olof Feldt mycket tydligt har gett uttryck för i den intervju i Financial Times som jag återopade tidigare. Vi är väl tveksamma inför den tolkningen. Jag har nämligen framför mig här statistiska centralbyråns och konjunkturinstitutets försörjningsbalanser, och de visar att det har skett en nedgång, eller åtminstone en stagnation, både i konsumtionen och i den allmänna inhemska efterfrågan, medan däremot exporten av varor och tjänster till fasta priser har ökat – jag tänker då på åren med borgerlig regering. Det förefaller snarare som om den arbetarfientliga och löntagarfientliga politiken, som har hållit tillbaka konsumtionen, har varit en av de mest verksamma krisfaktorerna. Är det då korrekt att fortsätta på den linjen?

Den andra frågan jag vill ställa till diskussion sammanhänger med att finansministern säger att man med hjälp av bl. a. devalveringen och andra, icke närmare angivna stimulanser skall kunna få fart på industriinvesteringarna. Men är nedgången i industriinvesteringarna bara en konjunkturfråga? Har det inte snarare mer och mer blivit så att detta är ett strukturellt problem? Har inte den svenska kapitalismen – som är en övermogen och gammal kapitalism – kommit till det stadiet att den är väldigt multinationell, att den mer och mer lever på sina utländska investeringar och att dess "beteende" nästan automatiskt leder till en sorts undergrävande av valutan? Är det inte detta som har nödvändiggjort de serievisa devalveringarna på senare år?

Den tredje frågan jag skulle vilja ta upp gäller exporten. Kjell-Olof Feldt säger där att förhoppningen är att efter någon tid få fart på exporten liksom på en hel del annat. Är det en särskilt realistisk förhoppning, med de signaler om fortsatt och rent av fördjupad depression som i alla organ som sysslar med internationella ekonomiska frågor och finansfrågor framhålls som de närmaste två årens framtidsutsikt? Är det inte också så att man under den tiden kan befara att det kommer motverkande faktorer, exempelvis andra valutamanipulationer från andra länder som också kan sätta hela den här historien i gungning? Är det inte också så att det även på detta område snarare är fråga om en strukturell brist i det svenska varusortimentet i industriproduktionen som man måste komma ifrån genom mer långsiktiga åtgärder?

Allra sist vill jag bara beklaga att debattordningen inte tillåter mig att replikera på herr Tobisson. Hans anförande var det värsta exempel på förbrytelse mot nationalekonomisk logik jag i mitt liv har hört.

Anf. 27 Ekonomi- och budgetministern KJELL-OLOF FELDT:

Fru talman! De tre inläggen från borgerligt håll nu följde den linje som man inledde under partiledardebatten, nämligen att försöka beskriva de beslut som den socialdemokratiska regeringen har fattat framför allt beträffande valutakursen som sprungna närmast ur illvilja, ett nyckfullt

påhitt som vi skulle ha upptäckt på morgonen den 7 oktober. Ulf Adelsohn, som ju tycker om poetiska vändningar, talade om morgondimmorna över Arlanda och om att jag i detta töcken skulle ha vacklat omkring och upptäckt att vi behövde devalvera kronan med 16 %.

Jörn Svensson har åtminstone en teori om att någonting har hänt på våra marknader och i vår industristruktur. Visserligen tycker jag att han är väl konspiratorisk när han ser ut över den internationella finansvärlden och talar om hur man där byggde upp spekulatjonen mot kronan, men ni måste ju blunda på båda ögonen och hålla för båda öronen för att inte inse att omvärlden för länge sedan hade bestämt sig för att den svenska kronan var rutten och devalveringsmogen, om den kan vara det på en gång. Under hela 1982, månad för månad, kämpade ni emot spekulatjonen. Vi fick kraftiga skärpningar av kreditpolitiken gång på gång, senast i juli månad, när ni försökte stoppa attackerna mot kronan.

Då undrar Ola Ullsten vad utlandet egentligen skulle värdera i den svenska politiken. Han försöker skapa bilden av att man utomlands och i våra storföretag och banker fram till valet var utomordentligt nöjda med den svenska utvecklingen. Och vad är det då de skulle tycka vara bra? Jo, att man hade en regering som ville begränsa de offentliga utgifterna, som ville begränsa skattehöjningarna och som ville sanera statsbudgeten. Det låter som en något blek kopia av Milton Friedman. Det är en riktigt borgerlig politik: Skär ned välfärden och sänk skatterna för de rika, så droppar det ner på de fattiga i nästa årtionde!

Nu tycks inte Lars Tobisson vara så där helt entusiastisk över mittenregeringens bedrifter vad gäller statsbudgeten.

Men vad var det utlandet såg? Det här var intentioner och avsikter, men vad såg utlandet för resultat? Jo, ett land som försämrat sin utlandsställning med över 30 miljarder på ett år, som mer och mer levde på en subventionerad industri, ett land som hade den sämsta industriutvecklingen bland OECD-länderna. Kunde någon förvånas över att man blev tveksam inför att den situationen skulle hålla?

Observera att den borgerliga valrörelsen inte skapade något ökat förtroende för kronan. Jag påstår inte heller att ni försvagade kronans ställning, men det fanns ingenting i politiken som visade att den skulle vända industrins katastrofala utveckling. Ni försökte inbilla folk att om man inför karensdagar och stoppar utbyggnaden av daghemmen, då stärker man industrin. Jag har inte träffat en enda industriman som har upplevt att sambandet ligger till på det sättet.

Fru talman! Valet att göra en så kraftig devalvering skedde givetvis under stor vända för oss som måste fatta beslutet. Men vi såg det, i det läge som rådde i början av oktober, som det enda möjliga alternativet, dessutom det enda alternativ som innehåller en möjlighet – alla andra alternativ innehåller bara risker.

Hade inte läget varit så desperat som det i själva verket är, så hade naturligtvis också vi velat ha större handlingsfrihet i valet av alternativ – på det sätt som fortfarande var möjligt våren 1981. Men utvecklingens gång

ledde till att det ena alternativet efter det andra bara försvann, och till slut kvarstod de här båda.

Men fortfarande är det så, som jag sade i mitt första anförande, att det går att förena en åtstramning via en devalvering med en offensiv politik som stimulerar industrin – under förutsättning att effekterna slår igenom på kostnader och konkurrenskraft. Det var krisprogrammets budskap. Att vrida om efterfrågan så att den leder till svensk produktion och svensk sysselsättning – det är detta som ger oss en chans att ta oss ur det här läget.

Det är också en annan anklagelse som helt missar målet. Det är klart att vi aldrig hävdar att en devalvering är ett led i kampen mot inflationen. Någoting så dumt skulle vi aldrig drömma om att uttala. Men här gör man gällande att vi nu skulle vara överraskade över att en devalvering leder till en inflation. Förvisso gör den det. Det är det som gör instrumentet farligt och svårhanterligt. Det krävs stor kompetens och stor målmedvetenhet för att man skall kunna lyckas. Men när vi valde detta alternativ så var det därför att det var den enda metod som skulle göra det möjligt att med minsta tänkbara skada för vårt land förhindra en annars – såvitt vi kunde se – katastrofal utveckling.

Därför är det helt grundlöst att säga att inflationen nu skulle innebära att vi eftersätter mål för vår ekonomiska politik. Vi tvingades välja devalveringen för att snabbt skapa andra förutsättningar för industrin. Men devalveringen i sig medför inget hinder för att man, när man gått igenom den inflationsprocessen, bedriver en hård antiinflationspolitik. Vi skall försöka visa denna riksdag att det kommer en sådan politik när vi har gått igenom den här processen.

Till Lars Tobisson vill jag säga beträffande konkreta besked: Lyssnade inte Lars Tobisson till statsministerns anförande, där han gick igenom det program som vi har redovisat? Om 14 dagar kommer ett antal propositioner med alla dessa besked. Jag fann det onödigt att ta kammarens tid i anspråk med att ännu en gång upprepa detaljerna i det programmet.

Karin Söder är mycket upprörd över vad hon kallar för skamgrepp och oförskämdheter. Låt mig då returnera, Karin Söder, att det faktiskt är ett skamgrepp – ja, t. o. m. en oförskämdhet – att påstå, som Karin Söder gjorde, att socialdemokratin kommer att kalhugga Sverige för att vi vill försöka höja avverkningen till den nivå som svarar mot återväxten. Men jag tyckte det var så dumt att jag inte fann det värt att beröra annat än för att visa att moral i de här sammanhangen är en ganska tunn hinna, även hos Karin Söder.

När vi har konstaterat hur det har stått till med den borgerliga politiken i fråga om sysselsättningen, så är det därför att det i finansplan efter finansplan, till dess ni fick lämna kanslihuset, beskrevs hur det var omöjligt att öka efterfrågan och sysselsättningen, för det skulle leda till mera inflation. Den berömda "firman" Westerberg & Westerberg gjorde i olika sammanhang uttalanden om hur viktigt det var att skapa ett arbetsmarknadsläge som höll tillbaka lönekraven. Det är ett finare sätt, fru talman, att uttrycka att det

behövs arbetslöshet för att få lugn på arbetsmarknaden. Vi anser detta vara en helt galen och felaktig metod.

Till sist hinner jag bara säga några få ord till Jörn Svensson under den minut som jag har kvar av min taletid. Jag får återkomma – det blir tydligen en replikomgång till.

Jörn Svensson har rätt i att det skulle vara fel väg, om man *enbart* valde att pressa ned konsumtionen. Men det är två led i denna politik, utöver att reallönerna sänks genom devalveringen. Det ena är att hemmamarknadsproduktionen i Sverige faktiskt gynnas. Helt plötsligt blir svenska varor mindre dyra än utländska, därför att importpriserna stiger. Det gör att konsumenterna både kan välja billigare alternativ och genom att ändra sin efterfrågan stimulera svensk produktion och svensk sysselsättning.

Det andra, som inträffar på exportmarknaden, har naturligtvis också att göra med att det stimulerar industrin med ett efterfrågetillskott. Det kan ta tid, och det är inte så lätt att genomföra, men i den delen riktas stimulansen åt det hållet.

Ett tredje led, fru talman, är den investeringsoffensiv som vi kommer att redovisa för riksdagen den 10 november och som skall öka efterfrågan på en rad områden för att motverka nedgången i konsumtionen.

Anf. 28 OLA ULLSTEN (fp) replik:

Fru talman! Jag har suttit och tänkt på hur publiken på valmötena hade reagerat om de tal som Olof Palme och Kjell-Olof Feldt har hållit här i dag hade hållits då i stället. Tänk om socialdemokraterna hade gått ut och sagt till de glada människorna på valmötena att det är nödvändigt att ni accepterar en kraftig reallönesänkning och kraftiga prisstegringar, annars kommer Sverige inte ur krisen! Allvarligt talat tror jag, Kjell-Olof Feldt, att valrörelsen då hade förlöpt på ett annat sätt. Kanske hade också valresultatet blivit ett annat.

När jag lyssnade på Kjell-Olof Feldt försökte jag också att i all denna nationalekonomiska visdom hitta någonting politiskt att ta vara på, några Feldt-rop så att säga. Jag hittade två. Det ena borde lyda ungefär så här: Gärna lägre priser, men först en rejäl inflation. Det andra: Vi kanske måste stärka köpkraften om åtstramningen blir för hård, men först måste vi höja momsen riktigt rejält. Sedan menar Kjell-Olof Feldt att det är hans motståndare i denna debatt som talar motsägelsefullt!

Jag hoppas givetvis jag också – för nationens bästa – att det här experimentet trots allt skall lyckas, att det skall bli så som både Olof Palme och Kjell-Olof Feldt har sagt: en engångsinflation och att allting sedan skall återgå till det bättre läge som vi hade under mittenregeringens tid. Men vad har jag egentligen för stöd för en sådan förhoppning?

Det skall bli återhållsamma lönerörelser, säger Kjell-Olof Feldt. Det hade det behövt bli i alla fall. Och det underlättar inte för parterna på arbetsmarknaden om de får en 4-procentig reallönesänkning att tampas med.

Jag hade kunnat hysa en sådan förhoppning, om jag hade trott att det

skulle bli en kamp mot de budgetunderskott som Kjell-Olof Feldt talar så mycket om. Men det skall det inte bli, utan tydligen bara nya utgifter. Man behöver inte sjunga över "Friedmans epistlar", Kjell-Olof Feldt, för att inse att om man har stora underskott i statens budget måste man, just för välfärdens skull, faktiskt göra någonting åt det.

Jag kunde ha haft vissa förhoppningar, om jag hade trott att man i detta läge skulle vara återhållsam med skattehöjningar, när man på så många andra sätt tänker snuva löntagarna på köpkraft. Men det skall ju bli skattehöjningar i stället. På vad har jag då att bygga min förhoppning om att det skall bli en engångsinflation? Jag tror att det blir flerårsinflation, dess värre. Jag är glad om Kjell-Olof Feldt får rätt, men jag tror att hans förhoppning är byggd på mycket lösan sand.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 29 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Statsrådet Feldt förklarade frånvaron av konkreta besked i sitt anförande med att hänvisa till vad Olof Palme sagt. Kjell-Olof Feldt ville inte besvara med en upprepning. Tyvärr var det så att statsministerns anförande i sin tur var en upprepning av regeringsförklaringen och innehöll inte heller det några konkreta besked.

Nu är Kjell-Olof Feldt på defensiven och försöker göra gällande att det var spekulationer mot kronan som framkallade devalveringen. Glöm då inte att det här skall vara en "offensiv" och "kraftfull" satsning. Den består i att man avsiktligt har gjort kronan undervärderad och därmed framkallar en större prisstegring än vad som skulle vara nödvändigt.

Kjell-Olof Feldt klagade över att vi borgerliga skulle ha sagt att politiken nu inte blir tillräckligt expansiv. Det är inte någon invändning som jag har fört fram – tvärtom! Vi får en åtdragning, en åtstramning, en svångrem för folket, men socialdemokraterna vill, sin ideologi trogna, se till att det blir ordentligt med svängrum för oss politiker.

Jag tror att det bland socialdemokrater finns en gryende insikt om att den politik de hittills har företrätt måste överges, en insikt om att höjda skatter aldrig löser några problem men alltid skapar nya, en insikt om att även en socialdemokratisk regering tvingas att spara på de offentliga utgifterna och att en fortsatt utgiftskarussell vore förödande för oss alla samt en insikt om att det inte går att arbeta och spara sig ur krisen genom att dra åt svångremmen enbart för det arbetande folket.

Denna min tro bestyrks av en intressant bok som jag nyligen har läst. Den har grått omslag, heter "Den bistra sanningen" och är författad av en socialdemokrat. Han skriver att det var djupt olyckligt att diskussionen om krisgruppsfrågorna – när Ingvar Carlsson 1981 föreslog införandet av karensdagar och besparingar på pensioner och barnomsorg, och där även Kjell-Olof Feldt var med i sammanhanget – så snabbt tystnade. Men nu måste den diskussionen återupptas, fortsätter han.

Och så är det. Ju förr Kjell-Olof Feldt medverkar till att denne nye sakkunnige i hans eget departement får tillfälle att göra vad han skriver om, desto bättre kommer det att bli för Sveriges land.

Anf. 30 KARIN SÖDER (c) replik:

Herr talman! Jag använde tidigare ett drastiskt uttryck, när jag sade att om man studerar de uttalanden som har gjorts om ökade pålagor på skogsbruket så kunde man befara att Sverige skulle kalhuggas. Mitt uttryck bygger på det förhållandet, att om allt vad som har sagts skall utföras så innebär det att man kommer att avverka mer än tillväxten i den svenska skogen. Det betyder att vi så småningom inte har någon skog. Men om jag får uppfatta Kjell-Olof Feldts uttalande som en dementi, dvs. att man inte kommer att genomföra alla dessa förslag, är jag glad över detta. Men jag uppfattade inte någon ursäkt för att man har sagt att vi haft en medveten strategi för att öka arbetslösheten, och jag beklagar att man inte kan visa den generositeten utan uppenbarligen fortsätter att hävda detta.

Att devalveringen, som Kjell-Olof Feldt uttryckte det, kommer att göra det möjligt för industrin att stå på egna ben och att stänga akutmottagningen är ett påstående som faktiskt har dementerats ganska så omgående. Devalveringen har ju trots allt inte gett den effekt man önskat. Flera företag står i kö för att få hjälp, exempelvis SKF i Hofors. Andra stålverk finns också på den listan.

Kjell-Olof Feldt sade också att det inte blir någon rekordinflation nästa år och att det är långt kvar till de borgerliga rekordsiffrorna. Jag hävdar att det kommer att bli en rekordstor inflation nästa år. När socialdemokraterna jämför med inflationen år 1981, så gör man nämligen det på en orättvis grund. Budgetåret 1980/81 hade vi en oljeprisstegring på 120 %, och det var den som ledde till den höga inflationen, inte regeringspolitiken. Regeringen hade ju inga möjligheter att påverka den. Det kommer alltså att bli en vida större inflation nästa år än den vi hade som följd av mitten- och trepartiregeringarnas politik.

Låt mig sedan få fråga Kjell-Olof Feldt, som ändå är den i regeringen som har hand om penningpungen: Vad blir det för besked till barnfamiljerna? Anna-Lisa Hellsten, som är en ofta anlitad expert, har sagt att devalveringen för en tvåbarnsfamilj innebär ökade utgifter med 400–500 kr. i månaden. Det är faktiskt ett mycket allvarligt avbräck för en barnfamilj. Det räcker inte, som aviserats, med 300 kr. i höjt barnbidrag om året för att kompensera detta. Det är sådana resultat av devalveringen som man måste komma åt.

I sitt huvudanförande gjorde sig Kjell-Olof Feldt faktiskt skyldig till mycket motsägelsefulla påståenden. Först sade han att vi lånade pengar för att öka människors konsumtion. I nästa ögonblick klandrade han oss för att vi gjorde besparingar. Han måste ju bestämma sig för det ena eller det andra. Såvitt jag kommer ihåg fanns det ingenting i de socialdemokratiska alternativen som skulle ha inneburit en minskad konsumtion och därmed minskat lånebehov.

Anf. 31 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Herr talman! Kjell-Olof Feldt tycker att jag är konspiratorisk i mina tolkningar. Jag tror inte att det är så. Det konspiratoriska svarar nog det internationella finanskapitalet för.

När Labourpartiet kom till regeringsmakten i Storbritannien år 1964 skedde en liknande snabb och stor förflyttning av pengar ut ur landet, naturligtvis för att hota pundkursen. De stora europeiska centralbankerna beslöt då att rädda Wilson från att devalvera pundet. Man ordnade ett flöde tillbaka i utbyte mot vissa politiska eftergifter. Wilson skulle förplikta sig att exportera krigsflygplan till Sydafrika, vilket han gjorde. Han skulle också stödja västtyskt deltagande i NATO:s kärnvapenstyrka, något som han dittills hade varit motståndare till.

Så går det till i den finansiella storpolitiken. Naturligtvis har inte det internationella finanskapitalet varit helt oberört av vad som hotade hända i det lilla Sverige i september 1982.

I början av 1982 var perspektivet det att Mitterrand hade segrat i Frankrike och Papandreou i Grekland. Valutsikterna i Spanien tycktes redan då ge socialisterna den största chansen. Vidare var det en uppenbart realistisk prognos att Olof Palme skulle segra i Sverige, omgiven av hela den skräckpropaganda kring hans löntagarfonder som Svenska arbetsgivareföreningen hade matat fram. Naturligtvis är inte de internationella finanskretsarna oberörda av detta, och självfallet försöker de förhindra eller försvåra varje form av politik som går emot deras intressen. Det visar sig ju också av att deras institutionella företrädare i världen har gett sin mening om den statliga upplåningen till känna. De har direkt uppmanat den nya svenska regeringen att skära ned budgetunderskottet. Det är alltså att dirigera politiken här i Sverige, ett inkräktande på den nationella självbestämmanderätten.

Detta är ingen konspiration, utan det är maktpolitiska realiteter. Man borde inom arbetarrörelsen mycket mera än man gör fundera över vad det blir av ett litet land som ständigt kommer djupare in i den typen av multinationellt och finansiellt beroende och vilka möjligheter som finns att rädda åtminstone ett minimum att nationell självständighet åt den ekonomiska politiken.

Anf. 32 Ekonomi- och budgetministern KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! På en punkt har Jörn Svensson obestriddligen rätt. Den nationella självbestämmanderätten i Sverige har försvagats. Men orsaken till detta är bl. a. den man som för en liten stund sedan stod här i talarstolen och den borgerliga majoriteten i denna riksdag under tidigare år, som har förvandlat Sverige från ett land som kunde försörja sig självt till ett land som nu är beroende av en utlandsupplåning, som börjar ligga på 3 miljarder kronor i månaden. Det har försvagat våra möjligheter att själva välja alternativ i politiken. Det är det arv som vi skall förvalta efter sex borgerliga år och som kommer att prägla politiken och minska våra möjligheter att driva en politik där enbart vi själva väljer alternativ. Det måste också Jörn

Svensson inse. Det går aldrig att resonera bort underskottet i våra utrikesbetalningar och det upplåningsbehov det skapar.

Jag vill också säga till Jörn Svensson att det är riktigt att nedgången i den svenska industrins investeringar inte är något konjunkturellt fenomen, utan det är strukturellt liksom i många andra länder. Det är inget argument mot att försöka förbättra konkurrensläget och lönsamheten i industrin. Men det talar om att det inte räcker med den typen av generella åtgärder. Det kommer också att krävas en mycket medveten politik för att påverka industrins strukturutveckling, och vi kommer att föreslå riksdagen ett antal sådana instrument att arbeta med.

Samma svar gäller egentligen också frågan om exportens försvagning och de kraftiga förluster av marknadsandelar som vi gjort. Det är inte enbart en fråga om att vi har ett högt kostnadsläge – det har vi haft länge – utan det är en rad faktorer som har försämrat våra konkurrensförutsättningar och som gjort att vi hamnat på den förlorande sidan i den internationella handeln. Det betyder att den industriella förnyelse som måste till också måste innebära en ny och bättre struktur, som gör oss bättre anpassade till att försörja oss själva.

Ola Ullsten har tydligen smugit omkring på socialdemokratiska valmöten. Jag beklagar, man jag såg inte förutvarande utrikesministern där. Han såg där en massa glada människor som vimlade omkring. Det var mycket folk och faktiskt en god stämning. Det var det – Ola Ullsten har sett rätt. Men eftersom jag antar att jag var på något fler socialdemokratiska valmöten än Ola Ullsten vill jag tala om att samtidigt som denna stämning fanns, så mötte jag ett djupt allvar hos människorna. De var beredda på att framtiden skulle betyda kärva och hårda tag och uppoffringar.

Jag vill påminna om att vi faktiskt var det enda parti i den här valrörelsen som gick till val och talade om för folk att vi kommer att höja skatten efter valet, nämligen moms. Det var en del som ansåg att detta var taktiskt oklokt, men vi ville tala om sanningen. Och vi var, såvitt jag vet, det enda parti som talade om att uppoffringar blir nödvändiga, om vi skall ta oss ur krisen. Vi talade om att sparandet sjunkit katastrofalt. Ni måste ställa upp med ett ökat sparande, sade vi till löntagarna. Detta angrep ni våldsamt och uppfattade det som ett uttryck för att vi ville plundra löntagarna när vi sade att dessa måste bidra till ett ökat sparande. Det är precis det som sker genom den politik vi för.

Jag läste i dag en artikel i Svenska Dagbladet av chefredaktören herr Gummesson. Han var mycket bekymrad över att det inte var någon indignationsstorm i Sverige mot den socialdemokratiska regeringen och dess politik. Han uppmanade de borgerliga partierna att utnyttja den här debatten för att dra i gång den indignationsstormen. Ni har, såvitt jag förstår, gjort vad ni orkat med. Men om den inte kommer – och jag tror inte att den kommer – är det faktiskt för att folk känner igen oss socialdemokrater. Vi säger samma sak nu som vi sade i valrörelsen. Hur glad eller ledsen man sedan var över vad vi sade kan vi lämna därhän. Men vi mötte ett djupt allvar och en medvetenhet om att en socialdemokratisk valseger skulle innebära

krav på betydande insatser och uppoffringar även från våra medlemmar.

Sedan sade Ola Ullsten att han hoppas att devalveringen skall lyckas. Ja, det är litet andra tongångar än de som hördes i morse. Men om det är så, Ola Ullsten, att ni i folkpartiet hoppas att det här skall lyckas, så är det ett par saker som sades i inlägget i partiledardebatten som Ola Ullsten borde ta tillbaka. En sak är att Ola Ullsten beljög Sverige genom att säga att devalveringen är ett sabotage mot det nordiska samarbetet, att vi skulle ha vältrat över enorma problem och bördor på andra länder. Sanningen är att vi tänker ta på oss dessa bördor själva. Vad ni har stått och talat om hela dagen är ju just de bördor och uppoffringar som svenska folket får ta på sig. Jag tycker att det är oroande när svenska partiledare så enkelt faller in i en grov propaganda, som från visst håll utomlands i dag riktas mot den socialdemokratiska regeringen. Det gagnar i varje fall inte Sverige. Jag kan säga att den norske statsministern har fått uppmaningar från sina egna: Ta det litet lugnt, Kåre! Du överskattar enormt effekterna på Norge av den svenska devalveringen.

Den direkta devalveringen mellan Sverige och Norge är 5,5 % beroende på att båda länderna ligger i var sin korg. Analyser av läget beträffande den norska kronan visar att nettoresultatet för Norge, i förhållande till övriga länder i världen, antagligen blir att den norska kronan hamnar i ett bättre konkurrensläge. Det börjar man nu inse i Norge, och en del mera sansade stämmor gör sig hörda i debatten. Jag tycker att det är ytterst olyckligt om enkla vanföreställningar upprepas här i riksdagen.

Dessutom vill jag säga att jag mådde litet illa när jag hörde Ola Ullsten mer eller mindre uppmana Europeiska gemenskapen att försvåra svensk pappersexport och koppla samman detta med vår devalvering. Jag vill berätta för Ola Ullsten att jag träffade företrädare för kommissionen i går. De gjorde klart att de såg det som mycket angeläget att man håller isär handelspolitik och valutapolitik. Det är dystert att en förutvarande utrikesminister på detta sätt mer eller mindre prissätter vitala svenska intressen. Det var dumt gjort, Ola Ullsten! Det är ju vad kommissionen i Bryssel försöker undvika. Det är klart att den europeiska pappersindustrin tar varje chans att komma åt den svenska. Men det här skall vi nog klara ut.

Jag vill säga till Lars Tobisson att det finns olika sätt att svara på spekulation mot valutan. Ett sätt är att devalvera defensivt. Det gjordes i fjol. Det ledde till en månads lugn. Sedan var spekulationen återigen i gång. Ett annat alternativ är att göra en så pass offensiv devalvering att vi skapar lugn på valutamarknaden och därigenom får det utrymme för en genomtänkt och långsiktig politik som nu är nödvändigt. Det är det utrymme vi har skapat genom att göra devalveringen större än vad en rent defensiv devalvering behövde vara. Men den är inte för stor eller för offensiv i förhållande till landets problem. Som jag sagt finns det inget land som står med en så utomordentligt dyster utveckling som Sverige när det gäller 1970-talets andra hälft. Därför var den här devalveringen väl avvägd i förhållande till de problem som vi behöver lösa.

Till slut, herr talman! Jag vet inte hur många gånger ordet svångrem har

använts i den här debatten för att beteckna socialdemokratins politik. Men det skulle vara intressant att höra – det kommer ju fler borgerliga talare och förutvarande statsråd – att någon tog sig tid att förklara för svenska folket vad er politik skulle ha betytt om ni hade behållit makten. Vad skulle det ha betytt för svenska folkets levnadsstandard om ni genomfört den nedskärning av statsutgifterna med 25 miljarder kronor som ni har beslutat om här i riksdagen i våras? Jag undrar om ni eller någon annan tror att barnfamiljer, pensionärer, arbetslösa, sjuka och vilka det nu än är, som i dag är beroende av den offentliga sektorn, hade undgått att få mycket påtagliga sänkningar av sin standard och sin välfärd om ert program hade genomförts. När ni nu anser att ni har ett alternativ – vi har inte hört någonting om det i dag, men vi tänker ge er betänketid tills vi lägger fram våra propositioner – vill jag att ni fullföljer det ni kallar besparingspolitik. Lägg fram era förslag om att skära ner statsutgifterna med 12 miljarder om året. Visa att det går att göra utan att vanligt folk drabbas av det. Det låter så lustigt när Lars Tobisson talar om det arbetande folket, som nu skulle drabbas av vår politik. Visa hur ni med era nedskärningar och den politik som skulle ha blivit er skonar medborgarna från effekterna av det ni skall göra! Och visa modet att fullfölja den politik som ni drivit i valrörelsen – det tänker vi göra!

Tredje vice talmannen anmälde att Jörn Svensson, Ola Ullsten, Lars Tobisson och Karin Söder anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 33 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Låt mig säga det med en gång: Olof Palme & Co. har grundlurat svenska folket. Man skulle kunna travestera Winston Churchill och säga att aldrig har så få lurat så många på så mycket.

Svängrum i stället för svångrem, hette det, och inte ett ord i hela valrörelsen blev det om att svenska folkets levnadsstandard drastiskt skulle skäras ner.

Det är f. ö. en händelse som ser ut som en tanke att de tre partier som slöt förra vårens skatteuppgörelse träffas för överläggningar just i dag. Således slipper socialdemokraterna att i dagens allmänpolitiska debatt diskutera de förändringar som måste till för att inte marginalskatteformen skall bli helt utgröpt av den chockhöga devalveringen och dess följder. Görs inga korrigeringar kommer inflationen att smyghöja skattetrycket med ca tre miljarder, vilket i så fall innebär att hela den planerade marginalsattesänkningen äts upp av inflationen.

I och för sig förstår jag ganska väl att man inom socialdemokraterna inte är särskilt angelägen att i dag ta en öppen diskussion om skattereformen, klämd som man är mellan de ursprungliga löftena till mittenpartierna å ena sidan och en allt mäktigare och medveten Landsorganisation å den andra.

Under de borgerliga partiernas sex år i kanslihuset sänktes både det totala skattetrycket och marginalsatten för medelinkomsttagarna. I och med regeringsskiftet förra månaden kommer vi inte under den närmaste

treårsperioden att kunna fortsätta marschen ut ur högskattesamhället. I stället kommer vi att drabbas av en mängd nya skatter och avgifter, som till nöds skulle kunna accepteras, om det fanns en rimlig chans att de ledde oss ut ur krisen. Men i mångt och mycket kommer de i stället att motverka sina syften att få fart på Sverige.

Det är meningen att momsens skall höjas med 2 % i konsumentledet fr. o. m. årsskiftet, om nu inte duon Hermansson-Werner sätter käppar i hjulet för socialdemokraterna och röstar emot. Av dagens debatt framgår det att så troligen blir fallet. Det är angeläget att få veta hur regeringen tänker finansiera de fyra reformer som utlovades i valrörelsen och som också återkommer i regeringsdeklarationen. Tidpunkten för en momshöjning är sällsynt illa vald, och LO har också i denna fråga givit uttryck för sina farhågor i senaste numret av LO-tidningen genom att så riktigt skriva att en momshöjning skulle vara detsamma som att planera för ökad arbetslöshet.

Vad kan man då säga om politiken att höja momsens? Jo, följande: "Den här politiken har förkastats av en nästan enhällig opinion utanför regeringens kansli. Man befarar att den leder till ökad arbetslöshet, att den fördjupar lågkonjunkturen och försvagar industrin och att den försvårar nästa års avtalsrörelse." Den som sade detta var Kjell-Olof Feldt när den borgerliga trepartiregeringen höjde momsens vid den urtima riksdagen för drygt två år sedan.

Om vi alltså i dag beklagligtvis inte får reda på hur den slutliga marginalskattereformen kommer att utformas, måste jag ändå ta upp formerna för reformens finansiering. Det enda som därvidlag är beslutat är att finansieringen för 1983 är en höjning av arbetsgivaravgiften med 2 %. Skall arbetsgivaravgifter betala även 1984 och 1985 års marginalskattesänkningar, erfordras ytterligare 4 % höjning, eller tillsammans med den halvprocentiga höjningen för arbetslöshetsförsäkringen sammanlagt 6,5 %, eller får vi en produktionsfaktorsskatt som alternativ? Vad kommer detta att resultera i? Jo, utan allt tvivel i en försämring av möjligheterna att vinna tillbaka marknadsandelar. Därmed motverkas direkt devalveringens syften.

Andra skatter som regeringen avser att höja är förmögenhets-, arvs- och gåvoskatten. Hur mycket vet vi ännu inte. Senare i höst skall det komma en proposition i frågan. Ett vet vi emellertid, och det är att det inte är några stora pengar som man kan få in den vägen. Under nuvarande budgetår väntas förmögenhetsskatten inbringa 900 milj. kr., vilket skall jämföras med 40 miljarder i moms och 35 miljarder i skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse. Det blir alltså inte några stora pengar, men man tillfredsställer kanske alla dem som lider av den kungliga svenska avundsjukan. På köpet får man ökade svårigheter för de livsviktiga små och medelstora företagen, ökad kapitalflykt och förvisso icke önskad övergång till investeringar i improduktiva men hittills i huvudsak obeskattade objekt som konst, smycken och ädla metaller.

Det värdesäkrä lönesparandet – inte minst skattefondssparandet, dvs.

sparandet i aktiefonder – har varit utomordentligt framgångsrikt. T. o. m. augusti månad i år hade det öppnats 1 248 000 konton, varav 501 000 i aktiefondssparandet och 747 000 i banksparandet. Även om en del personer använder sig av båda sparformerna, kan man lugnt påstå att över en miljon svenskar använder sig av det värdesäkra lönesparandet. Det sammanlagda sparbeloppet är ca 11 miljarder kronor, och enligt gjorda undersökningar är en stor del av detta sparande ett nysparande.

I våras hotade socialdemokraterna här i riksdagen med att det värdesäkra lönesparandet skulle avskaffas vid kommande årsskifte, om socialdemokraterna fick regeringsmakten. Skälen är naturligtvis inte särskilt svåra att förstå. Ju fler människor som upptäcker denna frivilliga, individuella och skatteförmånliga sparform, desto svårare blir det att vinna gehör för obligatoriska, kollektiva löntagarfonder utan någon som helst skatteförmån för den enskilde. Nu har emellertid socialdemokraterna delvis tänkt om och nöjer sig, åtminstone f. n., med att minska skatteavdraget med 10 procentenheter. Förutom att skattesparandet varit och är värdefullt för den enskilde spararen, har sparformen haft en påtagligt positiv verkan på svenskt näringsliv, något som också återspeglas i en bättre fungerande aktiemarknad. Det verkliga aktiesparandet tog inte riktig fart förrän häromåret, då skatteavdraget höjdes från 20 % till 30 %. När nu procentsatsen kommer att återställas till 20 %, får vi hoppas att nysparandet i denna form inte kraftigt minskar till förfång för näringslivet. Det förefaller som om vi får betrakta ändringarna i villkoren för skattesparandet som ett provisorium i väntan på andra sparstimulerande åtgärder som, enligt socialdemokraterna, är fördelningspolitiskt bättre motiverade. Om det skall bli ett ökat generellt sparavdrag som tidigare föreslagits eller något annat, frågade jag finansminister Kjell-Olof Feldt om i förra veckan. Jag fick inget besked då – jag har kanske mer tur i dag, om nu LO har haft tillfälle att tycka till i frågan.

I våras vidtog mittenregeringen med stöd från moderata samlingspartiet en del besparingsåtgärder, som minskade de statliga bidragen till kommuner och landsting. Enligt budgetpropositionen motsvarade besparingsåtgärderna ett utdebiteringsbehov på 70 öre för landstingen och 45 öre för primärkommunerna. Staten stjal kommunernas pengar, hette det då från socialdemokratiskt håll.

De borgerliga partiernas representanter i kommunförbundens styrelser har beräknat att de genomförda och förebådade åtgärderna på valuta- och skatteområdena motsvarar krav på kommunala skattehöjningar på minst 1:50 – en mer än dubbelt så stor stöld som i våras alltså. Till yttermera visso har den nye civilministern klart deklarerat att socialdemokraterna står fast vid sitt gamla krav att den kommunala sektorn skall tillåtas växa med 2 %. Hur man skall gå till väga är ännu inte klart. Skall beslutet från i våras, liksom fallet kommer att bli med karensdagarna, rivas upp för att bana väg för den utlovade volymökningen, eller kommer man att gå fram på andra vägar? Hur som helst är det mycket bråttom om besluten från i våras skall rivas upp, men det är väl att hoppas för mycket att besked skall lämnas under den allmänpolitiska debatten. Kommer regeringen att sätta hotet om en så stor

volymökning i verket, blir följderna ofelbart kännbara för skattebetalarna. Reaktionen lär inte utebli – om inte förr så vid 1985 års val.

Så där litet i förbifarten kommer man att införa skatt på videoutrustning och kanske också en båtskatt.

Skattelättnaderna på utdelningsinkomster från aktieutdelningar, som maximalt varit 2 250 kr., skall slopas. Detta är beklagligt, eftersom de varit ett steg i rätt riktning mot avskaffandet av dubbelbeskattningen på aktier.

Hur det blir med den s. k. övervinstbeskattningen på vinstgivande företag ligger än så länge i vida fältet. Ur alla andra synpunkter än avundsjukan måste det vara helt förkastligt att straffbeskatta de välskötta och lönsamma företagen, när alla gjorda undersökningar visar att det är de vinstgivande företagen som investerar och skaffar nya jobb. Kommer vi att få en höjd bolagsskatt, eller hur blir det, herr finansminister?

Nu ser jag att finansministern har avlägsnat sig, vilket jag tycker är både förvånande och upprörande. Har vi en allmänpolitisk debatt med ett avsnitt som berör ekonomin, kan man självfallet förvänta sig att finansministern skall vara närvarande och kunna svara på de frågor som ställs.

Gårdagens oro på börsen, med mycket omfattande kursras, kan knappast tillskrivas hotet om en eventuellt höjd bolagsskatt utan beror huvudsakligen, åtminstone enligt dagens morgontidningar, på ett rykte om en skärpt reavinstskatt på aktier. Även om trovärdigheten för finansministerns dementier något devalverats på sistone, skulle det nog vara värdefullt om Kjell-Olof Feldt ville lämna ett klart och otvetydigt besked att någon sådan reavinstskärpning inte kommer. Han är inte närvarande, men han kanske nås av budskapet och har då som statsråd rätt att gå in i debatten när han vill vid ett senare tillfälle.

F. ö. skall det bli intressant att se om de tidningar som den senaste tiden för en nyfiken läsekrets talat om hur mycket rikare den och den kändisen blivit på höstens kursuppgång nu också bekantgör hur mycket vederbörande förlorat på gårdagens börsras.

Jag noterade inledningsvis att såväl det totala skattetrycket som marginalskatten för en medelinkomsttagare minskat sedan de borgerliga partierna fick majoritet i riksdagen. Skatternas andel av vad svenska folket jobbat ihop under ett år, den s. k. bruttonationalprodukten, var 41,4 % år 1970. 1977 var den uppe i 51,4 % och beräknas under innevarande år ha sjunkit till 49,4 %. Ett kraftigt skärpt skattetryck under den socialdemokratiska regeringstiden alltså och därefter en nergång. Samma utveckling kan spåras när det gäller arbetsgivaravgifterna. Från 1970 till 1977 steg dessa avgifter från 11,9 till 32,1 % – sedan dess har de legat i stort sett stilla. En industriarbetares marginalskatt var 41 % år 1970, 63 % år 1977 och förra året 58 %.

De av den socialdemokratiska regeringen hittills genomförda och aviserade åtgärderna på det ekonomiska området kommer att vända den nergång av skattetrycket som vi har haft under de gångna sex åren. För 1983 är det mer än troligt att skattetrycket ökar med minst två procentenheter, dvs. lika mycket som de borgerliga regeringarna lyckades sänka trycket under sina regeringsår.

Onsdagen den
27 oktober 1982

*Allmänpolitisk
debatt*

Denna utveckling är djupt oroande.

I sin exposé över den svenska ekonomin beskrev Kjell-Olof Feldt hur industriproduktionen gått ner och marknadsandelar förlorats. Han aktade sig emellertid väldigt noga för att ange några av de verkliga orsakerna till vår försämrade konkurrensförmåga. Karin Söder har redan påtalat bristen på strukturuomvandling. Andra orsaker är att vi helt enkelt vid mitten av 1970-talet beviljade oss för höga lönestegringar samtidigt som vi hade den största frånvaron från arbetet. Det går självfallet inte i längden att bevilja oss själva högsta löner och kortaste arbetstid. Så mycket duktigare är vi inte än människorna i andra länder. 1980 års konflikt på arbetsmarknaden kostade landet miljarder och hjälpte sannerligen inte till att bevara våra marknadsandelar.

Jag beklagar ånyo, herr talman, att finansministern inte är kvar här och kan svara på de frågor jag har ställt till honom.

Anf. 34 NILS ÅSLING (c):

Herr talman! Det är betecknande för situationen i världsekonomin att Europeiska gemenskapen nyligen i sin årsrapport räknat med en så låg tillväxt inom Gemenskapen som 0,3 % innevarande år och 1,1 % för nästa år. Det är också intressant att notera, med tanke på Gemenskapens stora betydelse för svensk ekonomi, att rapporten i övrigt pekar på de växande svårigheterna att få samordning i den ekonomiska politiken mellan Gemenskapens medlemsländer.

Trots oron internationellt borde vi inte här i landet vara alltför pessimistiska beträffande framtiden. Under ett par år har inflationen pressats ner med 5 %. Innevarande budgetår har vi äntligen åstadkommit ett klart trendbrott när det gäller budgetunderskottets andel av bruttonationalprodukten. Vi har en bred uppgörelse om skattepolitiken.

Men i ett slag har detta scenario förändrats radikalt. Det målmedvetna arbetet att pressa tillbaka inflationen är spolerat, eftersom devalveringen ju föder en inflation som med all säkerhet kommer att överstiga 12 - 13 % för nästa år. Grundvalarna för skattereformen har raserats. Devalveringen fick dessutom en sådan dimension att det, såvitt man i dag kan bedöma, är ytterligt svårt för svenskt näringsliv att utnyttja de möjligheter som borde föreligga till sänkta priser för svensk export. En internationell opinion är på det klara med att devalveringen till allt väsentligt var en konkurrensdevalvering. Om svenska företag utnyttjar devalveringen till att öppna priskrig t. ex. beträffande pappersprodukter och stål är risken stor för repressalier från andra länder. Det finns alltså anledning att uppmana svenska företag att inte göra ont värre och störa våra handelsrelationer genom att okritiskt medverka till en prispolitik på exportmarknaderna som skulle uppfattas som ovänliga handlingar. Den fråga jag skulle vilja ställa här till finansminister Kjell-Olof Feldt är om man från regeringens sida är medveten om de risker man löper med sina upprepade uppmaningar till svensk industri att sänka priserna på exportmarknaderna. Det finns förvisso områden där man kan göra detta utan att riskera repressalier, men dessa är dess värre mycket

begränsade. Regeringen bör alltså sluta med sina uppmaningar i den här vägen och låta näringslivet, som har nära och direkta kontakter med marknaderna, avgöra vilken prispolitik man skall föra.

Handelspolitiskt är devalveringen en katastrofal omdömeslöshet. Industripolitiskt kan den naturligtvis vara intressant, men bara under den bestämda förutsättningen att tillväxten i världsekonomin tar fart. Det är nämligen mycket diskutabelt om det finns förutsättningar att erövra marknadsandelar från andra utan en tillväxt i världsekonomin. Detta är naturligtvis en öppen fråga liksom hur devalveringen kan komma att öka svenska underleverantörers marknad när det gäller t. ex. komponenter till svensk verkstadsindustri. Bli­r nettobehållningen på längre sikt bara en ökad inflation så har också ur industripolitisk synpunkt devalveringen blivit ett stort misslyckande.

Framför allt är emellertid devalveringen en katastrof för trovärdigheten vad gäller den socialdemokratiska politiken. Under hela valrörelsen talades det om den utsträckta handen, om viljan att bryta upp från blocktänkandet. Socialdemokratin har med sitt handlande efter valet bränt broar och stängt dörrar. Därmed har man också när det gäller den ekonomiska politiken från den nya regeringens sida gjort sig i generande omfattning beroende av vänsterpartiet kommunisterna.

De fyra s. k. vallöftena var en tunn och bräcklig kuliss, bakom vilken man dolt en politisk strategi, som cyniskt räknat med stora reallönesänkningar utan hänsyn till de sämst ställda befolkningsgrupperna.

Kjell-Olof Feldt har här i dag upprepat vad han tidigare sagt: Man var tvungen att vidta de här åtgärderna för att betala räkningarna från de borgerliga regeringarna. Men då tillhör det faktiskt bilden att den socialdemokratiska oppositionen då, dvs. före valet, i fråga efter fråga hade mera långtgående krav och krävde större insatser, med ökade kostnader som följd, än vad regeringen föreslog. I klartext sagt är det ju den räkningen, räkningen för de socialdemokratiska vallöftena och överbuden, som vi nu skall betala. Socialdemokratins vårdslösa sätt att hantera ekonomiska realiteter åstadkom den spekulation mot kronan som sedan blev regeringens motiv för devalveringen.

Den socialdemokratiska regeringen har förvisso gjort en sällsynt olycklig start. Sett från alla synpunkter präglas den av oskicklighet och ett bristande sinne för proportioner och ekonomiska realiteter.

Jag har i en debatt häromveckan här i kammaren med finansminister Feldt krävt ett besked om hur socialdemokratin tänker klara löftet till pensionärerna om värdesäkring av pensionerna. Det tillhörde de frågor man verkligen lyfte fram i valdebatten och är ett av de fyra famösa vallöftena. Kjell-Olof Feldt gav häromveckan det lakoniska beskedet att vallöftet står fast. Pensionärerna kan vara trygga, pensionerna skall värdesäkras. Gäller detta löfte också i dag? Det är den fråga jag skulle vilja rikta till finansminister Kjell-Olof Feldt, även om han just nu händelsevis inte sitter i sin bänk.

I Stockholms-Tidningen för i går berättas att regeringen har haft sin första större genomgång av vad värdesäkringslöftet innebär. Det heter där: "Flera

statsråd uttryckte då stor tveksamhet inför ett genomslag som ger ATP-pensionärer 5-6 gånger mer än folkpensionärer". Tillhör Kjell-Olof Feldt den grupp statsråd som i detta rådslag uttryckte stor tveksamhet?

Med devalveringen och det nya inflationstrycket har ju socialdemokratin gjort sitt löfte ännu mer besvärande. Med andra ord: Är det enligt den socialdemokratiska filosofin en riktig fördelningspolitik att ge ATP-pensionärerna fem, sex gånger mer i kompensation än folkpensionärerna och öka spännvidden mellan de sämst ställda och dem som har en hygglig standard? Med tanke på att den här frågan spelade en så central roll i valrörelsen borde ett klarläggande omgående komma.

När socialdemokratin nu söker leda i bevis att devalveringen är en produkt av en långsiktig strategi verkar detta inte särskilt övertygande. Detta visar redan det faktum att man i sina fyra vallöften inte ens insett de förödande fördelningspolitiska effekterna av den nya ekonomiska politiken.

Nu ligger emellertid den socialdemokratiska ekonomiska politiken fast. En devalvering är en oåterkallelig åtgärd. Man kan naturligtvis beklaga att socialdemokratin på det här sättet spolierar vad som under senare år uppnåtts i den ekonomiska politiken: trendbrotten i utgiftspolitiken, inflationsdämpningen, viljan till samförstånd om en skattereform, etc. Den fråga som anmäler sig är naturligtvis: Vilka är då alternativen? Hur kommer oppositionen att agera? Jag tror det är synnerligen angeläget, inte minst inför en häpen internationell opinion, att man från oppositionens sida fortlöpande kritiskt granskar den socialdemokratiska helomvändningen. Men ännu betydelsefullare är självfallet att man från oppositionens sida är beredd att presentera ett alternativ. Kjell-Olof Feldt efterlyste nyss ett sådant. Han kan vara förvissad om att det kommer.

Alternativet kan inte vara byggt på någon annan bas än den ekonomiska politik som mittenregeringen med växande framgång genomförde. Arbetet med att pressa tillbaka de offentliga utgifternas andel av BNP måste ha högsta prioritet. Sparåtgärderna måste emellertid ha en rimlig fördelningspolitisk profil. Från centerns sida kan vi självfallet inte acceptera den fördelningspolitik som socialdemokraterna nu gör sig till förespråkare för t. ex. när det gäller kompensationerna till pensionärerna.

En viktig hörnsten i alternativet till den ekonomiska politiken är naturligtvis tilltron till att parterna på arbetsmarknaden skall ha tillräcklig insikt i de samhällsekonomiska sammanhangen och ett tillräckligt starkt engagemang för att acceptera en nödvändig stark återhållsamhet. Där bygger vårt alternativ på tilltron till organisationerna mer än vad socialdemokratis alternativ innebär. Devalveringen är ju, som den nu har utformats, egentligen ingenting annat än att bakvägen etablera en benhård inkomstp- politik som förutsätter en facklig underkastelse av det politiska spelet.

I vårt alternativ skall vi lägga stor vikt vid förutsättningarna för industriell förnyelse. Men inte heller detta klarar man genom att skapa något temporärt och sektoriellt drivhusklimat som man gör med en överdimensionerad devalvering. Förnyelsen skapar man bara genom en stabil och målmedveten ekonomisk politik där alla tillväxtbefrämjande faktorer får spela sin roll, inte

genom att skapa övervinster i någon bransch som sedan skall sugas upp och motivera nya restriktioner och nya påfrestningar för hela näringslivet.

När man från näringslivets sida, i varje fall från någon företrädare, applåderar devalveringen borde man också komma ihåg att den leder till ökat samhällsingripande i företagen och i företagens ekonomiska miljö. Socialdemokraterna har slagit in på en väg som ger motiv för ökade och sannolikt långtgående ingrepp i marknadsekonomin. Omläggningen av den ekonomiska politiken har alltså långt vidare aspekter än vad debatten hittills har avslöjat.

Trots att jag nu kan konstatera att även finansministerns portfölj har lämnat kammaren vill jag säga att det var med stort intresse som jag åhörde finansminister Feldts deklaration beträffande regeringens näringspolitik. Han tänker inte ha någon s. k. akutmottagning. Det är bra. Mittregeringen stängde den så snart vi hade övervunnit sviterna av den kostnadsexplosion 1975–1976 för vilken socialdemokratin bar huvudansvaret. Kjell-Olof Feldt är emellertid efter alla uttalanden i den här riktningen skyldig svenska folket och kammaren ett mer preciserat besked.

Vi har här i landet subventioner till näringslivet bara på tre områden. Det kan vi vara stolta över – internationellt sett är det respektingivande. Vi har subventioner av regionalpolitisk karaktär som stöd till eftersatta regioner, äldrestöd för att hindra tekoindustrins totala utslagning och stöd till finansiering av exportkrediter för att hävda vår internationella marknad. Vad är det nu som socialdemokratin tänker avveckla? Hittills har socialdemokraterna alltid och så sent som i den just timade valrörelsen krävt ökat stöd och mer insatser på en rad områden. Jag gratulerar förvisso regeringen till uppvaknandet!

Anf. 35 BJÖRN MOLIN (fp):

Herr talman! Låg mig börja med ett citat från LO-ordföranden Gunnar Nilsson. I ekot i radion den 3 oktober, två veckor efter valet, sade Gunnar Nilsson: "Enbart vetskapen om att man begränsar prisutvecklingen är en tillgång i avtalsrörelsen. Därför vore det bra om regeringen kunde ge sådana utfästelser att man inte accepterar en prisutveckling över 5 1/2 procent."

Fem dagar senare hade den socialdemokratiska regeringen, främst genom devalveringen, grusat alla förhoppningar om en så låg inflationstakt under de kommande åren. Man kunde då ha väntat sig åtminstone någon kritisk kommentar från LO-ordföranden beträffande det faktum att den socialdemokratiska regeringen så snabbt och så drastiskt hade kommit Gunnar Nilssons förhoppningar om en lägre inflationstakt på skam.

Men så blev det inte. Gunnar Nilsson och hela LO-ledningen ordnade snabbt in sig i ledet. Löntagarna var tvungna att acceptera en fortsatt reallönesänkning, hette det. Devalveringen måste godtas av solidaritetskäl, och någon kritik mot den snabbt stigande inflationstakten avhördes inte. Detta säger i varje fall någonting om LO-ledningens partipolitiska följsamhet till det socialdemokratiska partiet.

Annars fanns ju goda förutsättningar för den förhoppning om en

inflationstakt på bara 5,5 % som LO-ledaren gav uttryck för den 3 oktober. Den tidigare regeringen hade nämligen lagt grunden för en avtagande inflation. Efter att 1980 ha noterat en mycket hög inflationstakt kunde vi under förra året, 1981, krypa ner under tioprocentstrecket, och i september i år var vi nere i en årlig inflationstakt på under 8 %. En del av den sjunkande inflationstakten var en följd av den lägre världsinflationen, men också den tidigare mittenregeringens ekonomiska politik lade delvis grunden för en lägre inflationstakt i Sverige, som innebar att vi faktiskt för omväxlings skull hade en lägre inflation i Sverige än i genomsnittet av de europeiska industriländerna. Det fanns alltså goda förhoppningar om att inflationen under de kommande åren skulle stanna under omskrivna 5,5 %.

Socialdemokratin kritiserade ju tidigare centern och folkpartiet för den höga inflationstakten. I vintras kunde man på bussarna finna propagandaplakat från LO, där det stod: När var inflationstakten högre i Sverige? Jag vet inte om LO kommer att använda sina pengar till att sätta upp sådana plakat på bussarna i Stockholm denna vinter. Det vore emellertid befogat.

Sanningen är den att vi under de senaste åren lyckades komma ner i en lägre inflationstakt och att den positiva utvecklingen i fråga om inflationen fortsatte ända fram till den 19 september i år. Den nya regeringens åtgärder bryter dramatiskt denna positiva utveckling. Man förutspår nu en inflations-takt under 1983 på 12 %, och det är uppenbart att kombinationen av den stora devalveringen och den tilltänkta momshöjningen kommer att innebära att Sverige under flera år framöver kommer att ha en högre inflationstakt än omvärlden. Det innebär självfallet i sin tur att kostnadsutvecklingen kommer att vara ogynnsam för de svenska företagen, sett i ett internationellt perspektiv.

Herr talman! Inflationen har även negativa sociala verkningar. Olika undersökningar visar att en hög inflation slår hårt mot de svaga i samhället. I första hand människor med stora förmögenheter, placerade i fast egendom, har möjlighet att kompensera sig för en hög inflation, medan vanliga löntagare och hyresgäster blir de stora förlorarna i en inflationsekonomi. Det kan alltså med goda skäl hävdas att den inflationspolitik som socialdemokraterna nu har slagit in på har sin udd riktad mot de svaga i samhället. Det var Olof Palmes argument mot den av den tidigare regeringen genomförda devalveringen. Jag använder orden "har sin udd riktad mot de svaga i samhället", eftersom Olof Palme begagnade det ordvalet, när han kommenterade den av den tidigare regeringen genomförda devalveringen.

Mot den bakgrunden vill jag fråga: Är det bara små devalveringar som har sin udd riktad mot de svaga och fattiga i samhället? Om man tar till ordentligt och gör devalveringen riktigt stor, blir devalveringspolitiken då mer socialt acceptabel? Ja, herr talman, vi har onekligen fått se mycket av hyckleri och tvära lappkast i den socialdemokratiska argumentationen på senare tid.

Regeringen planerar en höjd moms från årsskiftet med åtföljande problem för den del av näringslivet som tillverkar för hemmamarknaden och för handeln. Förslaget om en höjning av momsen med 2 % från årsskiftet skall ses mot bakgrund av de många löften om kostnadskrävande åtaganden som

framfördes av det socialdemokratiska partiet i valrörelsen. På nästan varje utgiftsområde var det någon socialdemokratisk talare som var beredd att lova ytterligare insatser. Och det är förvisso många grupper och organisationer som häckar utanför kanslihuset för att se till att den nya regeringen infriar alla sina vallöften.

Från folkpartiets sida deltog vi inte i den här löfteskarusellen. Vi lovade inga nya kostnadskrävande reformer, helt enkelt därför att vi visste att vi skulle inte komma att ha ekonomiska resurser att genomföra dem före 1985. Den ansvarsfulla linjen kommer vi att fullfölja.

Det innebär naturligtvis inte att vi anser att samhället inte har några brister, men vi vet att huvuduppgiften för de politiskt ansvariga under alla omständigheter kommer att bli att klara obalanserna i svensk ekonomi och att det bara kan ske om man sparar på privat och offentlig konsumtion för att få pengar att bygga ut vår industrikapacitet och få ner underskotten i bytesaffärerna och i statsbudgeten. Det är genom att spara för framtiden, dvs. att investera i nya anläggningar, nya maskiner och ny teknik och därigenom skapa förutsättningar för nya jobb, mer export, ökade statsinkomster och ett mindre budgetunderskott, som vi kan minska utlåningsbehovet både här hemma och utomlands.

Vi befann oss på rätt väg också när det gäller våra samlade bytesrelationer med utlandet. Detta kunde delvis föras tillbaka på devalveringar som genomfördes under de icke-socialistiska regeringarnas tid, och som Olof Palme tidigare i dag tillät sig att kalla misslyckade devalveringar. Låt mig påminna om att devalveringen 1977, som socialdemokraterna med Kjell-Olof Feldt i spetsen gick emot, gav ett snabbare utslag i bytesbalansen än vad någon hade räknat med. Handelsbalansen svängde från ett underskott på 5 miljarder 1977 till ett överskott 1978 på 5 miljarder.

Devalveringens snabba positiva effekt på handelsbalansen den gången sammanhängde självfallet med att vi då hade en outnyttjad kapacitet i exportindustrin, att det skedde en omfattande produktion på lager och att man, när prisrelationerna blev förmånligare tack vare devalveringen, snabbt kunde finna avsättning för ytterligare svensktillverkade produkter.

Förhållandet var inledningsvis detsamma vad gäller 1981 års devalvering. Men här blev genomslaget i bytesbalansen mindre starkt, vilket delvis sammanhängde med att vi inte hade en så stor outnyttjad tillverkningskapacitet då som 1977. Under första hälften av det här året skedde dock en påtaglig förbättring av handelsbalansen med ett överskott på ca 3 miljarder kronor. Den positiva utvecklingen fortsatte under juli månad men bröts i augusti. Vi hade dock fortfarande anledning att räkna med ett icke obetydligt överskott i handelsbalansen under 1982 och därmed en betydande förbättring jämfört med 1981 och 1980. I jämförelse med 1980 rör det sig om en beräknad förbättring i storleksordningen 10–12 miljarder. Denna förbättring av handelsbalansen skulle självfallet få motsvarande effekt på bytesbalansen, vars underskott i år – med de här utgångspunkterna – kunde beräknas stanna vid 13–14 miljarder kronor.

Frågan är då: Hur kommer den av socialdemokraterna nu genomdrivna

16-procentiga devalveringen att påverka handelsbalans och bytesbalans? Det är uppenbart att den kortsiktigt kommer att bryta den positiva utvecklingen av handelsbalansen. Terms of trade försämrats, och det är inte troligt att vi i år kommer att märka någon volymuppgång utav exporten som kan motsvara försämringen i terms of trade. Vi har därför anledning att räkna med ett underskott i handelsbalansen under 1982 och en motsvarande försämring utav bytesbalansen, jämfört med tidigare prognoser.

Nå, detta må vara. Avgörande blir ju, om vi på längre sikt har möjlighet att med devalveringen till stöd öka vår exportvolym. Att devalveringen ger ett utrymme för en ökad exportvolym är obestridligt. Samtidigt medför den i ett slag en försämring av tjänste- och kapitalbalansen i storleksordningen 3 miljarder kronor. Om devalveringen skall bli varaktigt framgångsrik och medföra en faktisk förbättring av bytesbalansen, dvs. leda till ett lägre underskott än de 13–14 miljarder som vi med den tidigare regeringens politik hade anledning att räkna med, krävs alltså en mycket kraftig ökning av exportvolymen. Om vi utgår från att vi 1981 hade en varuexport på ungefär 145 miljarder kronor, skulle exporten till följd av regeringens devalvering, räknat i 1981 års priser, under nästa år behöva uppgå till ungefär 165 miljarder kronor för att devalveringen ur det svenska folkhushållets synpunkt skall vara en bra affär. Om det målet kommer att nås blir naturligtvis beroende dels av utvecklingen av den internationella konjunkturen, dels av i vilken grad traditionella svenska exportprodukter kan finna nya marknadsandelar.

Jag noterade att Kjell-Olof Feldt här i eftermiddags talade om att avskaffa underskottet i utrikesaffärerna. Det är en mycket hög ambition. Jag tror inte att den tidigare regeringen hade ambitionen att avskaffa underskottet i utrikesaffärerna. Däremot hade vi ambitionen att kraftigt minska det underskottet, och vi kunde visa på statistik från det här året som tydde på att vi var på väg i den riktningen. Om den nya regeringens ambitioner att avskaffa underskottet i utrikesaffärerna är realistiska får vi väl anledning att titta närmare på vid finansdebatten nästa år.

Om vi skall kunna förverkliga ambitionen att kraftigt öka exportvolymen, krävs emellertid också ytterligare exportfrämjande insatser. Jag hade anledning att beröra det här något i en frågestund med statsministern i går, när vi diskuterade nackdelarna med att avveckla det nuvarande handelsdepartementet. Därvid påpekade jag att en av nackdelarna var att det skapade oklarhet om var huvudansvaret för de exportfrämjande insatserna skulle ligga.

Jag vill gärna också här markera den betydelse jag tillmäter de insatser som görs av Exportrådet och av våra handelssekreterare på olika håll i världen. De är ett viktigt komplement till de exportsatsningar som exportföretagen själva gör. I denna verksamhet inryms analyser av nya marknader, information om regler och sedvänjor i tilltänkta nya exportländer som är av betydelse för exportföretagen och åtgärder för att underlätta för de små och medelstora företagen att nå ut på nya exportmarknader. I det sistnämnda avseendet har Exportrådet bl. a. praktiserat ett system som man kallar

uthyrning av exportchefer.

Den här typen av åtgärder prioriterades av de tidigare, icke-socialistiska regeringarna, och vi anvisade ytterligare resurser just för den verksamheten. Jag hoppas att den nya regeringen kommer att fullfölja de här ansträngningarna och att oklarheten i fråga om departementstillhörighet inte leder till att de exportfrämjande insatserna försvagas.

Nr 16

Onsdagen den
27 oktober 1982

*Allmänpolitisk
debatt*

Anf. 36 KARIN NORDLANDER (vpk):

Herr talman! De borgerliga har här i debatten talat mycket om inflationen och dess verkningar. Karin Söder sade i sitt anförande att inflationspolitik alltid drabbar de sämst ställda, och det är väl ett helt riktigt konstaterande. Det är bara det att de borgerligas uppvaknande till den insikten förefaller litet senkommet.

Det är sant att svångremspolitik inte kan drivas hur långt som helst. Till slut brister remmen. Detta är väl vad som nu har hänt efter sex år av borgerlig regeringspolitik, som har förts i strävan att åstadkomma en sund ekonomi – ett uttryck som använts av förutvarande socialministern.

I en allmänpolitisk debatt så sent som den 4 februari i år hävdade samma socialminister:

”Ambitionen i spararbetet har varit dels att göra rationaliseringar i administrationen utan att röra trygghetssystemen, dels att genomföra förändringar på ett sådant sätt att de får bäras av så många människor som möjligt för att minska bördan på var och en. För de grupper som har det sämst ekonomiskt har de generella förändringarna kombinerats med inkomstförstärkningar. Därför föreslås förbättringar för pensionärer med de lägsta inkomsterna och för handikappade.”

Men uttalade ambitioner var tydligen en sak och praktiskt handlande en annan. För 1980 inledde den borgerliga regeringen sin sociala nedrustning – en nedrustning som inriktades just mot vitala delar av det sociala trygghetssystem som byggts upp under en lång följd av år. Angreppen riktades mot ATP och pensionernas värdesäkring, mot arbetslöshets- och sjukförsäkring och mot en rad andra viktiga sociala reformer. De som drabbats är de grupper som redan har en svag ställning i samhället, pensionärer, handikappade, sjuka, barnfamiljer och de arbetslösa.

Den ekonomiska omfördelningen har nu gått så långt att en stor andel av de svenska hushållen har en inkomst som inte ens räcker till en levnadsstandard beräknad för existensminimum. Var femte barnfamilj befinner sig ekonomiskt under eller i farlig närhet av denna inkomstnivå. I Storstockholmsområdet är den ekonomiska verkligheten den att en genomsnittlig industriarbetarlön är otillräcklig ur försörjningssynpunkt för en normalfamilj som bor i en nyproducerad lägenhet.

De senaste årens sjunkande reallöner och samtidigt kraftigt höjda mat- och boendekostnader har fått som följd att allt fler hushåll som levt på marginalen nu hamnat under den ekonomiska nivå som är nödvändig för livets uppehälle, vilket f. ö. framgår av de av kommunerna redovisade ökade socialbidragsutgifterna.

Konsumenternas köpkraft har minskat, vilket ökat effekten av prishöjningarna. Dessutom har matpriserna och hyrorna ökat i snabbare takt än alla andra varors priser. Jag lämnar bostadskostnaden därhän, då den kommer att tas upp i ett senare inlägg i debatten, och koncentrerar mig på den andra viktiga utgiftsposten: maten. Priserna på våra baslivsmedel har ju, bl. a. på grund av slopade subventioner, ökat i allt snabbare takt.

Enbart hittills i år har priserna på baslivsmedlen höjts med 15,3 %. Detta skall då jämföras med den allmänna konsumentprisutvecklingen, som under samma tid ligger på 8,2 %. Prishöjningen på baslivsmedlen är nära dubbelt så stor som det totala levnadskostnadsindex. Om jämförelsen görs sedan 1980, kan vi konstatera att baslivsmedlen har höjts med 50 % medan indexhöjningen stannat på 31 % – en skillnad på 20 %. Till detta skall läggas att ökningen av priserna på dagligvaror och övriga livsmedel under samma tid ligger åtskilligt över indexhöjningen.

För de ekonomiskt svaga hushållen får denna utveckling dubbla ekonomiska effekter, då de tvingas använda en större andel av sina inkomster för inköp av dagligvaror och baslivsmedel. Och det är allvarligt oroande att inköpen nu minskar även av dessa livsnödvändiga varor.

Samtidigt som stora delar av svenska folket på grund av de kraftiga prishöjningarna inte har råd att köpa de jordbruksprodukter som produceras växer överskottsproduktionen. Vi får köttberg, äggberg, mjölberg, potatisberg och nu också en mjölkflod. Beräkningar som gjorts före devalveringen visar att 2 kg kött kommer att försvinna ur konsumenternas matkassar i år. Även mjölkkonsumtionen visar en nedåtgående trend, vilket framför allt drabbar barnfamiljerna.

I stället för att den ökade produktionen skall komma konsumenterna till godo genom lägre priser, slipar köttbranschen sina vapen för att bryta den minskade försäljningen. Deras recept är att satsa ett hemligt antal köttmiljoner, bl. a. på en ny annonsvåg för kött, ökad marknadsföring och vidare säljstimulans till butikerna med fler resande köttkonsulenter. Och mejerierna kommer på samma sätt att föra kampanjer för ökad mjölkkonsumtion, till en kostnad av ett antal miljoner.

Men detta är åtgärder som inte ger de konsumenter som har en begränsad hushållsbudget ett enda gram kött eller mjölk mer – tvärtom leder åtgärderna bara till ytterligare fördyringar och minskade inköp.

Jordbrukspolitik är tydligen ingen enkel fråga, och de följder som blir konsekvensen av en ökad jordbruksproduktion är obegripliga för vanliga människor – exempelvis när ansvariga på pris- och kartellnämnden hävdar, att om inte överskotten på livsmedel minskas så att priserna kan hållas nere, kan detta leda till en förödande kostnadsspiral för jordbruk och konsumenter, och när de ser som en lösning att inom jordbruksregleringens ram minska överskotten genom att göra överproduktionen olönsam för bönderna.

Jag menar att detta ställer alla vanliga marknadsbegrepp på huvudet och kräver en förklaring. Här gäller inte längre principen att tillgång och efterfrågan påverkar priset.

Andra följder av en minskad konsumtion är ökad export av jordbruks-

produkter men till ett betydligt lägre pris än på hemmamarknaden. Ett exempel är att ca 20 % av producerat griskött exporteras till i stort sett halva priset av vad svenska konsumenter får betala. Samtidigt importerar livsmedelsindustrin kött från utlandet till sin konservertillverkning, som sedan skall gå på export. Genom att införelavgiften betalas tillbaka vid exporten av konserver blir förtjänsten större än vid tillverkning av konserver från det svenska köttberget.

Exporten av jordbruksprodukter sker med hjälp av exportbidrag, som jordbrukarna i första omgången får stå för men som sedan skall kompenseras i de jordbruksavtal som reglerar livsmedelspriserna. I slutändan är det alltså konsumenterna – som inte själva till följd av de höga priserna har råd att äta dessa produkter – som skattevägen får betala förlusterna på exporten.

Borde det inte vara dags att nu se över hela livsmedelshanteringen och prissättningen, alltifrån jordbruket och monopolbildningen inom förädlingsindustrin till det handelsmarginalsystem som drabbar ojämligt?

Någonting måste i varje fall hända, när allt fler hushåll inte får inkomster och utgifter att gå ihop. Man kan ju inte – som det har sagts – välja mellan att äta eller att bo. Mat och husrum är två nödvändiga komponenter, om vi skall fungera i samhällslivet, och där finns det ingen prutmån.

Därför har vänsterpartiet kommunisterna också ständigt reagerat mot de upprepade höjningarna av mat- och bostadskostnader, som nu nått en oöverstiglig nivå. Vi har ständigt upprepat det orättfärdiga i att lägga en extra skatt på nödvändiga levnadsomkostnader. Mervärdeskatten är en sådan skatt som orättvist drabbar dem i samhället som redan har en svag ekonomi. Vi har upprepat det många gånger, och jag upprepar det igen, att detta är orättvist därför att dessa människor måste använda en större andel för inköp av livsnödvändiga varor – för många går i dag hela inkomsten åt för att överleva.

Man kan naturligtvis genom olika insatser lindra skadeverkningarna, t. ex. med bidrag till olika grupper, som höjda barnbidrag och bostadsbidrag, som vpk inte har någonting emot. Men hushåll med svag ekonomi finns inom alla grupper, såväl barnfamiljer som ensamstående, och därför når man inte ut till alla behövande med riktade bidrag.

Prissänkningar på livsnödvändig konsumtion är ett bättre sätt att nå ut till alla behövande. Om jag fortsätter att hålla mig till frågan om matpriserna, så har vpk ett gammalt krav: bort med moms på maten. Det är ett krav som fått ökad betydelse i samma takt som prishöjningar skett, främst när det gäller våra baslivsmedel, som jag tidigare redovisat.

En differentierad skatt som dels kan styras till viktiga livsmedel, där vpk vill utöka sortimentet baslivsmedel, dels omfatta ett sortiment av dagligvaror och bruksartiklar, skulle vara vad som bäst gynnade samtliga med små inkomster. Det finns andra varor – lyxvaror – som kunde beskattas.

Den devalvering som genomförts späder nu på priskarusellen och sänker reallönerna ytterligare om ingenting görs emot detta. Enligt LO är man från fackligt håll beredd på vissa uppoffringar – i motsats till företags- och kapitalägare – för att få behålla jobben. Men ett krav som löntagarna inte vill

tumma på är att bördorna fördelas rättvist och efter bärkraft. I det kravet ingår, med tanke på devalveringens effekter på hushållens ekonomi, ingen ytterligare försämring av skatteuppgörelsens fördelningsprofil. Vidare måste LO:s viktigaste uppgift i avtalsrörelsen vara att kompensera för skatteuppgörelsens redan ogynnsamma profil för de lågavlönade.

Då löneutrymmet är litet måste avtalsrörelsen inriktas på en rättvis anpassning till den kommande skatteuppgörelsen. Detta är LO:s mening.

Vänsterpartiet kommunisterna har redan från början kritiserat skatteuppgörelsen mellan socialdemokraterna, folkpartiet och centern och hävdar att den är orättvis. Det är en osolidarisk skatteomläggning, som gynnar de högst avlönade på övriga löntagares bekostnad. Orättvisorna kan minskas med en skatterabatt för de lågavlönade och medelinkomsttagarna.

Ett annat krav, som är ovillkorligt från löntagarhåll, är pris- och hyresstopp för att hålla löneanspråken nere. Detta krav får nu allt större gensvar från olika håll. Såväl Stockholmstidningen som LO-tidningen och Aftonbladet har tagit upp det. Senast har ett antal socialdemokratiska ledamöter instämt i kravet på slopandet av en momshöjning och att maten inte får bli dyrare. Det finns i dag inget köpkraftsoverskott som motiverar en allmän momshöjning.

Det ställs, herr talman, naturligtvis stora förväntningar på den nya, socialdemokratiska regeringen. Alla förväntningar kan säkert inte infrias. Men det måste väl ändå vara viktigt att lyssna på rörelsen och råda bot på de värsta orättvisorna i den omfördelningspolitik som de borgerliga regeringarna varit så framgångsrika med. Då en lönerörelse står för dörren är det brådskande med klara besked om priser, hyror, skatter och en mot de borgerliga omvänd fördelningspolitik.

Anf. 37 LILLY HANSSON (s):

Herr talman! Det är nästan patetiskt att lyssna på alla de företrädare för de borgerliga partierna som från denna talarstol har beskrivit den förträffliga och framgångsrika politik som de i olika regeringskonstellationer har fört de senaste sex åren. Men den 19 september sade väljarna ifrån och talade om vad de tyckte om den förda politiken. Man ville inte ha borgerliga regeringar som använde den mesta tiden till inbördes träta, till långbänkar och inre splittring. Ni förlorade valet.

Om den politik ni har fört har varit så framgångsrik som ni i dag velat göra gällande, så borde ni ju ha vunnit valet den 19 september med god marginal.

I dag anklagar ni socialdemokraterna för att ha grundlurat det svenska folket i valrörelsen. Sanningen är ju den att vi säger samma saker i dag som under valrörelsen. Vi kommer att genomföra den politik som vi fick väljarnas förtroende för på valdagen. Ni anklagar oss för den ekonomiska politik vi ämnar föra och för de oerhörda konsekvenser det kommer att föra med sig. Vi har facit i hand i dag när det gäller de borgerliga regeringarnas ekonomiska politik, och den politiken är sannerligen inte efterföljansvärd.

Herr talman! Det finns knappast någon som inte känner oro för den ekonomiska situation som vårt land befinner sig i. Obalanserna i samhälls-ekonomi är så stora och allvarliga att det krävs krafttag för att få problemen under kontroll och vända utvecklingen åt rätt håll.

Stigande arbetslöshetssiffror, priser som skjuter i höjden, hyror som tar allt större del av plånbokens innehåll, försämrade sjukförsäkringsförmåner, minskade reallöner och försämrade pensioner är exempel på hur människorna fått uppleva politiken de senaste sex åren. Hur har vi hamnat i denna situation? Är det uteslutande de borgerliga regeringarnas fel? Nej, det har vi aldrig sagt – allt kan inte lastas på de borgerliga. Sverige är som alla andra högt industrialiserade länder beroende av omvärlden. Detta konstaterande fråntar dock inte de borgerliga ansvaret för den politik som de fört – en politik som lett till en orättvis fördelning av de bördor som måste bäras i tider av ekonomisk stagnation, en politik som inte förmått ta till vara de resurser som trots allt finns i vårt land, en politik som alltför ensidigt inriktat sig på åtstramningar och nedskärningar. För detta bär de borgerliga regeringarna ett exklusivt ansvar.

Väljarna har låtit sin dom falla över den borgerliga politiken. De har avisat en fortsättning av de sex senaste årens borgerliga experiment med den svenska välfärden.

Socialdemokratin har fått väljarnas förtroende att gripa sig an det svåra arbetet att vända den negativa utvecklingen rätt. Vi har ett program och en politik för detta och kommer med kraft att gripa oss an arbetet. Men vi kommer även att vara lyhörda för andras synpunkter och förslag. Detta gäller för sådant som kan komma fram här i riksdagen, när olika förslag sakbehandlas, och det gäller för synpunkter från grupper som finns utanför riksdagshusets väggar.

Sysselsättningen – rätten till arbete – har varit en viktig fråga i den nyligen avslutade valrörelsen. För oss socialdemokrater är rätten till ett arbete en av de viktigaste frågorna att klara av. Det märks inte minst på de beslut som regeringen fattat de senaste veckorna. Arbetslösheten skall också bekämpas med alla till buds stående medel.

Låt mig, utan att bli anklagad för nostalgi, få citera Ernst Wigforss. Han skrev redan 1933 i skriften *Mot krisen* följande:

”Arbetslösheten är den största av de olyckor som för närvarande hemsöker vårt liksom andra folk. Den leder till ekonomiskt förfall för enskilda, kommuner och stat; de förstörande effekterna når ut över alla. Den är moraliskt nedbrytande. I den mån den drabbar ungdom utgör den en allvarlig fara för framtiden.”

Dessa formuleringar från 1930-talet är giltiga i 1980-talets Sverige. Därför går värnet för den fulla sysselsättningen som en röd tråd genom den socialdemokratiska politiken.

Värnet av den fulla sysselsättningen finns bakom våra ansträngningar att komma till rätta med underskotten i samhälls-ekonomi. Det kommer att ta lång tid innan vi når rimlig balans i ekonomin. Men under tiden måste underskotten i allt större utsträckning betala produktiva investeringar som

*Allmänpolitisk
debatt*

ger jobb och inte som i dag konsumtion.

Värnet av den fulla sysselsättningen finns även bakom våra förslag till en aktiv näringspolitik. Samhället kan inte stillatigande och passivt stå vid sidan av och i åskådarens roll se hur företag efter företag läggs ned, se hur ort efter ort drabbas, se hur tusentals människor kastas ut i arbetslöshet. För oss socialdemokrater är det självklart att det är vi alla tillsammans, samhället, som skall styra utvecklingen – inte de s. k. fria marknadskrafterna. Det finns ingen naturlag som säger att människorna just nu måste gå arbetslösa. Det går att skaffa jobb som gynnar hela samhället.

Det faktum att den fulla sysselsättningen gynnar hela samhället är en viktig orsak till att vi socialdemokrater driver denna fråga så hårt. Men det finns även en annan dimension.

Vi vill att alla som vill och kan ta ett jobb också skall få det. Och det gäller inte bara dem som är unga och starka. Också den som är svagare eller som har ett handikapp skall ha rätt till ett arbete – inte bara och kanske inte främst för försörjningens skull. Den kan säkert ordnas på annat sätt. Nej, det är för att kunna leva i arbetsgemenskap med andra, att få känna att även min insats behövs. Den som kommer utanför arbetsgemenskapen hamnar också lätt i utkanten av den sociala gemenskapen.

Arbetet är en oerhört viktig del i den sociala gemenskapen och den mänskliga värdigheten. Vad kan vara farligare för vårt samhälles fortsatta utveckling än om stora grupper känner sig utanför, tycker att ingen frågar efter deras insats, känner sig undanskuffade och överflödiga? Då riskerar vi att få ett samhälle där egoismen sätts i förgrunden till förfång för solidariteten – ett samhälle där den starke kan ta åt sig fördelar på den svages bekostnad, ett samhälle där arbetslösheten breder ut sig och där den sociala utslagningen får härja fritt.

Ett sådant samhälle kommer vi socialdemokrater inte att låta växa fram. Det är också därför som det är så viktigt att vi kan klara av att ge arbete åt alla.

Vi socialdemokrater har inte försökt och kommer inte att försöka förringa påpekanden om att det är svåra problem som måste lösas när nu utvecklingen skall föras in på andra spår. Några stora kostnadskrävande reformer kommer det inte att finnas pengar till. Vår privata konsumtion kommer att utsättas för begränsningar. Våra samlade resurser måste användas för att slå vakt om den välfärd som vi har i dag och för att få i gång hjulen i vårt näringsliv. Så ser verkligheten ut, och det hjälper inte att stoppa huvudet i busken och hoppas att det löser sig.

Även om dagens verklighet är fylld av problem är det viktigt att inte tappa tron på framtiden. De reaktionära, bakåtsträvande krafterna i samhället vill inget hellre. Då får de utrymme för egoismens budskap. Tror man inte på framtiden är det lätt att falla tillbaka i passivitet. Då avstår man kanske från att kräva rätten till ett arbete, en bostad, god utbildning eller trygghet när man drabbas av sjukdom.

Politikens verkliga innebörd är hur vi skall kunna tillförsäkra människorna dessa och andra vardagliga ting. Det är då som de politiska programmets och

idéernas bärkraft prövas. De senaste sex årens utveckling har visat att den av nyliberalism präglade politik som förts inte klarat detta test i verklighetens vardag. Det som i teorin och på papperet framställdes som en lösning på problemen höll inte.

För oss socialdemokrater har det alltid varit självklart att man bäst klarar både de vardagliga och de mer långsiktiga problemen om man hjälps åt solidariskt. Vi har tidigare visat att man på det viset steg för steg kunnat genomföra förändringar som förbättrat villkoren för alla i vårt samhälle. På samma sätt kommer vi nu att föra politiken:

genom en näringspolitik där vi tar till vara det kunnande och den teknik som vi ändå har i stort mått här i landet – Thage Peterson kommer senare att utveckla detta –,

genom att föra en regionalpolitik som ger möjligheter för människor i de mest utsatta regionerna att få arbete och sysselsättning och

genom att utnyttja och vidareutveckla våra basresurser: skog, malm, mineraler och energi.

På område efter område finns det väsentliga behov som människorna förväntar sig att få tillgodosedda. Visst kan man finna privata lösningar för att tillgodose dessa behov. Men de kommer då att utestänga stora grupper från att få del av de förbättringar som görs. Många kommer helt enkelt inte att ha råd att förbättra sin situation. Därför säger vi socialdemokrater att den offentliga sektorn även i framtiden måste ges utvecklingsmöjligheter.

Vi socialdemokrater sätter inte enskilda människors arbete och initiativ i motsatsförhållande till samhällets insatser. De är i stället ett uttryck för att vi vill ta till vara alla människors möjligheter och för att vi skall få en rättvis fördelning av de resurser som finns i samhället. Samhällsverksamheten – den offentliga sektorn – är inget annat än den service som vi genom politiska beslut bestämt att människorna skall få del av. Den är ett resultat av människornas efterfrågan och behov av vård, omsorg och service. En stark offentlig sektor är nödvändig för att tillgodose grundläggande mänskliga behov. Men det är också en fråga om rättvisa. Alla skall ha tillgång till en bra utbildning och en god sjukvård och kunna känna social trygghet. Den offentliga sektorns verksamhet skall garantera oss alla service och trygghet i livets alla skeden – detta utan att det först efterfrågas hur stark och duktig man är eller om man kan betala.

Den offentliga sektorn framställs ofta av de borgerliga partierna som en tärande del i samhället, industrin å andra sidan som en närande del. Hela detta resonemang bygger på en synnerligen bristfällig analys av arbetsfördelningen i ett modernt samhälle. Denna motsättning mellan offentlig verksamhet och industri – som främst moderaterna ständigt återkommer till – finns inte. De två sektorerna i samhället är starkt beroende av varandras verksamhet. Ett livskraftigt och konkurrensdugligt näringsliv och en effektiv offentlig sektor skall enligt vår mening inte ställas i motsats till varandra. De skall komplettera varandra och fungera sida vid sida i ett ömsesidigt beroende. Inget av dessa områden får svikta om levnadsstandarden och välfärden skall tryggas i vårt land.

Utvecklingen av samhällsekonomin under 1980-talet kommer i mycket stor utsträckning att avgöras av hur väl samspelet kommer att fungera mellan den offentliga sektorn och det producerande näringslivet. De problem som vi står inför i dag beror inte på att den offentliga sektorn blivit för stor utan på att industrisektorn blivit för liten och alltför tvehågsen inför framtiden. Vi måste rusta upp och vitalisera industrin – med kapital, idéer och framtidstro.

Den offentliga sektorn måste bidra med några av de avgörande förutsättningarna för att detta skall lyckas. Planering för industrins behov av mark och industrilokaler är något som skall klaras av den offentliga sektorn. Annat är forskning och utbildning, aktivering av människor genom kunskaper, omsorg och vård som skall bevara och frigöra mänskliga resurser, upphandling av teknik som skall främja sysselsättningen.

Behovet av ny teknik skall bidra till produktutveckling inom områden där framtidens arbetstillfällen kommer att finnas. Det gäller t. ex. energiområdet, miljövården och transportsektorn. På dessa och flera andra områden måste en bättre samverkan mellan näringslivet och den offentliga sektorn komma till stånd. Då blir den offentliga sektorns verksamhet en plattform från vilken den mödosamma färden ut ur den ekonomiska krisen kan inledas.

Anf. 38 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! Först skall jag be att få gratulera Lilly Hansson till hennes nya befattning som gruppleddare för socialdemokraterna. Det är roligt att det har blivit en kvinna på den posten och dessutom en så kunnig och sympatisk kvinna.

Tyvärr kan jag kanske inte vara lika vänlig när det gäller kommentarerna med anledning av hennes anförande. Vi säger detsamma i dag som i valrörelsen, påstår Lilly Hansson. När och var i valrörelsen sade ni att det skulle bli en rejäl reallönesänkning? Vill Lilly Hansson vara vänlig att svara på den frågan?

Arbetslösheten skall bekämpas med alla till buds stående medel, fortsatte Lilly Hansson. Min fråga blir då: Anser Lilly Hansson att en momshöjning är ett bra medel att bekämpa arbetslösheten med?

I tidigare inlägg här i kammaren ställde jag två frågor till Kjell-Olof Feldt, men han svarade aldrig på dem, eftersom han hade avlägsnat sig. Då Lilly Hansson som gruppleddare säkerligen har blivit informerad om de åtgärder som regeringen avser att vidta, ställer jag i stället frågorna till henne med förhoppning om att få dem besvarade. Blir det någon reavinstskatt på aktieförsäljningar, vilket har diskuterats i pressen? Blir det någon höjning av bolagsskatten för att dra in de s. k. övervinsterna? Eftersom Lilly Hansson talade länge och engagerat om den offentliga sektorn, vill jag till sist också fråga om en 2-procentig volymökning i kommuner och landsting är förenlig med en ansvarsfull ekonomisk politik, då vi måste spara på alla tänkbara områden.

Anf. 39 NILS ÅSLING (c) replik:

Herr talman! Jag ber att få gratulera Lilly Hansson till hennes nyvunna befattning som gruppleddare för regeringspartiet.

Lilly Hansson sade att den förra regeringen företrädde en ensidig åtstramningspolitik. Det är ju inte riktigt. Har man ett budgetunderskott på 70–80 miljarder kronor, bedriver man i själva verket en alltför expansiv politik.

Men vi lyckades med en sak. Inflationen pressades ned med 5 % under de två senaste åren. I valrörelsen sade socialdemokraterna att inflationen är det främsta hotet mot sysselsättningen. Detta gav självfallet svenska folket intrycket att också socialdemokratin anser att bekämpning av inflationen är en angelägen och central ekonomisk-politisk uppgift. Men sedan – när valet väl var över och regeringen bildad, ja, faktiskt innan dess – går man i författning om en åtgärd som till sina dimensioner är sådan att den framför allt är inflationsbekämpande. Vad effekten blir för sysselsättning, industriutveckling osv. står skrivet i stjärnorna. Men vi kan till hundra procent vara förvissade om att vi får en mycket kraftig ökning av inflationen, som enligt socialdemokratiens egen förkunnelse är det främsta hotet mot sysselsättningen.

Jag skulle också vilja ställa en fråga till Lilly Hansson i hennes egenskap av gruppleddare. Jag ställde även den frågan till Kjell-Olof Feldt, men han behagade gå, vilket jag i och för sig tycker är anmärkningsvärt med tanke på den omstuvning som skett i talarlistan i dag. Jag hoppas att det inte är signifikativt för den nya regeringens syn på och relationer till riksdagen. Jag vill alltså ställa frågan till Lilly Hansson.

Det gäller värdesäkringen av pensionerna. Den frågan är intressant eftersom det gäller ett av de fyra vallöftena. Den var central under hela valrörelsen, och den är också betecknande för hur man då tänkte tackla problemen. Skall man inkludera alla pensionärer, dvs. även de bäst ställda ATP-pensionärerna, i denna garanti för värdesäkring? Det innebär i så fall att de bäst ställda ATP-pensionärerna får en kompensation i storleksordningen 7 000 kr., medan folkpensionärerna får nöja sig med litet mer än 1 000 kr. Det skulle då vara en kompensation för oljeprishöjningarna. Vad är det som säger att ATP-pensionärerna är så mycket mer förtjänta av att kompenseras för oljeprishöjningarna än folkpensionärerna? Min fråga är alltså: Innebär utfästelsen värdesäkring tvärs över, även till de bäst ställda ATP-pensionärerna?

Anf. 40 BJÖRN MOLIN (fp) replik:

Herr talman! Jag begärde replik med anledning av några rätt anmärkningsvärda saker som sades av den nya socialdemokratiska gruppleddaren, som jag f. ö. gratulerar till hennes viktiga funktion. Lilly Hansson sade, som Knut Wachtmeister påpekade, att socialdemokraterna i dag säger samma sak som under valrörelsen. De flesta människor har väl upplevt att det är tvärtom, nämligen att man säger något helt annat i dag än under valrörelsen. Under valrörelsen riktades en mycket hård kritik mot att löntagarna hade fått

rcallönesänkningar under de föregående åren. Nu säger man att det är ofrånkomligt med rcallönesänkningar och att de aktiva löntagarna måste hålla igen för att man skall klara samhällsekonomin. Under valrörelsen snurrade löfteskarusellen i rasande fart. Det fanns inte ett möte där det inte kom nya löften, nu har det närmast blivit idiotstopp på löfteskarusellen. Då talade man om svängrum i stället för svängrem, nu verkar det mest vara svängrem i stället för svängrum. Ganska många av oss blev förvånade när vi hörde påståendet att socialdemokraterna säger detsamma nu som under valrörelsen. I själva verket är det en utomordentligt anmärkningsvärd förändring i förkunnelsen som har ägt rum. Den är så pass anmärkningsvärd att den från demokratiska utgångspunkter är nödvändig att påtala.

Lilly Hansson upprepade de påståenden om den tidigare regeringens ekonomiska politik som vi har hört många gånger. Men vi har sagt att vi hade en lägre inflation än i Europa i övrigt. Vi var på väg mot ett överskott i handelsbalansen, och det är uppenbart att socialdemokraternas politik nu kommer att innebära att de positiva trenderna i svensk ekonomi kommer att brytas.

Lilly Hansson sade också att hon hade observerat att många människor oroade sig för de skyhöga hyrorna, och det är säkert riktigt. Men frågan är: Leder en socialdemokratisk politik till lägre hyror? Som jag påpekade i mitt anförande tenderar en hög inflation att missgynna de egendomslösa och att gynna dem som har förmögenheter placerade i fast egendom. Fastighetsägare gynnas på hyresgästernas bekostnad om inflationen blir hög. Om man för en politik som präglas av en ökad inflation och av höjda bränslekostnader, är inte förutsättningarna speciellt gynnsamma att den politiken gör det möjligt att pressa hyreskostnaderna. Jag vill mot bakgrund av det Lilly Hansson sade ställa frågan: Vad kommer den socialdemokratiska regeringen och den socialdemokratiska riksdagsgruppen mot den här bakgrunden att göra för att undvika hyreshöjningar 1983?

Anf. 41 KARIN NORDLANDER (vpk) replik:

Herr talman! Statsminister Palme sade tidigare i debatten att kostnadsutvecklingen inom landet är viktig och att ett stort ansvar vilar på arbetsmarknadens parter. Men man borde kanske vända på detta och säga, att det vilar ett stort ansvar på regeringen gentemot löntagarna. Om regeringen fullföljer sina planer på en allmän momshöjning, finns det risk för att den devalveringsnota som statsministern sade också måste betalas blir oöverkomligt hög för löntagarna.

Lilly Hansson sade också att regeringen kommer att vara lyhörd för andra förslag, som kan komma fram i samband med sakbehandlingen av olika frågor. Det kanske inte var ordagrant vad hon sade, men andemeningen var väl denna.

Olof Palme sade också i debatten att de fyra vallöften – karensdagarna, värdesäkring av pensionerna, arbetslöshetsförsäkring och bidragen till barnomsorgsutbyggnaden – i första hand skall ekonomiseras med höjd

moms. Detta måste man väl kunna tolka så att det även finns andra alternativ till finansiering av de här givna vallöftena, eller hur, Lilly Hansson?

Nr 16

Onsdagen den
27 oktober 1982

Anf. 42 LILLY HANSSON (s) replik:

Herr talman! Först några ord om löfteskarusellen, som speciellt Björn Molin har sagt att vi ägnat oss åt under valrörelsen. Det är fyra löften som vi har avgivit under valrörelsen. Dem står vi vid, och dem skall vi uppfylla.

Jämför man den regeringspolitik som har förts under de senaste sex åren, och som nu väljarna sade nej till, med de löften som ni gav väljarna under valrörelserna 1976 och 1979, kan man konstatera att det då verkligen var fråga om en löfteskarusell.

Vi har sagt under valrörelsen att människorna i det här landet kommer att få vidkännas en standardsänkning, att den privata konsumtionen inte kommer att få stiga och att vi inte kommer att genomföra några kostnadskrävande reformer. Vi har under den här valrörelsen, lika väl som 1976 och 1979, lovat en mycket stram ekonomisk politik, men vi har lovat att bördorna skall bäras rättvist. Och vad gäller frågorna om vad vi kommer att göra, som ni ställt till Kjell-Olof Feldt, får ni faktiskt vänta till dess propositionen läggs på riksdagens bord den 10 november.

Björn Molin tog också upp hyrorna, och vi kan naturligtvis inte göra speciellt mycket för att lindra hyreshöjningarna för 1983. Vi hoppas att man i förhandlingarna skall kunna enas om lägre hyror än hyresvärdarna krävt. Men vad vi kan göra är att försöka lindra effekten av hyreshöjningarna för de mest utsatta grupperna.

Arbetslösheten har under de här sex åren stigit och stigit – trots att ni har stått här i dag och påstått att ni har dämpat arbetslösheten. Som ett resultat av den politik ni har fört har vi i dag över 170 000 människor arbetslösa. Jag vet inte om det kan kallas en framgångsrik arbetslöshetspolitik. Men vår regering har redan nu vidtagit åtgärder för att på kort sikt – jag vill gärna poängtera det – lindra arbetslösheten. Vi har gett AMS ökade medel för att man skall kunna lindra den arbetslöshet som vi förväntar oss under kommande vinter. Jag vill dock än en gång påpeka att de åtgärderna borde ha vidtagits under vårvintern, något som vi också sade många gånger här i riksdagen.

Både Olof Palme och Kjell-Olof Feldt har sagt många gånger i dag att devalveringen var nödvändig. Och konsekvenserna av devalveringen är det pris som svenska folket får betala på grund av den borgerliga politik som förts.

Anf. 43 BJÖRN MOLIN (fp) replik:

Herr talman! Om det är så att devalveringen är ett pris som svenska folket får betala för någonting, så är det nog för den ganska ohämmade löftespolitik som socialdemokraterna bedrev under valrörelsen. När Lilly Hansson nu säger att det bara var fyra löften man gav är det ännu ett exempel på att man nu säger någonting helt annat än under valrörelsen.

Vi hörde mycket annat. Det skulle bli mera pengar till vägunderhåll, sade

*Allmänpolitisk
debatt*

Bertil Zachrisson under valrörelsen. Det skulle bli ytterligare resurser för barnkultur, och presstödet skulle höjas, fick vi höra av socialdemokratiska talare.

På det område som jag var ansvarig för under valrörelsen var det ingen hejd på vad man lovade. Statens pris- och kartellnämnd och konsumentverket skulle få mera resurser, tullen skulle få sina förhållanden förbättrade och teko-industrin – det kommer säkert Lilly Hansson själv ihåg, eftersom vi hade en debatt om det – utlovades bättre tider.

Detta är på nytt ett exempel på att löfteskarusellen har stannat. Löftespolitiken kommer väl att få ligga kvar i partipolitikens skräpkammare till 1985 – då blir det väl dags att plocka fram den igen.

Det var Lilly Hansson själv som nämnde de skyhöga hyrorna. Jag förstår att det ute bland människorna finns en oro för hyreshöjningarna. Jag ser att vår nye bostadsminister har kommit in i kammaren, men jag förstår att jag inte kan ställa frågan till honom. Poängen med min fråga var, att devalveringen, som leder till en ökad inflation och till höjda bränslekostnader, förvärrar situationen. De hyreshöjningar som vi sannolikt dess värre har att räkna med kommer, på grund av den socialdemokratiska regeringens politik, att bli högre än de eljest skulle ha blivit. Det var därför jag till Lilly Hansson, när hon talade om de skyhöga hyrorna, ställde frågan: Vad tänker ni göra för att undvika att hyreshöjningarna vid årsskiftet blir så höga?

Anf. 44 NILS ÅSLING (c) replik:

Herr talman! Det är uppenbart att Lilly Hansson inte vill ge sig in i detaljresonemang om devalveringens effekter. Det är utan tvivel ändå så, Lilly Hansson, att den kvarstående och allt överskuggande effekten av den devalvering man har gjort är ett ökat inflationstryck som kan bli ytterligt förödande för sysselsättningen och för eftersatta grupper i samhället. Jag anförde ett exempel.

Jag begär naturligtvis inte något definitivt och å partiets vägnar bindande svar från den nyvalda gruppledaren, men jag efterlyser Lilly Hanssons personliga uppfattning i frågan, om det är rimligt att den ATP-pensionär, som får den bästa ATP-pensionen, som en följd av devalveringen får 4 000–5 000 mer i kompensation för devalveringen än folkpensionären. Är det den nya fördelningspolitiska väg som socialdemokratin har slagit in på? Det är en ekonomisk politik där man spelar högt och framför allt med låginkomstgruppernas väl och ve i potten. Jag tycker det är anmärkningsvärt. Lilly Hansson bör väl åtminstone ha en personlig uppfattning, även om hon i dag inte är beredd att tala å hela partiets och regeringens vägnar.

Anf. 45 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! Jag har full förståelse för att det är svårt för Lilly Hansson att på tre korta minuter svara på frågor från fyra ledamöter av oppositionen. Därför skall jag vara hygglig och upprepa de frågor som jag inte fick svar på, och så hoppas jag att jag får svar i nästa replikskifte.

Arbetslösheten skall bekämpas med alla till buds stående medel, sade Lilly

Hansson. Min fråga, som inte blev besvarad, var då: Anser Lilly Hansson att en momshöjning är ett bra medel att bekämpa arbetslösheten med?

Jag ställde sedan frågan om en 2-procentig volymökning i den kommunala sektorn var förenlig med en ansvarsfull ekonomisk politik när vi måste spara på alla områden.

Jag konstaterar också att jag inte fick svar på de två frågor som egentligen ställdes till Kjell-Olof Feldt. Jag skall inte upprepa dem. Det får väl anstå tills han kan svara själv.

Men den sista frågan gällde vad Lilly Hansson sade om att "vi från socialdemokratiskt håll i valrörelsen talade om att det behövs en standard-sänkning". För att framstå som trovärdig får nog Lilly Hansson specificera det litet närmare. Olof Palme har hela tiden sagt att vi inte kan räkna med någon standardhöjning. Men därifrån till att acceptera en standardsänkning är steget rätt stort, i synnerhet som det här är fråga om en avsevärd standardsänkning. Alltså: När och var talade socialdemokrater på ledande håll om att vi kunde förvänta oss en standardsänkning?

Anf. 46 LILLY HANSSON (s) replik:

Herr talman! Jag skall först ta frågan om värdesäkringen av pensionerna. Vi har sagt att löftet om värdesäkring av pensionerna ligger fast och att vi skall uppfylla det. Man kan naturligtvis diskutera om det är rimligt att värdesäkringen också skall gälla för pensionärer med den högsta ATP-inkomsten. Vi kommer också att med pensionärsorganisationerna ta upp en diskussion om på vilket sätt pensionärerna framöver kan vara med i arbetet för att förbättra den svenska välfärden.

Det är inte sant som Björn Molin påstår att vi i valrörelsen lovade ökade resurser på alla möjliga områden. Men det är nog riktigt att många socialdemokrater sade att den dagen då vi har fått Sverige på fötter igen och fått ekonomin i balans skall vi börja återställa resurserna efter de neddragningar på alla möjliga områden som de borgerliga regeringarna gjorde i sin åtstramningsiver.

Och så var det hyrorna igen. Hyrorna har stigit oacceptabelt under de här sex åren. Men det kan ni väl inte skylla på socialdemokraterna? Vi har ännu inte suttit i regeringsställning en månad, och ändå begär Björn Molin att vi på en gång skall kunna göra någonting åt hyrorna. Varför har ni inte gjort någonting själva under den tid då ni har suttit i regeringsställning? Det är under de senaste åren som hyrorna har stigit så otroligt mycket.

Det är riktigt att hyrorna stiger mer på grund av devalveringen, men den var nödvändig, och det är ofrånkomligt faktum att ni, om ni hade fått regeringsmakten igen, också hade varit tvungna att göra en devalvering. Jag har redan sagt att vad vi nu kan göra är att för de mest utsatta grupperna försöka lindra effekterna av devalveringen.

Knut Wachtmeister frågade om den 2-procentiga volymökningen på den offentliga sektorn. Det var precis detta som jag uppehöll mig vid i mitt anförande. Jag sade att det inte skall råda något motsatsförhållande mellan den offentliga sektorn och näringslivet. En 2-procentig volymökning på den

offentliga sektorn är f. ö. inte särskilt mycket med tanke på de behov som fortfarande finns och de långa köer som finns när det gäller äldreomsorgen och barnomsorgen. Den 2-procentiga volymökningen räcker inte till särskilt mycket mer, men dessa två områden menar vi skall prioriteras.

Tredje vice talmannen anmälde att Knut Wachtmeister anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 47 ERIK HOVHAMMAR (m):

Herr talman! Dagens debatt har hittills rätt mycket handlat om regeringens kraftiga devalvering. Låt mig då först konstatera att de devalveringar som gjordes under de borgerliga regeringarnas tid syftade till att återställa en del av svenskt näringslivs konkurrenskraft efter den stora löneexplosionen och de stigande löneskatterna i mitten av 1970-talet. Genom Hagaöverenskommelser och kostnadsstegringar hade vi prissatt oss ur konkurrensen om inte devalveringarna gjorts.

När den nya socialdemokratiska regeringen tillträdde var situationen helt annorlunda. Vårt relativa kostnadsläge hade förbättrats och inflationstakten hade dämpats. Visserligen var vår kostnadsnivå fortfarande hög men dock inte så orimlig i relation till omvärldens. Det var i detta läge den nya regeringen slog till med en rekorddevalvering med starkt stigande statsskuld, starkt ökande ränte- och amorteringskostnader för utlandslånen, starkt växande inflation och ökad utslagning av många mindre och medelstora företag som följd.

En devalvering är motiverad för att motverka alltför dyra avtalsuppgörelser. Kan man inte hålla tillbaka de inhemska kompensationskraven för devalveringen, är det ingen nytta med den, även om vissa företag under en övergångsperiod kan dra nytta av den.

I en situation, då det svenska kostnadsläget visserligen fortfarande är högt men då avståndet till andra länders kostnadsnivå krympt, är en devalvering bara ett försök att dumpa svenska produkter på utlandsmarknaderna och i konkurrens med importvaror. Det finns stor risk för att sådan prisdumpning föranleder motåtgärder från andra länder. Den svenska devalveringen har fått hård kritik från utlandet. Finland har devalverat, och Norge har vidtagit vissa andra ekonomiska åtgärder, som syftar till att motverka den svenska rekorddevalveringen. De nordiska länderna hör till våra viktigaste handelspartners. I regeringsdeklarationen sades det att vi vill vidareutveckla de bestående, nära och omfattande förbindelserna med våra nordiska grannar. Devalveringen var sannerligen ingen utveckling av förbindelserna utan precis tvärtom.

Vissa företag kommer, som sagt, under en viss tidsperiod att tjäna på devalveringen. Men andra dräbbas mycket hårt. Många företag har under senare år tagit upp utlandslån för långsiktiga investeringar. Nu ökas dessa företags räntekostnader och amorteringar. Men inte nog med det. Skuldbördan har över en natt ökat med 19 %. Det betyder att många småföretag eller medelstora företag med litet eget kapital blir skyldiga att träda i

likvidation, om de inte kan öka det egna kapitalet. Jag frågar: Hur många kan det i dag? Jag kan som exempel nämna att ett medelstort företag, som jag väl känner, som inte arbetar på export men som har en helt dominerande ställning inom sitt område, genom devalveringen gjorde en kursförlust på i runt tal en miljon kronor. De utomlands lånade pengarna hade gått till investeringar, och företaget har en hypermodern och mycket fin teknisk utrustning. Efter devalveringen har företaget måst varsla 20 man, och dess ekonomiska situation är i dag synnerligen brydsam. På ungefär samma sätt förhåller det sig för flera hundra mindre och medelstora företag. De kan helt enkelt tvingas att gå i likvidation. Det är den nakna sanningen.

Herr talman! I regeringsdeklarationen sades det att de små och medelstora företagen utgör en viktig del av det svenska näringslivet, och det är ju helt korrekt. Industriministern, som nu är närvarande här, har gjort sådana antydningar i senare anföranden. Men det är dock dessa företag som hårdast och snabbast drabbas av regeringen Palmes första regeringsåtgärd. Vi kan väl också emotse högre kommunalskatter, när kommunerna skall återbetala sina utlandslån. Stockholms socialdemokratiska finansborgarråd har ju redan reagerat.

I en intervju i Göteborgs-Posten den 20 oktober förklarade statsrådet Thage G. Peterson att regeringen medvetet tar en standardsänkning för svenska folket. "Vi vill visa att vi prioriterar den svenska industrin", sade han. Jag tar för givet att herr Petersons uttalande är djupt uppriktigt menat, men då måste jag tyvärr också konstatera att socialdemokratien efter sina vallöften om "svängrum i stället för svångrem" nu demonstrerat sin förlorade trovärdighet. Man kan nämligen stärka näringslivets konkurrenskraft utan att dra åt svångremmen så hårt att hela svenska folket kvider.

Skall konkurrenskraften återvinnas, måste kostnaderna pressas ner, och det kan statsmakterna göra genom en ordentlig sänkning av löneskatterna. En sådan åtgärd hade varit en välbehövlig injektion för svenskt näringsliv utan att vi skulle behöva drabbas av de nationalekonomiska förluster som devalveringen innebär i form av ökande utlandsskuld, ökande ränte- och amorteringskostnader för denna skuld, ökande transportkostnader, ökande oljekostnader, ökande priser på för både människorna och näringslivet nödvändiga importvaror osv.

Jag vet att det från socialdemokratiskt håll sägs att ökande vinster för näringslivet omedelbart kommer att utlösa kompensationskrav från löntagarorganisationerna. I och för sig finns det väl ingen anledning att anta att de till följd av devalveringen och den kommande momshöjningen stigande levnadsomkostnaderna för svenska folket skall vara lättare att svälja bara för att man klart säger ifrån att regeringen medvetet vill sänka människornas standard. Före valet ville ju socialdemokratien inte ens acceptera den standardsänkning som två karensdagar skulle innebära.

På socialdemokratiskt håll tror man att man skall kunna minska kompensationskraven bara genom att överföra en del av de framgångsrika företagens vinster till några fonder. Men löntagarna får ju inte mer i plånboken bara för att vissa företag får mindre vinster, vinster som kanske är

tillfälliga och som annars skulle kunna användas för offensiva investeringar. Kompensationskraven kommer säkerligen att kvarstå. Kanske finns det risk för vilda strejker på sina håll.

Från LO hotades det för inte så länge sedan med politiska strejker. Några sådana blir det naturligtvis inte tal om nu, med tanke på syskonkärleken mellan LO och regeringspartiet. Vilda strejker råder LO dock inte på. F. ö. är det ju anmärkningsvärt att de pengar som enligt de socialdemokratiska planerna skall tas från för tillfället framgångsrika företag – kanske tillfälligt framgångsrika på grund av devalveringen men kanske snart drabbade av utländska motåtgärder – skall överföras till andra expansiva företag. Det blir ju bara en jonglöruppvisning, ett bollande av vinstmedel från det ena expansiva företaget till det andra. Det bollandet kostar pengar och det är en uppvisning i politisk jonglörkonst, men det ger ingenting åt någon.

Till den ekonomiska filosofi som är utmärkande för socialdemokraterna hör – det vet vi sedan gammalt – skattehöjningar. Många kommuner kommer vid nästa års budgetarbete att tvingas höja skatterna, dels på grund av att utlandslånen vuxit, dels på grund av att löneskatterna, som med ett förskönande uttryck kallas arbetsgivaravgifter, kommer att höjas, liksom vissa sociala kostnader.

Redan före valet sade den socialdemokratiska ledningen ifrån att den hellre ville höja momsens med ca 2 % än tillämpa två karensdagar. Det är bara ett exempel på hur man vill växla ut besparingsåtgärder mot skattehöjningar. Att i nuvarande läge höja momsens är föga välbetänkt. Momsens är ett utmärkt instrument för att utjämna konjunktursvängningar. Det innebär att man i en tid med efterfrågeöverskott skall höja momsens för att bromsa överkonsumtion medan man, när man inte har efterfrågeöverskott utan en fallande efterfrågan, kan sänka momsens för att stimulera till ökad ekonomisk aktivitet.

Regeringen gör precis tvärtom. Sätter man in indirekta skatter när efterfrågan är liten, blir resultatet bara sämre efterfrågan, högre priser och högre inflation. Handeln kommer att drabbas, och den drabbas också av devalveringen. Det är också finansminister Feldt mycket medveten om. I ett uttalande om devalvering, som han gjorde i tidningen Dagens Industri år 1977 – jag hade gömt den tidningen, av olika anledningar – sade han: "Inom handel och servicenäringar och inom typisk hemmamarknadsindustri skulle konkurserna komma tätt och arbetslösheten breda ut sig. Vi skulle få uppleva vad som egentligen menas med strukturuomvandling."

Men efter den 19 september i år har devalvering tydligen blivit den högsta socialdemokratiska visdomen. Över huvud taget är det markant hur socialdemokratin ändrat tonläge efter valdagen. Före valet talade framstående socialdemokrater och den socialdemokratiska och fackliga pressen om hur knapert det blivit under de sex borgerliga åren och hur mycket löntagarna förlorat i köpkraft. Sverige utmålades som ett samhälle vid katastrofens rand, och detta trots att Sverige tillhör världens rikaste länder med rekordförsäljning av exempelvis videoapparater och liknande, mindre nödvändiga varor. Nu har det blivit ett annat ljud i skällan.

Nu skall man, för att använda Thage G. Petersons ord, medvetet sänka standarden för svenska folket. Nu heter det att alla grupper skall acceptera uppoffringar. Har Olof Palme eller någon annan socialdemokratisk politiker efter den 19 september sagt ett enda ord om "svängrum"? Jag är helt på det klara med att vi alla måste göra uppoffringar, men jag tycker att det är ganska ynkligt att socialdemokraterna var mot alla uppoffringar före valet och kritiserade de borgerliga regeringarna för deras försök att vrida utvecklingen rätt.

Herr talman! Socialdemokraterna vann valet på sitt löfte att göra slut på arbetslösheten. Man försökte ge de borgerliga regeringarna skulden för den arbetslöshet vi har. I själva verket är de svenska arbetslöshetssiffrorna mycket låga internationellt sett. Det borde kanske vara en tankeställare för den socialdemokratiska regeringen att vi i början av 1970-talet, alltså under den socialdemokratiska tiden, hade en nästan lika hög arbetslöshet. Vår arbetslöshet var internationellt sett hög. Vi hade emellertid då en högkonjunktur, och det gjorde att arbetslösheten kunde minska. I dag har vi inte denna goda världskonjunktur. Efterfrågan är överallt låg, och vi har ingen hjälp att vänta av devalveringen.

Det är mycket oroande när regeringsdeklarationen talar om skärpt förmögenshetsbeskattning. Många mindre och medelstora företagare kan ha en ganska stor nominell förmögenhet, men denna ligger i regel bunden i företaget och är alltså närmast att betrakta som ett arbetsredskap. Höjs företagarens förmögenhetsskatt, måste han ta ut mer ur företaget för att klara skattehöjningen. Varje sådan åderlåtning tappar företaget på blod. Tyvärr lider stora delar av den mindre företagsamheten av blodbrist, och varje ytterligare åderlåtning är farlig och leder till ökad arbetslöshet – en sak som regeringen noggsamt borde beakta.

Till sist, herr talman: Regeringen Palmes politik erinrar mig om en teckning av Thorwald Gahlin som jag såg för några år sedan. Han ritade två gubbar, av vilka den ene hade ett papper i handen. Texten under bilden löd: Nu när jag har ert namn på kontraktet är det kanske ett par saker jag måste säga er.

Anf. 48 Industriministern THAGE PETERSON:

Herr talman! Socialdemokraterna övertog regeringsmakten i ett för svensk industri ytterst allvarligt läge. Vårt land har under de sex gångna åren upplevt en industriell nedgång av stora mått, en nedgång som undergrävt själva basen för välfärd, för jobb, för trygghet. Jag skall ge några exempel.

Industriproduktionen har utvecklats svagare än i något annat jämförbart land. Den fortsätter att sjunka och ligger nu 7 % under 1981 års nivå. Orderingången minskar, såväl från hemmamarknaden som från utlandsmarknaden. Så har de svenska företagen förlorat marknadsandelar och hamnat på efterkälken.

Sysselsättningen försämras i snabb takt. Arbetslösheten stiger. Antalet lediga platser blir mindre. Så har oron och osäkerheten spridit sig i svenska hem. Så har allt fler svenska ungdomar kastats ut i arbetslöshet.

Industrins investeringar har sjunkit kraftigt. Investeringsvolymen har minskat med en tredjedel, och nedgången fortsätter. Så har satsningarna på framtiden uteblivits; de insatser som skulle ge oss morgondagens produktion och arbetstillfällen gjordes aldrig.

Sådan är alltså situationen för svensk industri. Det var detta som den socialdemokratiska regeringen för några veckor sedan övertog av de borgerliga. De gångna sex åren blev sex förlorade år för svensk industri.

Att gå vidare på de gångna årens politik skulle slutligt undergräva Sveriges ställning som industrination. Därmed skulle förutsättningarna för jobben, välfärden och tryggheten slutligt rubbas.

Detta är bakgrunden till att den nya regeringen på ett genomgripande sätt nu lägger om kursen för svensk ekonomi och för svensk industripolitik. Det främsta målet är att hejda nedgången i svensk ekonomi, att ta Sverige ur krisen. Det är en arbetsuppgift som kommer att kräva stora ansträngningar och ta lång tid. Den kommer att kräva insatser från alla parter i det svenska samhället. Ty regeringen betraktar det som ett faktum att lika litet som svenska företag kan nå en positiv utveckling i konfrontation med löntagare och samhälle, lika litet kommer regeringen att lyckas i konfrontation med svensk industri, med svenska företag. Sveriges svåra problem fordrar samförstånd och samarbete. Denna grundläggande uppfattning kommer att genomsyra den socialdemokratiska industripolitiken.

Med den första åtgärden – devalveringen på 16 % – har vi anvisat vägen. Genom detta beslut och genom regeringens fasta föresats att se till att effekterna av devalveringen inte äts upp i den kommande avtalsrörelsen har svensk industri fått en rejäl förstärkning av konkurrenskraften, både på exportmarknaderna och på hemmamarknaden. Genom beslutet har svensk industri fått en påtaglig möjlighet att öka sin slagkraft, expandera, återta förlorade marknadsandelar och muta in nya områden. Jag ser beslutet om devalveringen som startskottet för en rejäl uppgång i industriinvesteringarna, startskottet för en ny kraftfull satsning på framtiden inom svensk industri.

Jag ser också beslutet om devalveringen som en utmaning till industrin, därtill en tvåfaldig utmaning.

Det är, för det första, en utmaning till ansträngningar för att öka den egna försäljningen. Men det är också, för det andra, en utmaning till att öka inköpen från andra svenska företag. Möter svensk industri dessa utmaningar, blir devalveringen det första steget för att sätta fart på Sverige, för att vända utvecklingen rätt igen. Regeringen avser att följa upp hur svensk industri, svenska företag, drar nytta av devalveringens effekter. En särskild studie skall göras kring vilka säljinsatser som görs, hur utrymmet för prissänkningar utnyttjas och reaktioner hos såväl säljare som köpare i övrigt. Jag har därför i dag uppdragit till statens industriverk att vid sidan av övriga studier av devalveringens effekter som görs särskilt studera denna fråga. Studien skall påbörjas omedelbart, arbetet ske snabbt och en rapport vara klar före nyåret.

Men det första steg som devalveringen utgör måste följas av en

målmedveten industripolitik. Låt mig, herr talman, i fem huvudpunkter sammanfatta de riktlinjer som stakats ut i regeringsdeklarationen och socialdemokraternas krisprogram:

Den första huvudpunkten är ett framtidsinriktat investeringsprogram. Kanske är det när det gäller investeringarna, industrins satsningar på framtiden, som utvecklingen är allvarligast. Den nya regeringen ser det som en nödvändighet att öka industrins investeringar. Det är ett av de främsta nationella intressena att vidga och bygga ut vårt lands industriella bas. Sker inte det, degraderas Sverige på kort tid till en andra klassens industrination.

Genom devalveringen har grundvalen lagts. Men det är också nödvändigt med direkt investeringsstimulans.

Därför kommer regeringen att i höst lägga fram ett investeringsprogram där framför allt tre områden pekas ut.

Det är energiområdet, där det är nödvändigt att skapa resurser för investeringar i syfte att ersätta olja och spara energi liksom att stimulera kommunernas investeringar. Det är på transport- och kommunikationsområdet, där resurser kommer att sättas in på vägunderhåll, nya vägar, broar, vagnar och lok till SJ liksom på kollektivtrafiken. Dessa förslag kommer inom kort på riksdagens bord. Och det är på bostadsområdet, där behovet av ombyggnader, reparationer och tillbyggnader skall mötas med särskilda åtgärder.

Detta är tre områden där behoven är stora och där insatser är motiverade av enbart det skälet. Men det är också tre områden som har utomordentligt stor betydelse för produktionen i svensk industri. Genom insatserna ökar beställningarna, stiger kapacitetsutnyttjandet, och behovet och viljan att investera kommer att följa med.

Tillsammans med åtgärder för att stärka hemmamarknaden och ett utvecklat samarbete mellan industrin och staten utgör ett framtidsinriktat investeringsprogram den första huvudpunkten i den socialdemokratiska regeringens industripolitik.

Den andra huvudpunkten är lika självklar: En kraftig satsning på teknisk forskning och utveckling. Vi vet alla att det var genom en framsynt och kraftfull satsning på teknisk forskning och utveckling som Sveriges framåtskridande från ett fattigt jordbruksland till ett av världens högst utvecklade industriländer var möjligt.

Vi måste på nytt samla oss till en satsning på forskning och utveckling, för att åstadkomma den förnyelse som krävs för att stärka näringslivets konkurrenskraft.

Det förutsätter målmedvetna insatser såväl inom industrin som från staten och kanske framför allt en samverkan mellan staten och industrin. Vi måste med förenade krafter satsa på utveckling av ny teknik och nya produkter och skapa ett klimat som gynnar kreativitet och innovationer i företagen, vid våra högskolor och forskningsorgan och för enskilda uppfinnare.

Regeringen är därför beredd till åtgärder för att stärka vårt industriella och teknologiska kunnande, för att stärka vår tekniska forsknings- och utveck-

lingsverksamhet. Sådana förslag kommer också, herr talman, att föreläggas riksdagen redan i höst.

Men samtidigt som vi gör dessa satsningar på forskning och utveckling är det viktigt att vi inte låter förhoppningar och förväntningar på en snabb utbyggnad av ny framtidsindustri leda till en snabb avveckling av våra basnäringar. Därför är en utveckling av basnäringarna vår tredje huvudpunkt.

Jag har många gånger i denna kammare givit varningar för signalerna om att vi snabbt skulle kunna överge malmen, stålet och skogen. Vi har frågat oss: Var finns detta nya, som direkt kan ge tiotusentals människor jobb, som kan rädda orter och regioner? Sanningen är att dessa projekt inte finns.

Därför måste utvecklandet av nya verksamheter ske parallellt med att vi tar till vara och utvecklar befintliga resurser och industrier. Det viktigaste skälet för att slå vakt om och utveckla den befintliga industrin är självfallet dess egna utvecklingsmöjligheter. Låt mig åter ta två exempel.

Det första gäller skogen.

Skogsindustrin och Sverige har under de senaste åren gått miste om miljarder i exportintäkter till följd av att avverkningarna i skogsbruket varit för låga. Samtidigt har en stor och dyr råvaruimport tvingats fram. Tusentals arbetstillfällen har i onödan gått förlorade som resultat av råvarubristen. Många orter runt om i vårt land har drabbats hårt. Företagen har till följd av råvarubristen känt osäkerhet, och investeringar har skjutits på framtiden.

Regeringen har redan inlett arbetet med åtgärder för att öka avverkningarna. Det sker i en särskild arbetsgrupp inom industri- och jordbruksdepartementen. I god tid inför nästa avverkningssäsong kommer förslag om en ny skogspolitik, syftande till ett bättre tillvaratagande av resurserna i skogen, att föreläggas riksdagen.

Skogsindustrin har också i övrigt stora utvecklingsmöjligheter, som jag menar ännu inte tagits till vara. En stor del av skogsindustrins produktion levereras som insatsvaror i form av massa och trävaror till förädlingsindustrier i andra länder. Skogsindustrin i Sverige måste satsa på en ökad vidareförädling. Den socialdemokratiska regeringen kommer att inrikta politiken på att stimulera till och underlätta sådana satsningar.

Det andra exemplet gäller gruv- och mineralindustrin.

Här finns betydande utvecklingsmöjligheter. Vi får inte låta de stora svårigheterna och de väldiga problemen på järnmalmsområdet förleda oss till att inte satsa på nya områden. Vi tror på mineral- och gruvområdets utvecklingsmöjligheter och ett brett kunnade som vi som industrination inte har råd att avstå från att utnyttja.

Vi kommer från regeringens sida att snarast inleda arbetet med ett investerings- och utvecklingsprogram för gruv- och mineralindustrin. I det arbetet skall både de anställda och företagen inbjudas att delta.

Vår satsning på det här området kommer att inledas redan i den ekonomisk-politiska proposition som regeringen lägger fram för riksdagen den 10 november, där förslag kommer att framläggas om två särskilda

prospekteringsprogram – ett för Norr- och Västerbotten och ett för Bergslagen.

Den socialdemokratiska regeringen kommer således att slå vakt om och satsa på en utveckling av våra basindustrier.

Den fjärde huvudpunkten är satsningen på de små och medelstora företagen. De är av stor betydelse för sysselsättningen och kanske framför allt för den industriella förnyelsen. Jag kan gott tänka mig att bland dagens små företag finns de som en gång kommer att vara framtidens stora företag vid sidan om Volvo, Saab-Scania, Elektrolux, ASEA, L M Ericsson, AGA och de övriga.

I de små företagen finns ett stort utrymme för flexibilitet och nytänkande. I vår industripolitik kommer vi därför att lägga stor vikt vid att underlätta de små företagens utveckling.

Låt mig säga att det allra viktigaste för de små företagen i dag är den omläggning av den allmänna ekonomiska politiken och näringspolitiken som redan har inletts. Men till detta krävs också riktade insatser. Där tror jag att jag är överens med småföretagarna och deras organisationer.

Regeringen kommer snarast att inleda ett arbete som skall resultera i ett utvecklingsprogram för de små företagen. Regeringen kommer därför att inbjuda representanter för dem för att diskutera problem, lösningar och utvecklingsmöjligheter.

Dessa överläggningar, som skall påbörjas redan före årsskiftet, kommer att vara grunden för utarbetandet av konkreta åtgärder för att främja de små och medelstora företagens utveckling.

Till slut, herr talman, den femte punkten: En bättre regional balans.

Vi kan se tillbaka på en period med successivt försämrad regional balans. Skogslänens andel av landets befolkning har minskat sedan mitten av 1970-talet. Industrisysselsättningen i skogslänen har minskat i snabbare takt än i övriga landet. Det som hänt måste betecknas som ett allvarligt regionalpolitiskt misslyckande. Därför är det ett grundläggande regionalpolitiskt intresse att det program för att stärka svensk industri, som regeringen nu påbörjat, också blir framgångsrikt.

Men det är också viktigt att vi håller fast vid målen för regionalpolitiken. Vi får inte låta besvikelsen över de senaste årens misslyckanden leda till att vi drar ner på de regionalpolitiska ambitionerna. Vi skall inte heller ge efter för dem som påstår att vi inte har råd med regionalpolitik i dagens svåra ekonomiska läge. Tvärtom måste vi ständigt hävda regionalpolitikens berättigande både som en viktig del av fördelningspolitiken och som ett medel för att öka utnyttjandet av de produktiva krafterna i landet.

Därför kommer regeringen att arbeta hårt för en bättre regional balans, och det arbetet bör vila på tre grundstenar: förstärkning av hela den svenska industrins expansionsförmåga, en fortsatt effektivisering av de regionalpolitiska medlen och ett utnyttjande av industripolitiken som ett medel för att skapa jobb på de orter och i regioner där sysselsättningsproblemen i dag är särskilt allvarliga.

Herr talman! Jag har i några punkter sammanfattat de industripolitiska

riktlinjer efter vilka den socialdemokratiska regeringen vill arbeta. Vi vill med vår politik på nytt rikta blicken framåt. Vi vill satsa på att vända den industriella nedgången och att återvinna tron på Sveriges framtid som industrination.

Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas kl. 19.30.

6 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 27 oktober

1982/83:52 av *Sven Henricsson* (vpk) till kommunikationsministern om SJ:s prispolitik:

SJ:s centralförvaltning har nyligen meddelat sin avsikt att inrätta speciella "lågpriståg", sammansatta av vagnar med sämre komfort än de nu använda och med minsta möjliga service till resenärerna. Samtidigt vill man sätta in välutrustade tåg med hög standard för exempelvis tjänste- och affärsresenärer. Motiveringen synes vara genomgående kommersiell och leder till ett slags tredje eller fjärde klassens resande för ekonomiskt svaga grupper.

Avser statsrådet att verka för att SJ:s politik bättre stämmer överens med de allmänt demokratiska strävanden som flertalet människor i landet omfattar?

1982/83:53 av *Hans Petersson* i Röstånga (fp) till justitieministern om överbeläggningen inom kriminalvården:

Situationen för kriminalvården är närmast kaotisk. Häktena är överfyllda. I Helsingborg t. ex. tvingas man åter att använda "fyllecellerna" för anhållna och häktade. Det finns exempel på misstänkta som placerats i sådan cell en hel vecka. Det är påfrestande för en icke dömd att sitta i en häktningscell. Det är omänskligt att placeras i "fyllecell".

Vilka åtgärder avser statsrådet att vidta för att anhållna och häktade ej skall placeras i dessa celler?

1982/83:54 av *Paul Lestander* (vpk) till industriministern om åtgärder för att öka försäljningen av svenskt handelsstål:

F. n. ökar importen av handelsstål. Första halvåret 1982 ökade den med 220 200 ton.

Skulle importökningen fortsätta kommer stålimporten till Sverige vid utgången av 1982 att ligga över 60 % av förbrukningen. Den stora importen strider mot behovet av arbete åt stålverksarbetarna, hotar verksamheten i stålverken och motverkar en nationell industripolitik med en offensiv

målsättning. Ett sätt att möta en ökad nationell efterfrågan är att öppna masugn I i Luleå.

Vilka åtgärder tänker industriministern vidta för att bearbeta svenska köpare av handelsstål att handla svenskt, och vilka ytterligare marknadsinsatser planerar regeringen för svenskt handelsstål?

1982/83:55 av *Jörgen Ullenhag* (fp) till kommunikationsministern om åtgärder för att förbättra tågtrafiken mellan Uppsala och Stockholm:

Tågtrafiken mellan Uppsala och Stockholm har flera vintrar tidigare varit utsatt för svåra störningar. Besvärande förseningar inträffade, och antalet sittplatser räckte många gånger inte till. Dessutom var informationen i samband med tågförseningarna ofta obefintlig eller otillräcklig.

Mot denna bakgrund vill jag fråga kommunikationsministern:

Vilka åtgärder har vidtagits och vilka kommer att vidtas inför den kommande vintern för att förbättra situationen för tågpendlarna mellan Uppsala och Stockholm?

1982/83:56 av *John Andersson* (vpk) till arbetsmarknadsministern om arbetsmarknaden i Västerbotten för handikappade m. fl.:

I Västerbotten finns 457 anställda vid allmännyttiga organisationer, de som förr kallades för arkivarbetare. Många av dem hotas nu av avsked i och med de nya bidragsregler som börjar gälla fr. o. m. juni nästa år. Bl. a. kommer HCK i länet att varsla 13 av sina 23 anställda, om inte det hundra procentiga statliga bidraget får kvarstå. Man bedömer att minst 50 personer kommer att varslas om uppsägning, och detta drabbar främst de handikappade som blivit utslagna tidigare.

I anledning av det anförda vill jag ställa följande fråga till arbetsmarknadsministern:

Är arbetsmarknadsministern beredd att vidta erforderliga åtgärder för att förhindra dessa uppsägningar?

1982/83:57 av *John Andersson* (vpk) till statsrådet Gertrud Sigurdsen om läkartillgången i Västerbottens inland:

Våren 1980 ställde jag en fråga till statsrådet Elisabet Holm om läkarsituationen i Västerbottens inland. I svaret sades: "Socialstyrelsen har i uppdrag att fortlöpande se över läkarfördelningen i landet och att i socialdepartementets sjukvårdsdelegation lägga fram förslag till lämpliga åtgärder. Ett av målen med detta arbete är att nå en befolkningsmässigt och geografiskt bättre fördelning av läkarresurserna i skilda delar av landet." Enligt hennes mening fanns ingen anledning för regeringen att vidta några ytterligare åtgärder.

Nu har inte läkarsituationen för Västerbottens inland blivit bättre, tvärtom blir den allt sämre. Läkarestationen i Vilhelmina, som endast har två läkare,

Nr 16

Onsdagen den
27 oktober 1982

*Meddelande om
frågor*

har exempelvis nu också ansvaret för patienterna i Dorotea, som står helt utan läkare.

Jag vill därför ställa följande fråga till statsrådet Sigurdsen:

Är statsrådet beredd att vidta åtgärder för att underlätta rekryteringen av läkare i vissa landsting?

1982/83:58 av *Sören Hügroth* (s) till arbetsmarknadsministern om ungdomsarbetslösheten i Norrbotten:

Ungdomsarbetslösheten i Norrbotten är den högsta i landet. Särskilt hårt drabbade är ungdomar i malmfälten och Tornedalen. I dessa områden finns över huvud taget inga jobb att få. Bara genom särskilt kraftfulla och riktade åtgärder kan en fullständig katastrof undvikas. Jag frågar statsrådet vilka åtgärder regeringen ämnar vidta för att ungdomen skall kunna få inträde på arbetsmarknaden i Norrbotten?

7 § Kammaren åtskildes kl. 18.01.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert